

ATATÜRK'ÜN ÜNİVERSİTE REFORMU İLE İLGİLİ NOTLARI

Prof. Dr. UTKAN KOCATÜRK

Yükseköğretim gençliğinin millî şuura sahip ve modern kültürlü olarak yetişmesi¹ Atatürk'ün amacı idi. Kurtuluş'tan sonra 26 Ekim 1922'de İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi'ne gönderdiği telgrafta: "Eminim ki millî istiklâlimizi ilim sahasında Fakülteniz ikmâl edecektir"² sözleriyle bu özlemini dile getiriyordu. 28 Haziran 1923 de İstanbul Darülfünunu profesörlerine gönderdiği telgrafta da "Millî istiklâl, millî irfan ile eş olduğu cihetle işgal buyurmakta olduğunuz öğretim kürsülerinde memleketin siz bilim adamları dahi hiç şüphesiz aynı savaşın kahramanlarısınız"³ diyordu. Bilim sahasında verilecek savaş, Darülfünunu doğulu renginden kurtarmak, onu araştırmaya yönelik millî bir kurum haline getirmektir. Bu sebeptendir ki Türk İnkılâbı'nın başarılmasından sonra İstanbul Darülfünunu'nu gerek öğretim gerekse teşkilât yönünden modernleştirmek, ona millî ve batılı üniversite niteliği kazandırmak hem amaç hem ihtiyaç olarak belirmiştir.

İstanbul Darülfünunu'nda yapılacak reform hakkında tetkiklerde bulunarak rapor hazırlamak üzere 1931 yılında, Cenevre Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Albert Malche, hükümet tarafından Türkiye'ye davet edildi.

16 Ocak 1932 tarihinde İsviçre'den İstanbul'a gelen Prof. Malche, 18 Ocak 1932'de Ankara'da Başbakan İsmet İnönü, Milli Eğitim Bakanı Esat Sagay ve diğer Bakanlık ilgilileriyle görüştü. 21 Ocak 1932 günü tekrar İstanbul'a döndü. Kendisine -çalışmaları için- İstanbul Darülfünunu binasında yer ayrıldı ve 24 Ocak 1932 tarihinden itibaren tetkiklerine başladı. Mart ayını İsviçre ve Fransa'da geçirerek 2 Nisan 1932 de tekrar İstanbul'a dönen Prof. Malche, 29 Mayıs 1932 günü "İstanbul Darülfünunu hakkındaki Rapor"unu bitirerek 31 Mayıs 1932'de Millî Eğitim Bakanlığına sunmak üzere Ankara'yı hareket etti.

1 Haziran 1932'de Ankara'ya gelen Prof. Malche, hazırladığı raporu Millî Eğitim Bakanı Esat Sagay'a sundu. Ayrıca Ankara'da kaldığı süre

¹ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, s. 394.

² Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri V, s. 139.

³ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri V, s. 146-147.

içinde Başbakan İsmet İnönü, Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, Adalet Bakanı Yusuf Kemal Tengirşenk ile de görüşerek 7 Haziran 1932 tarihinde tekrar İstanbul'a döndü ve 9 Haziran 1932'de memleketine gitmek üzere İstanbul'dan ayrıldı⁴.

Prof. Malche, raporunda⁵ İstanbul Darülfünunu'nun Türk İnkılâbı'na yaraşır bir dinamizm'den mahrum olduğunu, kendisini şuurlu bir şekilde belli bir noktaya sevkedecek ilmî ve fikrî hıza sahip olmadığını kaydetti. Üniversite adı verilen fikrî ve ilmî kuruluşla hayat arasında sıkı bir bağ bulunduğunu, bu sebeple üniversite'de nazariyecilik sistemiyle mücadele edilmesi gerektiğini savundu. Ayrıca, Türkiye gibi baştan başa yeniden teşekkül eden bir memlekette üniversite kürsülerinin öncelikle ne gibi konularla meşgul olması gerektiğini açık bir dille ortaya koydu ve "Darülfünun meselesi esas itibariyle Türkiye'nin fikrî, mânevî, hatta istikbali meselesidir" görüşüyle raporunu noktaladı⁶.

⁴ Prof. Malche, 2 Mayıs 1933 de -hükümetin daveti üzerine- tekrar Türkiye'ye gelecek ve "Darülfünun İslahat Komitesi" nde müşavir olarak, İstanbul Üniversitesindeki reform hareketlerinde görev alacak ve 4 Nisan 1934 de Türkiye'den ayrılacaktır.

Prof. Malche'in Ankara veya İstanbul'da Atatürk tarafından kabulü ile ilgili bir belge veya haber gözümüze çarpmamıştır. Sadece, Atatürk'ün 2.7.1933 günü İstanbul Darülfünunu'nu ziyareti esnasında Eminlik Odasında Prof. Malche'i yanlarına çağırarak kendisine iltifatta bulunduğu haberi basında yer almıştır (Milliyet 3.7.1933).

⁵ Prof. Malche'in raporu 1939 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından "İstanbul Üniversitesi Hakkında Rapor" adıyla yayımlanmıştır. Ancak, yayımlanan rapor, Atatürk tarafından okunan esas metinle karşılaştırıldığı zaman bazı eksikler göze çarpmaktadır. Esas metnin 93. sayfasında yer alan ve kenarı Atatürk tarafından çizilen: "Tefahürü tenmiye edecek sebeplerden hazetmem; lâkin muhtelif sebeplerle, henüz tefekkürün ve ilmin bütün tabakat-ı içtimaiyede mazhar-ı hürmet olmadığı bir memlekette, daha malik bulunmadıkları hürmet ve itibarı onlara temin etmek şahsî menfaatler peşinde koşmayan ilim tetkiklerine ve sanata büyük bir kıymet verildiğini halka göstermek lâzımdır" paragrafı, bu eksiklere misal gösterilebilir. Keza yayımlanan raporla, Atatürk tarafından okunan esas metin arasında ifade bakımından da bazı küçük değişiklikler mevcuttur.

⁶ Prof. Malche'in raporunun Atatürk ve Hükümet tarafından incelenmesini takiben üniversite reformuna esas olmak üzere bir kanun tasarısı hazırlanarak Meclis'e sevk edildi. 31 Mayıs 1933'de "İstanbul Darülfünunu'nun ilgasına ve Maarif Vekâletince yeni bir Üniversite kurulmasına dair Kanun" Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edildi. Bu kanun gereğince 31 Temmuz 1933'de İstanbul Darülfünunu kapatıldı ve 1 Ağustos 1933'de, kapatılan İstanbul Darülfünunu'nun yerine İstanbul Üniversitesi kuruldu. Yeni kurulan Üniversite 18 Kasım 1933 günü Milli Eğitim Bakanı Hikmet Bayur'un konuşmasıyla öğretime açıldı.

Atatürk, İstanbul Üniversitesi'nin yeni bir ruh, yeni bir dinamizm ile öğretime açılış münasebetiyle, kendisine çekilen saygı ve bağlılık telgrafını 20 Kasım 1933 tarihinde: "İstanbul Üniversitesi'nin açılmasından çok sevinç duydum. Bu yüksek ilim ocağında, kıymetli

Prof. Malche'in raporu hükümetçe tetkik edilirken bir yandan da Atatürk tarafından titizlikle incelendi. Atatürk, raporu dikkatle okuyarak birçok sayfalarda önemli gördüğü hususların altını çizdi, gerektiğinde notlar aldı. Bu notlar, Atatürk'ün üniversite reformu ve çağdaş Türk üniversitesi hakkında görüşlerini kapsaması bakımından büyük değer taşımaktadır.

Atatürk herşeyden evvel, millî ve çağdaş bir üniversite özlemi içindedir ve bunu, Türk İnkılâbı'nı yapanların mutlaka başaracağına inanmaktadır. Rapor münasebetiyle Atatürk'ün bir kere daha belirtmek istediği husus şudur ki, bir milleti ancak ve ancak o milletin içinden çıkanlar yükseltebilir. Bu sebeple bir yabancı âlimin fikirlerinden, görüşlerinden ve tetkiklerinden istifade edeceğiz; fakat asıl çareyi, asıl kararı kendi içimizden çıkarmak mecburiyetindeyiz. Atatürk'e göre mesele yalnızca bir üniversite reformu değil, bütünüyle bir kültür davasıdır. Bu sebeple herşeyden önce ilk ve ortaöğretimi de içine almak üzere Türkiye'de bir kültür programı çizmek gerekmektedir.

Atatürk'ün -kendi yazısıyla- Prof. Malche'in raporu ve üniversite reformu ile ilgili notlarını ilk defa yayımlarken, bu notlara esas olan raporun, yine Atatürk tarafından okunan, onun çizgi ve işaretlerini taşıyan nüshasını da tıpkıbasım olarak sunuyoruz ⁷.

profesörlerin elinde Türk çocuğunun müstesna zekâ ve eşsiz kabiliyetinin çok büyük inkişaflara mazhar olacağından eminim" cümleleriyle cevapladı.

Reform çalışmaları esnasında 20 Haziran 1933'de Üniversite'de bir "Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü" açılması kararlaştırıldı. Bu enstitü 4 Mart 1934 tarihinde Millî Eğitim Bakanı Hikmet Bayur'un verdiği ilk dersle öğretime başladı. Bu girişimi, Ankara Hukuk Fakültesi'nde de bir "Türk İnkılâp Tarihi Kürsüsü"nü'n kuruluşu izledi ve ilk dersi 20 Mart 1934 günü Başbakan İsmet İnönü verdi.

⁷ 13,5 + 18,5 cm. boyutlarında G.M.K. (Gazi Mustafa Kemal) başlığını taşıyan bir deftere kurşun kalemle yazılan bu notlar, -Malche raporunun Atatürk tarafından okunan işaretli nüshasıyla beraber- bugün, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Arşivi'nde muhafaza edilmektedir. Notlarda tarih yoktur. Muhtemelen 1932 yılı Haziranında veya bunu takip eden aylarda yazıldığı kabul edilebilir.

Atatürk'ün kendi elyazısıyla, Prof. Malche'in raporu ve üniversite reformu ile ilgili notları:

Not

1) İstanbul Darülfünunu lağvolunmuştur; yerine İstanbul Üniversitesi tesis olunacaktır.

2) Bunun tesisine Maarif Vekâleti memurdur ⁸.

1) Talebe, İngilizce, Almanca, İtalyanca veya Fransızca gibi ekalli bir ecnebi lisan bilmelidir (okuyup anlamak) ⁹.

2) Hürriyet-i ilmiye mahfuz. Fakat, idare ve talim heyetlerinin tayininde ve program tanziminde müdahale ¹⁰.

3) Kâfi para vermişik ¹¹.

(908, 474/1931-32)

4) Müd.	+	Mu.	+	Md. Mu.	+	As.
88		44		36		42 = 240
Çok ¹² .						

5) Memurlar, müstahdemler adedi çoktur (355). Bu vazifeleri muhtaç talebeye ¹³.

6) Kıymetsiz talebenin ilk sene cesareti kırılmalıdır ¹⁴.

7) Emin'in en mühim vazifesi ilmî meselelere taalluk eder; idare işleri için, bir memur lâzım ¹⁵.

8) İstanbul Darülfünunu, kendisini şuurlu bir şekilde, muayyen bir noktaya sevkeden, ilmî ve fikrî bir hızdan nasibedar değildir.

⁸ Atatürk tarafından özet halinde tesbit edilen bu maddelerin, 31 Mayıs 1933 tarihinde kabul edilen "İstanbul Darülfünunu'nun ilgasına ve Maarif Vekâleti'nce yeni bir Üniversite kurulmasına dair Kanun"un birinci ve ikinci maddelerinin esasını oluşturduğu görülmektedir.

⁹ Raporun 7. sayfasından alınan not.

¹⁰ Raporun 8. sayfasından alınan not.

¹¹ Raporun 9. sayfasından alınan not.

¹² Raporun 10. sayfasından alınan not.

¹³ Raporun 10-11. sayfalarından alınan not.

¹⁴ Raporun 11. sayfasından alınan not.

¹⁵ Raporun 13. sayfasından alınan not.

Bir kaç sene için teveccüh olunacak istikameti Vekâlet tespit etmeli.

Fakülte reislerinin müşterek ve devamlı çalışmaları (Emin tarafından) temin olunmalı¹⁶.

9) Hoca tayin ve azlinde Vekâlet hakim olmalıdır¹⁷.

10) Darülfünunun en büyük zafı, şahsî mülâhaza ve araştırmaya sevkeder tarzda tedris yok. Ansiklopedik malûmat veriliyor¹⁸.

11) Edebiyat Fakültesi çok fena¹⁹.

12) Darülfünun hocaları! yoktur. Şimdilik hariçten getirmek lâzımdır. Ondan sonra da, kendi çocuklarımızı ecnebi üniversitele-
rinde yetiştirmek lâzım²⁰.

13- Tıp Fakültesi'nin nakli lâzımdır²¹.

14- Mülkiye Mektebi, Hukuk Fakültesi müşterek dersleri vardır. Yakın olmalı^{22a}

14- Alî Ticaret Mektebi Hukuk Fakültesine devam.^{22b}

15- Eczacı Mektebi Fen Fakültesi müşterek dersler müşterek okunur²³.

16- Dişçi Mektebi-Tıp Fakültesi²⁴.

17- Kütüphanelerin ıslahı²⁵.

S. 79²⁶.

S. 81. Filologie²⁷.

S. 82. Bizim bildiğimiz ve hakikat başka²⁸.

¹⁶ Raporun 14. sayfasından alınan not.

¹⁷ Raporun 15. sayfasından alınan not.

¹⁸ Raporun 18-21. sayfalarından alınan not.

¹⁹ Raporun 25-26. sayfalarından alınan not.

²⁰ Raporun 27-28. sayfalarından alınan not.

²¹ Raporun 29-30. sayfalarından alınan not.

^{22a} Raporun 30-31. sayfalarından alınan not.

^{22b} Raporun 30-31. sayfalarından alınan not.

²³ Raporun 31. sayfasından alınan not.

²⁴ Raporun 31. sayfasından alınan not.

²⁵ Raporun 32. sayfasından alınan not.

²⁶ Raporun 79. sayfasından alınan not.

²⁷ Raporun 81. sayfasından alınan not.

²⁸ Raporun 82. sayfasından alınan not.

Notlardan sonra esaslı not

Prof. Malche'in raporu baştan nihayete kadar okunduktan sonra dikkat ve tespit olunması lâzımgelen noktalar şunlardır:

1- Herhangi bir Türk münevver inkılâpçısı lûtfen darülfünuna ve Darülfünun zihniyetiyle yani Türkiye Cumhuriyeti'nde bir kültür programı yapmak düşüncesiyle kafasını yordduğu zaman derakap bulup tespit edeceği gayet bariz noktalardır.

Şimdiye kadar bu nokta-i nazarlardan şüphesiz davetlimiz Prof. Malche'in söylediğinden daha çok esaslı olarak beyan-ı mütalaa ettiklerinin şahidi olduğumuzu inkâr edemeyiz. Fakat mütalaa sahibi vatandaşlar, kendilerini salâhiyettar kılınmamış tasavvur ettiklerinden dolayı nokta-i nazarlarında musir görünmemişlerdir. Halbuki büyük âlim sıfatıyla ve şüphesiz bir fedakârlık mukabilinde davet ve tazviz edilmiş olan mumaileyh Profesör dahi kendinden nas ve âyet talep edenlere davası sahih ve iddiası musip olduğuna dair tek bir kelime söylememektedir. Bu adam yüksek millî bir ilim müessesesine temas ediyor ve bütün ifadeleri yalnız bu temasını izaha çalışır mahiyettedir. Yoksa müessesenin maddî hiç ve bilhassa manevî daha hiç takdirkârı olamadığını söylemekten çekinmiyor. Profesörü bu ifadeyle techil edecek değiliz; bilâkis takdir ederiz. Takdir ederiz çünkü bu adam bütün nezaketini kullanarak diyor ki: Ben sizi anlamadım ki, ben sizi anlayamıyorum ki ne yapmak istediğiniz hakkında sizinle, Türklükle mütenasip yüksek üniversiteyi nasıl kurmak istediğinizde fikr-i mahsusum yoktur.

Yalnız çok güzel bir azîmet noktasını farkında olmaksızın bu yabancı adam, bizim dahi bunun fâırıkı olacağımızı zannetmeksizin, bize ifşa etmektedir. Bu adam raporunun 59. sayfasında aynen şöyle diyor: "Hakikat"lere istinat etmek lâzımdır. Bu memleketteki (Türkiye) vaziyetin icabatı ve ihtiyacı meçhulümüz değildir. İstanbul Darülfünunu gibi bir darülfünunda, Türkiye gibi baştan başa yeniden teşekkül eden bir memlekette bu icabat ve ihtiyacat her taraftan fazla ilmî alâkayı celp etmelidir. Türkiye'nin geolojisi, tabîî ve iktisadî coğrafyası, iklimi, çiçekleri ve nebatları, kara ve deniz hayvanları, antropolojisi (sekenesi), mazisi (kablet-tarihi), tarihi, sanayii, kültürü, yani suret-i umumiyede her şeyi. Bütün bu şeyler Türkiye'nin Darülfünununun tekmil kürsüleriyle alâkadardır. Her şeydir"²⁹.

²⁹ Raporun 59. sayfasından alınan not.

Kürsüler bundan başka şeylerle iştilal ediyorlarsa ne yazık, ne ayıp, ne utanmamazlıktır.

“İnsaniyetin umumî fikrî sermayesine, Türkiye'nin verebileceği ve vermekle mükellef olduğu” şeyler ne büyüktür. “Şarkî Avrupa ile Anadolu'daki büyük medeniyetler, burada (Türkiye) değilse nerede tettebbu edilecektir?”³⁰

“Türk sanatı tarihi” bütün insaniyet için tetkik sahasını burada bulamayacaksa bu sanat âşıkları hangi çöllere saldıracaktır³¹.

İşte bize rapor veren Profesör, yalnız ve yalnız bu noktalarda yüksekliğini ve büyüklüğünü göstermekle bizim sevgimizi kazanmıştır. Ancak bizim şu veya bu yoldan sevgimizi kazanmış olmak, bizim yüksek sevgilerimiz ki bizim millî mefkûremizdir, onun bizce kavuşulur basit hedeflerden olduğunu temin etmiş olduğunu zannetmek hata olur. Bundan şunu çıkarmak ve arkadaşlarımla dikkat nazarına vaz'etmek isterim: Biz Türkler, bilhassa bu yüksek Türk İnkılâbını yapmış olanlar bilmelidirler ki: Bizi lâyıık olduğumuz seviyeye çıkarmakta herhangi bir yabancı âlim, yabancı dahi, dâhi olsa muktedir olamayacaktır. Düştüğümüz uçurumdan bizi kurtaracak, âlemin en yüksek tabakalı sahasına çıkaracak, yine bu uçurumdan çıkıp yükselmesini bilenler olacaktır. Bu adamlar, bu uçurumdan kendini ve milletini kurtarmış olanlar, medeniyet dünyasında yüksek gibi görünen her adamın huzurundan, tetkiklerinden, fikir ve mütalaasından istifade etmekte daima isabet-i telâkki olunacaktır; fakat bu noktadaki isabeti, kendisinin mensup olduğu memleket ve milleti hakkında karar vermesi için asla isabet-i telâkki olamayacaktır. Burda ihtiyat kaydını gözden uzaklaştırmıyacaktır.

Okuduğumuz rapor bir bakıma göre güya Türkiye'de bir âli tahsil müessesesi kurmak için nasihatleri ihtiva ediyor; halbuki hakikatte bütün Türkiye'de bir kültür programı'nın ne olmasına, nasıl olmasına işaretler. O halde bizim için İstanbul Darülfünununu ne yapalım diye bir mesele mevcut değildir. Bizim için, bütün Türkiye'de nasıl bir kültür planı yapalım? mesele budur. İşte biz, yalnız ve ancak biz, bu mu'dil mesele karşısındaız ve onu

³⁰ Raporun 60. sayfasından alınan not.

³¹ Raporun 60. sayfasından alınan not.

behemehal halletmek mecburiyetindeyiz. Bu mesele vazih surette hallolunmadıkça İstanbul Darülfünununun ıslahından bahsetmek ayıptır, abestir, bîmânâdır. Şimdi bu son ve mühim mesele ile iştiğal ve onu intaç mecburiyetinde bulunan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, bütün medenî âlemdeki fikrî ilmî mektep faaliyetleri hakkında en son ve yeni ihtisaslardan istifade lüzumuna kani ise ve bunu yüksek asrî tekemmüllere karşı bir mecburiyet halinde mütalaa ediyorsa -ki bence böyledir- o halde bu rapor sahibi olan profesörü, fakat yalnız bunu değil, Alamanyanın, İngilterenin, Amerika'nın ilim âleminde yüksekliği tanınmış profesörlerini Türkiye Cumhuriyeti'nin idare merkezi olan Ankara'ya davet etmek ve onları orada toplamak için hiçbir fedakârlıktan çekinmez.

Esas nokta-i nazarlar Ankaralı olsun. Davet olunan âlimler bu yüksek millî nokta-i nazarı mutlaka takviye edeceklerdir. İşte ondan sonra yukarda bilmünasebe bahsettiğimiz kültür programı tespit olmuş bulunacaktır. Ondan sonra Darülfünun yahut (Üniversite Türk) dediğimiz zaman derakap Türk ilk mektepleri karşımıza çıkacak. Şüphesiz Türk ilk mektepleri, Türk orta ve lise mektepleri Türk yüksek camiası için, Türk yüksek camiasının istediği evsafı talebe yani muhatap, zekâ, ilim, fen hulasa insanlık kabiliyeti yetiştirdikten sonradır ki Türkiye'nin şurasında burasında ve her yerinde üniversite enstitülerinden bahsolunabilir. Görülüyor ki, mesele taştan, topraktan, vazodan bahsolunmakla intaç olunamaz. Vazo denilen kıymetli resimlerle hassas ve kabil-i hitap vatandaş yetiştirmektedir. Yoksa her nevi enstitüler hayvanlar ahır olur³².

ATATÜRK'S NOTES ON THE UNIVERSITY REFORM

This article presents the facsimile of the handwritten notes of Atatürk on the university reform and his comments on the report submitted to the Turkish government by Professor Albert Malche who visited Turkey in 1932 at the invitation of the Turkish government. A copy of Professor Malche's report, as submitted to Atatürk, is also given in facsimile form.

³² Prof. Malche, raporunun 79-80. sayfalarında edebiyat ve güzel sanatlarla ilgili fakültelerin sadece kuru bilgilerin kaynağı olmadığını, görevlerinin ince ruhlu hümanist insanlar yetiştirmek olduğunu söylüyordu. Atatürk de bu noktaya temas ediyor.

A	
B	
	5

59no Mahrum

not

- 1) İstanbul Darülfünun'un lağv olunmuştur; yerine İ. Üniversitesi tesis olunmuştur. acaktır.
- 2) Bunun tesisine M. V. memurdur.

-
- 1) Talebe, İngilizce, Almanca, ~~Fransızca~~ İtalyanca veya Fransızca gibi okulları bir eşneli lisan bilme lobi (okuyup anlamak)
 - 2) Hürriyet ilmiye mübferiz. fıkoh, idare ve İtalin Heyetlerinin tayininde ve Program tanziminde müdahale.

2

3) Köfi para vermişiz

(908,474 / 1931 - 32) -

4) $\begin{matrix} \text{mand.} & \text{min} & \text{md. ma} & \text{As.} \\ 88 & + & 44 & + & 36 & + & 2 = 240 \end{matrix}$

Çok.

5) Memurlar, Müstakimeler adedi çoktur (355). Bu vazifeler mahsup talebe.

6) Kıymetsiz talebin size esareti kılmalıdır.

7) Eminen en müstakim vazifesi ilmi mescelelere taalluk eder; idare işleri için, bir memur lazım.

8) Is. D. ni, ^{kenetlenmiş} şüpheli
bir şekilde, müayyen
bir noktaya sevk eden,
ilmi ve fiili bir huzdan
nasibedar öğitövi.

+ Bu kaç sebe için tescim
olunarak istikameti ve kâlet
tespit etmeli.

Faail te reislerinin
miz terak ve devamli çabâ-
maları (Emmî tarafında)
temin olunmalı.

9) Hoca tayin ve aylında
ve kâlet Hakim olmalıdır
10) D. F. nin en lüğüte yafi,
Şahsi mülahaza ve araştır-
maya sevk eden tarzda
tedris nak. Anıklemedik

- malumat veriliyor.
- 11) ~~Fen~~ Edebiyat
fakültesi çok fene.
- 12) Darülfunun Hocaları!
yoktur. Şimdilik Haric
ten getirmek lazımdır.
Ondan sarımsak, Kendi
Coğrafyamızı eenebi
üniversitelerinde yetiştir-
mek lazımdır.
- 13 - Tıp fakültesini
nakli lazımdır.
- 14 - Mülkiye mek.
Hukuk f. müstafak
dersleri vardır yetiştir-

14 - Ali Ticaret Mak.
~~Halkın~~
~~Fakültesi~~ fakültesine
devam.

15 - Eczacı M. Feri Fak.
mühürle dersler müş.
ukuru.

16 - Dişçi M. - Tıp Fak.

17 - Kütüphanelerin islahı

S. 79

S. 81. Trilologie

S. 82. Bizim ~~otuz~~
haldimiz ve herke kar
başka

Notlardan 202a
esaslı not

Prof. Malche'nin rapo-
rünü boydan ni boyuna
kadın okunubaktın sıra
dikkat ve tespit olunması
lazımları not olan
şeylerdir:

I- Her hangi bir
türk üniversite not.

 lapcisi lütfe
darülfünun ve
darülfünun şii Kurultu
yani Türkiye Ciimdu-
riyetinde bu kullu
programi yapmakt
dusunmasile kafasini
yordugiu zaman
durakap bu luf
tespit edilecegi gayt
buz noktalaridur.

 İmdiye kadar
bu vaktta hazarlar-
dan ziyahet davet-
liniz Prof. Malche
söylediginde daha
çok esastir olarak
Leyani mihtala
etiklerinin sahidi
olduymuzun inkar
edeniniz fakat
Munta laa sahibis

Vatanseverler kendi
herum selahiyetleri
Kilimnarinin Tasarvin
etkilerinden dolayi
noktası raporlarında
Nüsiin girismenine
kendi Halüki
büyük Alim ve Fetih
ve Züfresiz bir
Fedakarlık mükâlatı
davet ve işi

Edilmez olan
numaralı Prof
dahi kendü
nas ve ay dı talay
cederlere darası
zahik ve reddisi
müsiq oluyuna
dan tek bir kelime
söylerim ücedü
Bü adan, Güçtek

1
 Milliî Eri
lim Kurumlarının
tenas ediyu. ~~ofis~~
ve bütün yadeler
yetering kü lanasın
yaka çalısın kony-
ytdın. Yaka
Kurumlarının maddi
hik ve kılhasa
vianın dala ku

 Takvîkan olarak
slam adıyla
mekten çekim
Prof. bu ifadeyle
tecmil edecek değil
bulakis Tektin ediy.
Tektin ediy çünkü
bu adam. ünvanı neye
ketni kılınarak
duyuki. her sizi

 Anladığımızı ki
ben size anlata-
mıyorum ki ne
yapmak istediğiniz
hakkında sizlerle
Türkiye'de üniversiteyi
yükseltmek için
nasıl çalışmak
istediğinizde fikrinizi
maktasızca yazdım

 Yalnız çok güzel
bu Azim ve kararın
farkında olmanızın
bu yabancı adam
için dahi bunun
farkı olacağını
zan etmeniz
hiç işe etmez.
di. Bu Adam
Raporun 59 nci kısmında
aynı şekilde diyor:
" Hakikaten istenir

etmek lazımdır.
Bir memleketteki (Türkiye)
Vaziyetin icraları ve
ihtiyacı mecburî olarak
deyildir. İstanbul Darülfünun
gibi bir Darülfünun,
Türkiye gibi büyük
baza yerinden tezekkil
eden bir memleketin
bu icralar ve ihtiyacı
her taraftan fazla
dini alakayı çağ
etmelidir.

 Türkiye'nin Geolojisi,
Talebi ve İktisadi
Coğrafyası, İklimi,
Çiçekleri ve Nebatları,
Kara ve Deniz Hayvanları,
Antropolojisi (Türkenleri),
Mizajı (Kaliteliği),
Tarihi, Sema ve Kültürü,
Yeni sınıflarımızda
her şeyi. Bu kitabın için
şeyler Türkiye'nin

Osmanlı

teknik kurullarla
alakadardı. Her şeyden
kurullarla binlerce
başka şeylerle ilgili
ediyorsa ne yazık
ve arız, ve ihtar -
mahazelerdir.
"Güvenliğin önemi"
fikri vermesinin, Türkiye
Nerebileceği ve vermesi

« miteles olduğu »,
« Seyler ne lügüştür.
« Partki Avrupa ile
Anadoludaki lügük
medeniyetler lürada
(Türkiye) deyile herde
tebelli edilektin »
« Türk sanatı Tarihi
lütüm ve sanıyl
icin tekkik tahasün
lürada lülavniyeaksu
lür sanat asık canı
kayı. Soler sal »

diğerleri.

İste bu rapor
veren Prof. Yalın
ve Yalın'ın makalede
yükselişin ve ilerli-
şiminizi göstermek için
sevdiğiniz kazanmıştır.
Ancak sizin için
ve ya bu yolda
sevdiğiniz kazanmış
olamaz sizin

Yürsek azgınlığını
ki bizim vücut
muftumuzdur.
Orun lüce kavuşu-
lu bir halde pedoflora
olduğunu te'min
etmiş olduğumuz
etmek kate olma
Bundan sonra
çöküntü ve
arkadozların

diğer gözlerini
veya başka istem
Biy teknik laboratu-
ar için yüksek teknik
uzmanların yetiştiril-
melerinin bulunulması
durumunda. Bizi layiheler
olduğunu ve bu konuda
çalışmaların yapılması
bu baryeri bir

Yabancı dahi,
Yabancı dahi, dahi
olsa Mektebin
olarını yapardı.
Diy ki, ^{üçer} üçer
birer kürtür
Blemin en yüksek
tehatoli dehasın
Pikaracak yine
bu ünsüründen
üçer yükseklerini

11) Lüleli Olca'nın
bu adını ~~bu~~
isiminden
kennisi ve
mülklerinin
küratörlüğü
olan, ne yazık
ki dünyasında
yitsek gün
görünür

Her adamin
huzurundan
tefkikenden
fikir ve muhal'at
nindan istifade
etmekte olarina
sahibi olmak
olunacagin
fakat bu hof
olup idareti kendim

Menşiy olduğu
memleket ve
millî haklarında
Karan Vesimesi
icin asla isale
telekki olunmayacağı
kunda ^{Malche} Malche
Kardınin fujolen
Ejaktlar b'zeriyneastu

Okulların
raporün takımı
göre güya Türkiye'de
bu Abi Tarih
üniversitesi için
mak için kısı kolları
İhtiyaçları hollatı
hakikatleri hollatı
Türkiyede bu
Kültür programı
ve olmasına

Prof. Malche'nin
sartları O halde
bizim için İstan-
bul'un
ne yapabileceğini
dijer bir mesele
muhtemelen deyimli
bizim için bütün
Türkiyede mevcut
bu Kurultay planı

Yapılan
mesale birinin
İste biz yolumuz
ve meslekimiz
den müddet mesale
Karsisimundayız
ve onun lehenin
bul etmek meclis
ziyaretimiz.
Bu mesale yazı.

direkti hal
olumu adikca
Yst. D. D. islemler
baks. ekura ayipta
alesin liimandis.
Sindi bu soru ve
muhtemmel mesele
ile istijal ve
omni iintae
melchiriyetua
bulunan Tirikma

ediyorsa ki
hence böyle
bu o halde bu
rapor tahli
olan profesörü
fakat yalnız bu
deyil anlamayın
uzullarını. Anı
ilim alanında yüksek
tarımın profesörleri
Türkiye Cumhuriyeti
olan merkez
olan Ankara

1. Davet etmek
2. onları orada
toplamak için bir
bir faaliyetlikten
çekinmeyin
İsas Wkta hazırda
Ankara olsun
Davet olunmuş olursa
bu Wkta Wkta
Wkta hazırda
Wkta Wkta

edebiyatın
içerisinde
Yokarda belirtilen
hususları
Kültür programını
teşkil eder
bulunacakları
Oradan sonra
Dünya için
(Nimşe'nin tarafı)

dediğini görün
Ankara Türk
ilk mektepli
Karsı'nın en iyisi
Zirhazir Türk
ilk mektepli
Türk orta ve lise
mektepli

Türk Yücesek
camiası için,
Türk Yücesek camiası
isteyi evsafa
tulele yarı muha-
taf, zekâ, ilim
fer hulara
insanlık keli-
yeti yetişirden
dura diki

Atatürk'ün
üniversite
kuruluşunda
ve her yerde
üniversite kurulumunda
başlı olma lulu
görüldüğü gibi, mesle
taşınan lopraktan
Nasodan laktis
olunması

orta oluncaya
vazge danielin
kiymetli vesimiy.
kennas ve kabilin
kitay vatanidaz
yethim muktadir
yoksa her vesii
enstulm hayvanla
ahiri olin.

Birinci Fasıl
Anketin Mahiyeti

Darülfünun meselesi Türkiyede yeni bir mesele ve dava değildir. Hatta müzmin bir mahiyet almıştır. Bu bapta sistematik bir şekilde malûmat aramamış olmakla beraber, bu dava hakkında bir hayli zamandanberi, bir kısmı oldukça hareketli münakaşalar vukua geldiğinden ve müteaddit projeler vücutta gelişmiş olduğundan kolayca haberdar oldum.

(Mâliyet) 1 Mayıs 1930 tarihinde, ve o vakit Maarif Vekili bulunan Cemal Hüsnü Beyefendi tarafından teklif edilmiş islahat projesi münasebetiyle harice talebe göndermek ve bilâhara bu sayede Darülfünunu islah etmek imkânını tetkik etmişti. 5 Mayıs tarihli (Politika) gelecek sene için bir proje yapılmasını muhtemel olarak ilân ediyordu. 17 teşrinivevel 1930 tarihli (Cumhuriyet) ve 22 tarihli (Son Posta), heyeti talimiyenin bir kısmı hakkında oldukça ciddi ittihamlar serdetmekte idiler. Ve nihayet (Fakülte mi mektep mi?), (statik mi dinamik mi?) serlevhâli ve tarihçe müahhar makaleler, Darülfünunu daha iyi bir hale getirmek için bir şey yapmak icap ettiği hakkında oldukça umumî bir kanaat bulunduğunu göstermektedir. 18 kânunusani 1932 tarihinde Başvekil Hazretlerinin bana lûtfettikleri müâkattau ve bunu müteakip Maarif Vekili Beyefendi ile vakı müâkattarından aynı hissi aldığımı söyleyebileceğime kaalim. Esasen vürudum akabinde Darülfünun Emni, bir az sonra da Fakülte Reisleri ve kendileriyle görüştüğüm profesörler, Darülfünunun nef'i namına vücutta getirilecek islahat ve tekâmüle hizmet

ve muavenet hususunda kuvvetli temenniyatta bulduklarının bilâ istisna ifade ettiler. Hatta Hukuk Fakültesi bir müddettenberi bir projenin tetebünü ile meşgul olduğunu söyledi, ve nazardikkate almak üzere derhal bu projeyi isteyip gördüm.

Bu müsaait muhit içinde bağlayan anketin arzyle dediği safahat berveçhiatidir :

Vaziyeti en objektif bir şekilde ve evelden edinilmiş hiçbir fikir beslemeden görüp tetkikle işe giriştim.

Fakülteleeri, kliniklerini, laboratuvarlarını, seminerlerini ve kütüphanelerini ziyaret ettim. Bu ziyaretler esasında, Fakülteleeri, edebiyata merbut Türkiyat, ferne merbut Elektro-Mekanik Enstitülerini ve Tıbbâ merbut diğgi ve eczacı mektepleri gibi merbutatını da ihmal etmedim. Aynı zamanda Emni, Fakülte Reisleri, kürsü sahibi profesörler, agraje ve asistanlarla müteaddit muhavereleerde bulunmak suretine de vesaik topladım. Bundan başka, fikirleri alelektser birbirine çok zat olan sebak profesörler, meb'uslar, her vaide ve her çeşit mübeyver ve malûmatlı kimselerle de görüşerek malûmat cemettim.

Ayrıca bir takım derslerde, konferanslarda, seminerlerdeki, laboratuvarlardaki, klinik ve polikliniklerdeki mesaiide hazır bulundum.

Mahiyet ve mesailerini itibarile Darülfünunla münasebetleri olan ŞŞİli gocuk hastahanesini, Cerrahpaşa, Haseki, Guraba hastahanelerini, Bakırköy Emrazı Akliye hastahanesini, Hilâlihammer Hasta Bakıcı Mektebini tetkik ettiğim gibi âil -malim Mektebi, Ticaret Mektebi, Mâlkiye Mektebi gibi âil mektepleri ziyaret ettim. Bunlars Orman Mektebi âlisi ile

Sanayi İktebini ilâve ederim.

Ve nihayet talebenin lise tahsilî vasıtası ile ihzarı meselesi kenililğinden kargıma gılmakla, Galatasaray, İstanbul ve Pertevniyal Liselerini ve iki hususî Liseyi, Feyziati Lisesi ile Robert Koleji ziyaret ettim.

Bu bahse, idari fevaidi mucip olabilecek bir noktayı ilâve edeceğim. Darülfünunun garbında bulunan bazı metruk inşaatı tetkik ettim. Bu mahalde pek vasi arsalar, fazla masarifi ihtiyar etmeden tamir edilebilecek binalar, ve binanelerh bir çok teşkilâtı birleştirebilmek hususunda pek aşikâr imkânlar mevcut bulunmaktadır.

Mart ayındaki gayubetim esnasında, tetkikatımı berıya teşkil, suâl listesini leffen taktim eylediğim bir anket yapmasını Emretten rica eylemişim.

Avdet eder etmez, ihzar edilmiş olan cevapları okudum. Mamafî, 15 rakkamının tazammun eylediği suallerin cevaplarını ihzar hususunda bazı müşkülât hissedilmiş olduğu, ve diğer taraftan, bir Darülfünun hakkında bir mütehassis tarafından bu Darülfünunun talebesini görmeden yazılmış bir raporda kabili tasavvur bir şey olamayacağı için, bütün Fakültelerin kız ve erkek talebesi ile görüşmeğe bir hayli gün tahsis ettim.

Sade, daha evvelki ziyaretlerim esnasında kendileri ile vaki mükâlemelerim beni tevîr eylemiş olduğundan, Tıp Fakültesi talebesi ile bu sefer görüşmedim. Bu muhavvereler için tahsillerinin sonuna gelmiş olup bu semestr nihayetinde son imtihanlarını geçirecek olan gençleri intihap ettim. Bu şifahi cevapların mahzuru, bunları ancak muhtasar bir surette not edebilmiş olduğumdur ki, bundan dolayı, elde ettiğim malûmat tahriiri cevaplardan alınmış malûmat ve

kavaatten daha fazla kabili münakağa bir mahiyette kalmıştır. Buna mukabil de, talebelere tarzı hayatları, malî vaziyetleri, serbest zamanları, Darülfünuna girmeden evvel tağra veya istanbuldaki hazırlanışları gibi suâl listesinin mevzuubahis eylemediği bir çok şeyler hakkında izahat verdirmek mümkün olmuştur.

Elde ettiğim malûmatın vüs'at ve tenevvüne rağmen, Türkiyede Darülfünun meselesi hakkında dört ay içinde tam bir vakuf iktisap etmiş olmak davasına kalkışmadığımı beyan eylemeğe borğuluyum. Buna tahsis edilmiş olan zaman, tettebbu-atıma bir had koymuş bulunuyordum. Berredeki Türkiye Sefiri son mühllet olarak 1 haziranı tetkikatının ikmal edilmiş olması icap ettiğini söylemişlerdi. Biranaleyh, Türkiyede defaat ile mevzuubahis ve tetkik olmuş adedilen meselelerden bahsetmekliğim mümkündür. Verdiğim malûmatta veya hükümlerde hatalar işlenmekliğim kabilirdir. Bunları, hata gösterildiği anda tashih müheyayım. Amafî, heyeti umumiyesi itibarı ile görüşlerinin hakikate tevafuk ettiğine kanaatım ve yapacağım teklifleribü bu memlekette yüksek tahsilin terakkisine hizmet eyleyeceğine pek kuvvelli bir ümidim vardır.

Ağır istikbal bu hissin aldamadığını hissederse, bu hususta bana hiç bir hissi mübahat maledilmesini rica ederim.

Bunı, harıçten gelmiş olduğum için mesele ve davanın heyeti mecmuasını evelden zihnimde yerleşmiş hiç bir kanaat bulunmak-sızın karşılamış olmaksızına medyunum. Sahibi salâhiyet makamlar çalıışmak ve tetkik etmek hususunda bana en büyük imkânlar verdiler. Her tarafta kıymetli yardımlar buldum. Burada, Fransızca bin gavamızına vakıf olan ve bu vukufuna mümtaz bir seviye fikriye tazıman eden Hâhit Sırrı Bey

değin mesi arkadaşlığını unutmamak isterim. Benim için yaptığı müteferrihlikten ibaret kalmamıştır.

Mutlak bir bitaraflığın şartını haiz ve eshab idarenin müzaheret ve muavemetlerine malik bir meslektaş tarafında yapılacak bu tarzda bir tetkikte, tanıdığım bütün dârdüfünunlar pek ziyade müstefit olurlardı. İdare etmiş bulunduğınunlar pek ziyade müstefit olduğunı Cenevre Dârdüfünunu için de, ve mensubiyetle müftechir olduğunı Cenevre Dârdüfünunu için de, bu şekilde bir mazhariyeti temenni eylerim. Bunu, Türkiye Hükümeti Cümhuriyesinin ittihaz eylemiş olduğu hattı hareketin mevzu bahis ve mevzuu takdir olmağa ne kadar dayak bulunduğunı beyan maksadıyla söylüyorum. Bu tarzı hareket her yer için lâzım olabilir, burası için müfrit olacağında şüphesiz yoktur.

İkinci Fasıl
İstanbul Dârdüfünunu
Hali hazırının tetkik ve tahlili

A) Vazifesinin güçlükleri

Asterlik, idarei dahiliye ve maliye cihetinden tensikat ve teşkilâtî lâzimesini vücuda getirmiş olan Yeni Türkiye, hars noktasından teşkilâtını da ikmal etmek ihtiyacını hisseylemektedir. İstanbul Dârdüfünununun memleket fikri ve hars merkezi olmak itibarıyla azamî menfaat temin emesi icap ettiği kanaatını, haklı olarak perverde ediyor.

Bu yüksek mektebin, Avrupadaki mümasillerinden daha mühtül şartat içinde çalışmakta olduğunı teslim eylemek lâzımdır. Talebelerinin henüz pârp vesiline mensup bulunmaları hesabıyla, fazla heyecan ve vaka ile dolmuş bir çocukluğın ve bazan nakıs bir orta tahsilin tesirleri altında bulunmuşlarını profesörler söylüyorlar. Talebe seviyelerinin, okuduklarını lisenin veya vilâyetin mahiyetine göre de çok değiştiğini söylemektedirler.

Dârdüfünunun kendi bünyesinde de oldukça sık tahavvülât olmuş ve islahat projeleri vücuda gelmiş bulunduğundan, heyeti talimiyetin temmi ve intizar vaziyetinde kaldığı söylenabilir. Bu suretle, teşkilât ve usul meselelerinin müzakere ve intacına girilememektedir. Ve muhtelif fakültelerin tedrisatında, bu noktadan itibaren büyük şahsiyet farkları bulunduğu muhakkaktır.

Bundan başka iki noktayı daha kaydetmek lâzımdır. Tagradan gelmiş olan bazı talebe, okuma hayatlarını ıskâl eden bir hali müzayaka içinde yaşamaktadırlar.

Cümlesi için de bir mesele mahsusanın halî icap etmektedir. Türkçede neyiyatı ilmiye kâfi derecede mevcud değildir ve ecebî eserlerini okuyup bilhakkın anlamaya muktedir talebe miktarı kalıdır. Bundan dolayı, iktisabı malumat için ellerindeki vasıta yalnız ders takrirleridir. Pek büyük bir ehemmiyeti haiz bulunan bu nokta bilâhare tafsilât ile teğrih ve müvakaş olunacaktır.

İstanbul Darülfünunu hakkındaki fikirlerimi ve kanaatlarımı sanimî bir hissi muhabbet fakat kat'î bir bitarflıkla, ve pek ağır bir lisan kullanarak teğrihe bağlariken, sarfettiği gayret ve mesaiyi teslim ve bunların büyüklüğünü takdir ettiğimi taarih eylenek isterim.

1927-1928 seneî tedrisiyesinde, tarihçesi, teşkilâtı ve idaresi hakkında Darülfünun bir broşür neşreylemiştir. Bunda yazılı olup o zamandanberi değişmiş bulunan noktalar avdet etmeyeceğim. Yalnız haklarında müfit mütaaleler serdeyilmek mümkün bulunan noktalar tetik edilecektir.

B) Darülfünunun hukukî vaziyeti

15 Nisan 1928 tarihli kanun Darülfünuna muhtariyeti ilmiye ve maneviye bahşeylemiştir, ve tahsili âli için, bu pek makul ve mutlak surette eizem bir hattı harekettir.

21 Nisan 1924 tarihli kanun Darülfünunun muhtariyeti idariyesini tesbit ve tasdik eylemiştir. Darülfünun, istikraz aktandan gayri bîlimum muamelâtı kanunivei malûmeyi bizzat icra edebilen bir şahsiyeti hükmiyedir. 1925 nisan tarihli bir nizamname, salîfuzükir iki kanunu ikmal eylemiştir.

İşbu kanunların temin ettiği vaziyeti hükmiyeye, Darülfünun pek bağılı ve taraftar görünmektedir. Kamufî,

mezdür vaziyeti hükmiye, kendisinin tam bir istiklâle malik bulunduğunu ifade etmektedir. Hükümet, Eşyuk millet vesilesi, Vekâlet, Taim ve Terbiye Vesilesi ve Yüksek ve vesilekî tedrisât Umum müdürlüğü idaresine müteallik müteaddit arvalde, hiç olmazsa bütçesini kabul ve tasdik münaasebetile müdânele eylemektedirler.

Bir devlet Darülfünunu için hürriyeti ilmiyenin tahta temine alınması nekadâr iyi ise, Darülfünun heyeti idariye ve talimiyesinin intihabında hükümetin mesuliyet tektabdül eyleseni de o derecede muvafıktır. Her memleketle siyasî tayinlerden korkulmaktadır. Fakat bundan kurtulmağa çalışırken zümre ve gurup müfuzile vukua gelen tayinlerle kargaşalar ki, umumî menfaatlardan daha da az mülhem oldukları cihette bu nevi tayinler daha fazla delîl evsî şerif.

Hatta, Darülfünuna mutabak kalarak, hükümet islahat devresinde bir mesai programı vüda getirip bunu tatbik etmekte tereddüt eylememelidir. Muhtariyetin bir nevi uzaklaşmış ve kendi kendine kalış mahiyetini almaması mesri olmak lâzımdır.

C) Senevi bütçe

1923 den 1931 senelerine kadarki Darülfünun bütçesinden başlıca üç faslıo mukayeseli levhasını zirde gösteriyorum :

A. Masraflar	B. Masarif	C. Ecebî mütehasıslara tahsisat
1923 22 325	185 428	-
1924 161 774	285 000	-
1925 423 945	270 000	30 000
1926 435 285	411 549	73 000
1927 441 776	354 568	78 000
1928 475 528	358 000	78 000
1929 457 786	383 506	78 000
1930 501 166	310 176	78 000
1931 508 286	240 161	63 000

Bu levha, mevcudiyetinden haberdar bulunduğum bazı şikâyetlere cevap vermektedir. Darülfünun profesörlerinin umumiyet itibarıyla az para aldıkları doğrudur. Maaşları ile orta tebristattaki maaşlar arasındaki fark pek cüz'î bir şeydir. Memnûfi, memfaatlarının çok da ihmal edilmiş olduğu görülmüştür. Kaşıt üzerindeki umumî zam 8 sene içinde 500,000 liradan fazladır. Halbuki B ve C fasallarında tensilât icra olunmuştur. Refsulenre gelince, bu zahîrî tezyât buharann zarurî kılduğu tevkiyat ile duğarı tenkus olmaktadır, ve bütçenin heyeti talimîye lehinde bir gayret ve himmet gösteriğini teslim etmek lâzım olduğu gibi, irae edilen erkann imkân hasıl olurolmez hakikate gittikçe tevafuk etmesini temenni icap eder.

C faslında irae olunmuş masarîf hususunda, bunun takriben misfınar Tıp Fakültesinin Haydarpaşa'daki Hastahanesi tarafından belledilmekte bulunduğunu tasvîh etmek lâzımdır ki, pek fazla bir nisbettir.

Darülfünun bütçesi tekaüt tahsisatı yükünü tekabül etmiş bulunmaktadır ki, bu keyfiyet tedrisat için amelî bir falâeyî tazammun etmeden bütçesinin miktarını tezyit etmemektedir.

Heyeti mecmuası itibarıyla, 1831-32 senesi için Darülfünun bütçesi 508 474 liraya baliğ olmaktadır ve vaziyeti hazarannın saraitine nazaran bu meblağ gayri kafi addedilemez.

D) Darülfünundaki heyeti talimîye

Maarif Vekâleti tarafından verilmiş cetvele nazaran heyeti talimîye şu suretle taksim edilmiş bulunmaktadır :

Tip	Müdürris	Muallim	Müdürris Muavini	Asistan
28(1 münhal)	10	18	38 (2 münhal)	
Müdebiyat	14	4	2(3 münhal)	6
İlahiyat	12	-	1	-
Fen	17 (1 münhal)	2	9	8 (1 münhal)
Hukuk	17	6	1(5 münhal)	1 (1 münhal)
Bezaat ve Diğşi	-	22	5	19
Mecmuu	88 (2 münhal)	44	36(8 münhal)	72 (4 münhal)

Urvan ve dereceleri müdürris, muallim, muallim muavini ve asistan olsun, vazife talimîye 240 kişi tarafından ifa olunmaktadır. Mavakkaten münhal bulunan vazifelerle beraber mecmu 254'e baliğ olacaktır. Müdürris ve muallim miktarı 133 dır.

Bu, yüksek bir rakamdır. Bu müdürrislerin bir çoğu pek ehemmiyetsiz bir maaş almakta ve Darülfünun üzerinde hakkı bir tesir icra edemeyecekleri muhakkak bulunmaktadır. Hieride, kadroları tahdit ederek mufuzlarını tezyit imkân-ları aranacaktır.

Memurını dahilliye berveğhatidir :

Emanet kalemi	7)
Muhasebe	5)
Memurını dahilliye	4) 22
Kütüphane	6)
Fakülteceler :	
Tıp	19)
Hukuk	3)
Fen	10) 46
İlahiyat	6)
Diğşi ve Bezaat	1)
Müstahdâmını müteferrika	5)
	287

Bu rakkamın pek yüksek olduğunda şüphe yoktur. Burada da iktisat mümkündür. Memurlara daha iyi maaş vermek, o zaman işlerle alâkadar olarak daha iyi ifayı vazife edecekleri için fâideli bir harekettir. Bazı talebeler Darülfünunun idarei dâhiliyesinde sahibi vazife bulumaktadırlar. Aralarındaki emteğalara muavenet için bu mukemmel bir usuldür.

E) Talebe istatistiği

Fakülteler tarafından baya verilen erkama nazaran, bu sene mukayyet bulunan talebenin mecmu adedi 1500 den fazla sayılabilir. Bu rakkam bir az hayret vermekte, zira Darülfünunda daima çok talebeve tesadüf olurmaktadır. esasen, mukayyet bulunup da kendileri hiç görülmeyen talebe adedinin kesreti teslim edilmektedir. 1932 de fakülte

itibarile talebe adedi berveğhâtidir :

Tip	(Senede vâsati 55 yani beş senelik tahsil müddeti için 165) (Askeri dâhil bulunduğu halde)	515
Hukuk	(Birinci sene 760, ikinci sene 359, üçüncü sene 129)	1048
Medbiyat	(150 erkek, 132 kız)	282
Fen	(461 erkek, 105 kız)	566
İlahiyat		3
Bozaci		137
Dişsi	1931 istatistiği	55

Umumiyet itibarile, bir seneden yukarıki seneye geçerken talebe adedi büyük bir tenakusa uğramaktadır. Son imtihanları geçirip diplomalarını alan talebe adedi nisbeten azdır.

Devam edemeyecek talebenin cesaretini ilk seneden kırmak iyi olurdu. Diğer taraftan, son imtihanlara namzetlerin pek büyük ekseriyeti yahut bazan heyeti mecmuası kabul

edilmektedir. Bu imtihanlara muvazaran en iyilerin kalması olâklarını kabul etmek acaba mümkün müdür?
F) Mâebanı

Mabhus bregüründe Darülfünun kullandığı müteaddit binaların listesini vermektedir. Umumiyet itibarile bu binalar gayet geniştir. Bir çoğunun muazzam bir manzarası vardır. Başlıca mesai odaları, iştima ve meresim salonları pek iyi bir tesir hasıl etmektedir. Bu kadar iyi sarait içinde yerleşmiş bir Darülfünun cidden şayanı tebrikidir. Büyük bir adette olan ders odaları ise, günün her saatinde meşgul bulunmaktan uzaktır. Laboratuvarlar, seminerlere, kliniklere ve enstitülere tahsis edilmiş yerlere gelince, bunların bir kağı-kımyasınkindinde olduğu gibi- eski ve iptidai, lâkin daima geniştir.

Darülfünunun Bayezitte malik bulunduğu bazı metruk binaları ziyaret ettik. Bir miktar tamir sayesinde bu binalar ileride bahsedeceğim bir takım tevhitlere hizmet edebilir ki, bütçe nottâinazarından olduğu kadar tedrisat için de keyfiyet şayanı arzudur.

G) İdare ve İminlik

Darülfünun idaresinin mesuliyeti Emine aittir. İstanbuldaki rejime nazaran, İmin ne bir Amerikan Darülfünununun pürüktidar ve daimî reis ile ne de arkadaşlarının sadece bir mümessili olan isvigrelli bir İmin ile mukayese olunamaz. Vazifeleri ağır ve müteaddittir. Salâhiyetleri pek de tarif edilmemiş görülmektedir. Heyeti talimiyeye içinden seçilen ve hizmetî tedrisiyesini de muhafaza eden İmin, kendi şahsı ile teşkil eden ilmi ve terbiyevî vazifeyi ifa ile beraber

-bir doktor veya müverrihin teferrüatı ile bilmek mecburiyetinde bulunmadığı- idari umuru aynı zamanda tedvir etmek hususunda her halde dıgarı müşkülât olacaktır. Zamanet kalemî elinden geldiği kadar çalışmaktadır. Binaenaleyh, bu noktada değış-tirilmesi icap eden bir şey vardır.

Her zamanda ve bilhassa islahat devrinde, mesaili ilmiye ve esasiyye taallük eden saha umûin ehem vezafidir. (Kalem idaresi, muhaberet ruzmerre, raporlar, istatistikler, bütçenin hazırlanması, küçük memurları idare ve saire gibi) muhtelif işler için kendisine bir menur terfiki lâzımdır ki, bunun rolü aşağıdaki bir fasalda tesbit edilecektir.

H) Darülfünunun pedagojik rol ve hizmeti

Darülfünunun takip ettiği pedagojik eserin nasıl tasavvur edilmede olduğunu, hangi istikamete teveccüh ettiğini, ne surette başarılmakta bulunduğunu ve mürakabe edilmediğini anlamağa çalıştım. Darülfünun umûininin, Reislerin, Darülfünun Davasının ve Fakiütle meclislerinin bunıma meşgul oldukları şüphesizdir. Bu meseleyi uzun uzun düşünen profesör yaktır. Lâkin, başka yerlerde de alelekeer vukua geldiği gibi, bu sahada müfrit bir şahsiyetçilik hükümleridir. Darülfünunların ekseriyeti, heyeti memuaları üzerinde icravı tesir eden şuurlu bir istikamet hıızına malik değildiler.

Bazan erkârı umumiye kendi üzerlerinde müessir olmakte, bazan bir profesör yahut bir profesör gurupu kendi fikirlerinin hakimiyetini benim eylemektedir.

Sık sık tekrerrür eden bu noksan ve feragât, şayanı hürmet bir mahiyeti de haziz bulunan bir nevi ihtirazla kabild izahtır.

Bir Darülfünunun müdürlerinden biri, ihtisasının haricinde bulunan bir tedris meslesini tettek ederken bir komisyonun reyini sorar, bu komisyön da mütehasss profesöre müracaat eder. İşin nihayet vardığı yer daima o profesördür. Bununla kendisinin şahsi hesapların tahti tesirinde olarak cevap vereceğini söylemek istemiyorum. Bir meslekdaş hakkında kat'iyen böyle bir şüphede bulunmam. Fakat, rey ve hükümlü serdederken, ihtisasını teşkil eden subenin hakimiyeti icap ettiğine meylatmesi zarurî ve tabiidir.

Bütün profesörler aynı zavıyeden göreceek kadar yüksekle-bilseler, hatta fakülteler kendilerine bildirilen reyleri daima geniş bir zihniyet ile telâkki ve tefsir edebilseler, yine darülfünunlar tarafından ittihaz olunan kararların reylerden en iyisini intihap değil lâkin alelekeer bir anlagma ve uyuşma mahiyetini haziz bulunduğu ve bu mukarreratın daima itilâyâ müteveccüh bir istikamet vücuda getirmedeği muhakkaktır.

İstabaül Darülfünununun bu noktadan umumi vaziyet hari-cinde kalmadığını söylemek mecburiyetindeyim. Kendisini şuurî bir şekilde muayyen bir noktaya sevmeden ilmi ve fikrî bir hıızdan nasihseder bulunduğunu görmedim. Yeni bir teşkilâtı şayanı arzu göstermiş olan sebeplerden biri de, şüphesiz ki, budur.

Ve
Vakıf nususunda umûin daha fazla serbest olûyû/bir keş senes için teveccüh edilecek istikametleri Vekâlet tesbit ettiği takdirde, Fakiütle Reislerinin elâğın iştiyak mesailerile yapılacak devamlı bir çalışma dairesi imkâna girecek ve feyzi aver olacaktır.

15

i) Profesörlerin tayinini

Tenkide en ziyade maruz kalmış noktalardan biri de profesörlerin intihap şekilleridir. Bu, pek mühim bir meseledir. Hiçbir meselâ, Darülfünun istikbali için bu kadar mühim değildir. Elyevm tatbik edilmede bulunan sistem, ki hocası intihap olunacak ders derslerin (zümrenin) hocalarını intihaba hüküm yapmak sistemidir, haddizatında hocayı alâkadarlar buldurmak demektir. Alâkadarlar müstakbel arkadaşlarını intihap ediyorlar. Ne fakülte ne de darülfünun, sâhikâ hürmetle yahut da bu zımnı intihada bizzat mühtağ olacağını düşünerek, itiraz ve muhalifet etmemektedir. Halbuki, bir namzet hakkındaki rey ve hükmünde bir mütehasss ne derecede doğru ve dürüst hareket etmiş olursa olsun, memlekette bir fennin 30 senelik ve hatta daha uzun bir müddete şamil istikbali namına ittihaazi karar edenken yüklenmiş mesuliyeti ne kadar ciddiyetle düşünürse düşünsün, isabetli bir intihap için şart olan vesaiti istihbariyenin memnuna birden malik olamaz. Alâkadarlar, fena hakimlerdir. Onların reylerine müvacaat etmeli, fakat verdikleri reylerin kat'î bir tarzda meta olmamasını temin etmelidir. Binamenaleyh, darülfünunun heyeti talimiyesinde mühalleri doldurmak bahsinde başka bir tarz teklif edilecektir.

Bu mülahaza, heyeti talimiyeye hakkındaki hizmete nihayet verme ve daha bütün diğer mukarrerat için de varittir. Bu husus taki salâhiyet, meslek arkadaşlarına değil lakin Vekâlete ait bulunmalıdır. Azil salâhiyeti, ancak tayini icra eden makama aittir. Bu salâhiyetler sarahatı lâzime ile tesbit edilmiş bulunduğu için, darülfünunun şeref ve haysiyetinin

zedelenmiş çıktığı bazı münakaşa ve nizalara maruz kalınılmaktadır.

J) Fakülteler ve Enstitüler

Yeni ceryan, fakülteleri, eskisinden çok taksim ve tecezzi kabul eden idarî kadrolar mahiyetinde belâkiki eylenekte ve bu fakültelerde enstitüler vücudunda getirilmesini teşvil etmektedir. Bu nam altında, birbirleriyle müvasebetler ve ahenkdar olup birleşme ilmi bir intihâs vücudunda getiren bilgiler gurupu ifade ve kastedilmektedir. Meselâ, bu suretle, bir Kâbebiyat Fakültesi, içinde Antropoloji, Psikoloji, Terbiye Tarihî ve ilâh tedris olunan bir terbiye enstitüsünü vücudunda getirebilir. Programını ikmal için, bir enstitünün bir başka fakültede tedris olunan fenden de istisnâ eylesesi vaki olabilir.

Bu mevîl ve cereyan çok iyi bir şeydir. İyi bir kütüphane, bir takım vesait ve âlâta, küçük mesai odaları ile seminerlere ve bahusus müstereken çalışsan iki üç hoca ya malik bir enstitü, talebe için pek feyyaz yer aramak ve çalışmak şâhâsi arzeder.

Bu yola girmekle İstanbul Darülfünunu pek isabet eylemiştir. Mahazâ, ifrattan tevakkî lâzımdır. Kendi ilminin tetebbuundan başka bir gayeye teveccüh etmeyen tek bir profesörün tedrisatını (enstitü) namile irae, zayıftır. Bir enstitü, ya meslekî hazırlanmayı mükemmelleştirmeğe, yahut da, birbirinden istifade eden bu takım araştırmaların teşkil ettikleri gurup üzerine kuvvetli bir ışık dökeceğe hâkimdir. Bunların teşkilice, fakülteler, icap ettirdiği ameli mesaiye rağmen de bir kursun temin

edemediği ve edemeyeceği hiametlerle mevcudiyetlerinin
lüzumunu isbat ettikleri takdirde ki müsaade etmelidir.

K) Teditat plânları, programlar, imtihanlar, dereceler
İstanbul Darülfünunu, diğer Garp Darülfünunlarında mutad
olan (akademik)* hurriyeti tabrik eylesenmektedir. İcazet
namzetleri için fakülteler sadece altı yahut sekiz semestr
müddetle okumak kabul edecek yerde, (sınıflar) yahut (devreler)
teşkil etmişler, ve diploma alıncaya kadar, lüzumlu bütün
meddeleri ihiva etmek üzere, semestrden semestre geçiren
ders programları vüda getirmişlerdir.

Bu suretle, talebeleri, mesallerini kontrol ederek iyi
olmayanları tevkif etmeğe yarayan senevi imtihanlardan
geçirmek mümkün olmaktadır. Acizleri aradan çıkarmağı
temin eden bu kolay ve rahat usul, daıma kat'î bir tabrika
mazhar olmuyor. Me ikinci ne de şüphesiz birinci imti-
hanlara alınmalarını icap eden son imtihan namzetleri gördük.

Sınıf sistemi şaraiti hazıra ve hususiye ile kabili
izahı ve daha bir müddet muhafazası lüzum görülmektedir.

Teditat plânları hiç bir mülahazayı davet etmemektedir.

Derslerin mevkillerini ve sırasını bir iki noktada münakaşa
kabilidir. (Tıp, diğgi mektebi, ilâh) fakat bu plânlara

olduğua tedrice riayetkâr ve tam bir mahiyeti haizdir.

Talebelerin serdi şakâyat eylemelerine rağmen, bunların
çok yüklü olduklarını zanne miyorum. Bilkâkis meselâ dört

şahadetnams alınış namzede Fen Fakültesinden icazetname
verilmektedir. Bu sistemin Pariste taklit edilmekte
+ (Akademik hurriyet) tabiriyle, talebinin, öğrenmek ve okumak
şeklini tamamiyle kendi arzu ve takdirine göre tanzim ederek
imtihanlara hazırlanması ve gelmesi kastedilmektedir.

bulduğunu biliyorum. Fakat iki taraftaki şarait farklıdır,
ve zannediyorum ki, burada namzetler tahsillerini çok mahdut
bir fen gurupuna haaretmek kolaylığına malik bulunuyor,
umumî bir fennî kültürden mahrum kalıyorlar.

İmtihanlar ve dereceler hakkında arzedebileceğim
mülâhazat şunlar olabilir :

A) Darülfünun imtihanları çok sıkı olmalı ve hafızadan
ziyade talebinin maibmetini tabrik sahasını bulabileceği
ameli meselelere ait bulunmalıdır.

B) Fen Fakültesinin bir fen doktorası ihdas etmesi
şayanı temennidir. Doktoranın ihzarı teditatın umumi
seviyesini yükseltir ve bir fakülte için bir teziyavei
teşvik ve gayret mahiyetini haizdir.

L) Dersler, konferanslar, seminerler, talebe meselesi
ittikadınca, tahsil zümrelerini terkib eden derslerin
ihiva etikleri mevaddır ki fazla yükümlü olmakla kabili
ittihamdır. Türkçe pek az ders dinlediğimi söylemişim,
bunların hiç birini anlıyamaıuş olduğunu ilâve ise zaittir.

Bunlar hakkında, ancak tevdi edilen programlar vasıtasile
bir hüküm veriyorum. Profesörler tabrik sahasında teditat
eyledikleri mevzuları belki hafifletmektedirler. Fakat
teşrih edildikleri şekillerile, bu ders programlarının herbiri,
bir fennin ansiklopedik bir tarzda hulâsası teşkil
eylemektedir. Şunu da ilâve edeceğim ki, bilhassa vekâyi
ve tasnif listelerini bellemele mükellef bulduklarına
talebeler de kaidirler.

Burada, esas teşkil eden ve gayet nazik olan bir noktaya
geliyoruz. Ve kendilerine hürmetkâr olduğum, beni en nazikâne
bir tarzda kabul etmiş ve meslekdaşlarım bulunmuş kimselere

karşı. Bu noktaya pek azım ihtiyatlarla temas ediyorum. Ancak, sunu da biliyorum ki, cümlemiz, kendileri için çok aziz olan bir müessesedeki tedrisatın ıslahına çalışan kimseleriz.

Türkiyede Derüflünün hocaları, bizim Garp'ta tanıdığımız maniaları yermekle mükelleftirler. Talebelerine yüksek bir (kültür) seviyesi temin edebilmek için ellerinden her geleni, müşkülî şartat içinde yapıyorlar. Fakat, müşkülî lâtî mezkûrenin, bu saatte henüz venilmemiş bir azeneti haiz bulunduğu ileride görülecektir.

Hastalık, fakültelere göre tehâlüf eylemektedir. Kürsü üzerinden yapılan tedrisatın haiz olabileceği ansiklopedik ve binaenaleyh sahî mahiyetli, talebe fende kliniklerle laboratuvarların telâfî etdikleri aşîkârdır. Bu telâfî keyfiyeti, her tarafta, yapılan mesâîî teorîbiye ile mabûsutan mütevasıptır. Bu mesâîînin mevcut bulunduğu yerde mahzur adılır.

Talebelere dersin heyeti mecmuasına şamil taktirler yapılmasına muhalifette bulunulmadığını tasrih etmek isterim. Bir fennin ihtiva ettiği güzel sahalı rüyvetleri, nazariyatı, tasnifleri, taharrî metotları ile, faraziyatı, netâici, ve hatta, harîçte olduğu gibi memleket dâhilindeki tabbika-tile, talebenin gözübüne bilhassa o fennin ilk seneli tedri-siyesinde sermek iyi bir şeydir. Bu şekilde umumî bir vukuf vermek; faha ilerlemiş talebe için de meselâ ayrı fennin filân ve filân fasıllarını, bütün menbalarını, tekmil taharrî usullerini münakaşa ederek ve bu mevzu hakkında yazılmış bilumun eserler hakkında talebeye esaslı malûmet vererek tamik etmek üzere hususî ders saatleri vücûda

zenginlik derecesinde elzem bir şeydir.

Bir methal mahiyetini haiz olan bu icmalî derslere karşı hiç bir muhalifet ve devamız yoktur.

Ezma mukabil, teslime cesaret etmelidir ki : Bir dersin hemen hemen müferrit olduğu, bir seneden o bir seneve hiç değişmediği veya def'isimemiş denemek kadar az değıştiği, ve binaenaleyh venilececek ve bu fenni müessir, pürhavad ve hareket göstercek yerde sadece onun mazbut ve mukavvaf ve saf ve ahvalını tadat ettiki her memlekette, böyle bir ders gençliğin inkişafına irası mazarrat eylemektedir ve şeklinin tamamile tebedil edilmesi icap eder.

Bu derslere ait kitaplar bulunmadığı cihetle, dersin heyeti umumiyesi ile taktirine mahsus saatlerin talebe için eizemiyetive eğer bazı profesörler kailseler; o profesörler, badema mezkûr saatleri bir takım meselâlerin tamikına hasretmek üzere kitaplarını bilâ ifateî vakit telif ve neğre davet olunmalıdırlar. Isabetki, bir çoğu, derslerinin menfaat ve selâmeti namına bu tarzda hareket etmiş bulunuyorlar.

Bir ders, kurumu vusta anaması vechile bir ilmin küllig halinde ifadesi dehişdir ve olmamalıdır. Teceessüsler vyan-darmakie, bir takım meselâler için alâka ve beyceahlar halketmek, şahsî çalışmalar için vesileler, ilham ve inzar etmekle mükelleftir. Şifahi bir ders kitabı olmaktan çok başka bir şey olması icap eder.

Mesela bu zeviyeden görüldüğü taktirde, ilerlemiş talebeye hususî dersler vermek üzere ve hususile seminer ve mesâîî amelîye saatleri menfaatına, umumî tedris saatlerinde bazı tenziât icrasının çok kabil olduğu derhal görülecektir.

İbu seminer ve mesai ameliye faaliyetleri, laboratuvarları olmayan fakültelerde kâfi derecede inkisaf etmemiş bulunmaktadır. Seminerlerin mevcudiyetine vakıfım ve bunlardan bazısının mesaisinde hazır bulundum. Bu mesainin profesörle bazı talebe arasında beyanat ve izahattan ibaret kaldığını ve takip ettiğim bu beyanat ve izahatın talebe tarafından yapılmış teşvillerden ve feyizli münakaşalardan ziyade ders takrirlerinin müttemmini olmaktan ibaret bulunduğunu gördüm. Hatta, bunlardan biri, Fransızca bir ders kitabının satır besatır Türkçeye tercümesinden ibaret bulunuyordu.

Burada, İstanbul Darülfünunun en büyük zafına parmağı mazla dokunuyoruz. Bilhassa kliniksiz ve laboratuversiz fakültelerdeki talebe, şahsi mülâhazalara ve araştırmalara kâfi derecede sevk ve tahrik edilmiş bulunuyorlar. Harzi tedris, az çok kendilerini bila kavt ve şart ve bilâ refektür kabul eden samiler vaziyetinde muhafaza ediyor. Ahzıkabz vaziyetinden müstahsil rolüne rekmedirler. Hareket etmeleri ve ancak bu suretle kendisinden mütemnelin olabilecekleri camii bir fenni şahsi kuvvetleriyle kazanıp fetretmeleri için onlara imkân vermemelidir ki, vesâne usul ve sistem ve vezâne darülfünun terbiyesi de işte budur.

M) Kitaplar, ecebi lisansları

Kürsiden verilen ansiklopedik matbemat sistemindeki seyrisi ifratı vücuda getiren şerait ve ahvâlden, hocaları ve hatıra darülfünunu mesul tutmak, haksızlık olur.

Türkçe kitaplar pek azdır. Hatta, alfabenin tebedilinden dolayı, eski harflerle basılmış bütün eserlerin talebe için gayri mevcut haline geleceği bir zamanın da yakında erişeceğini

zararlıkakte almak lâzımdır. Lazideki Türkçenin Garpta Yunan kadim lisanının öğrenilmesi şeklinde taallümü icap edecektir.

Türkçeyi lâtin hurufatı ile tercüme veya telif eserlere malik kılmak üzere büyük bir gayret sarfedilmekte bulunduğunu biliyorum. (Ehbiyografya) isimli kataloğlar, bu gayrete şahittir. Fakat, şimdiki halde, gayri kabili münakaşa bir kaymeti ilmüye malik eserlerin Türkçedeki miktarı çok değildir. Bazı fenler için, hiç bir şey yoktur. Yalnız Türkçe okuyan talebe, ders takirlerini haricinde hiç bir vesika ve matbemat edinmemek veya ferikâde az şey edinbilmek vaziyetindedirler. Alehusus, dediğim gibi, dersin takvirlerini muhtevi bir kitap da mevcut değilse, ellerinde takrir esasında aldıkları notlardan gayri hiç bir şey yoktur. Ve geçirecekleri imtihanlar için bu notları ezbere bellemekte- dirler. Başka ne yapabilirler? ve bu kadar büyük bir metin fakrı karşısında, keyfiyeti bütün mevzuu baştanbaşa takrir etmek suretiyle telâfiye çalışan profesörleri mazur görmenek mesal mümkün olabilir?

Ecebi bir lisanla yazılmış bir kitabı anlamaktan aciz talebe miktarının pek az olduğu belki bana cevaben beyan olacaktır. Ben de, her tarafta Fransızcaının pek çok söylenişini duyarak ve Türklerin ecebi lisanlarını ne kadar suhuletle öğrendiklerine bakarak, talebinin az çok () olduklarını zannettiğim. Bu zan ve hükümü değiştirmeye mesbur kaldım.

Galatasarayın yâhut Alman ve İngiliz Kolejleriyle Fransız mekteplerinin eski talebesi, darülfünun fakültelerinde

öğrenirler. Zamanın mutlak bir inkıyat içinde taktikini talep etmiyorum. Lâkin fikir ve bilgi sahasında bir zümresi mütemaze vücuda getirmek için iki şekil ve usul mevcut değildir.

N) Kütüphaneler

„Darlûfunun kütüphanesinin kapılarını saat i de karaması ve harice kitap iare etmemesi keyfiyeti de, talebelerin şahsi faaliyetlerinin gayri kâfi bulunduğuna kuvvetli bir delil teşkil eder. Talebe, kitapları oraya gelip okumakla mükelleftirler. Hadir istisnalarından sarfınazar, adetleri keşir olan fakülte, enstitü yahut seminer kütüphaneleri de aynı vaziyettedir. Bu kütüphaneler hemen hiç risali mevkiye almamaktadırlar. Cesim bir salonda tesis edilmiş bulunan tıp kütüphanesi şayanı hayret bir fakirliğindedir. Bana mukabil, hukukta ciddden zengin bir kütüphane gördüm.

Talebeler kitap alabilecek halde bulunmadıklarından, harice kitap iare edilemedikçe kitap okumayacaklarını söylemek zaittir.

O) Talebe hayatı

Darlûfunun vazifeleri bir vazifei talimiyeden ibaret değildir. Bir vazifei terbiyeviyeleri de vardır. Bana bir şok talebe, teğradaki yerlerinden ayrılarak bu büyük şehre geleli kendilerini yalnız ve pek fakir bir halde ve adeta kaybolmuş gibi bir vaziyette hissettiklerini söylediler.

Talebe cemiyetleri bulunduğuna vakıfım. Bunların içinde en zarif ve müntazları olduğunu zammettiğim ikisi, benî tertip ettikleri sövareye davet nezaketinde bulundular. Darlûfunun

ekseriyet teşkil etmekten pek uzak ekalliyelerdirdir. Bu, bizzat tevsik ettiğim bir hakikattir. Talebin büyük bir kısmı taşradan kuvvetli bir miktar da şehrin liseslerinden gelmektedirdir. Lisan hususundaki hazırlanışları ve gibi sebeplerle toksan bulunuyor. Haftada 4 ilâ 6 saat hesabıyla Fransızca'yı talebe mevyanında, mevcurum süphesiz rubundan dım bir ekalliyet fâide istisnai edebilecek bir tarzda Fransızca. Almapa yahut İngilizce bir kitap okumakla mükteğir bir halde idi. Üstelikler, fakülte mükkulât ile anlıyabilecek halde idiler ve keyfiyeti bane itiraf ettiler. „Cesbi lisanında okuyacakları her şey kendileri için angarya mahiyetinde ve beyhude bir zahmet olacaktır.

Binaenaleyh, tekrar ediyor ve sarahatle söylüyorum ki, burdun talebelerin ekseriyeti azimesi için dersler hatcında ikisabi malûmat evlemek müddeten zavri mümkündür. Bu vaziyet, sarih bir surette fena bir vaziyettir. Darlûfunun vereceği semerevi ciddi bir surette tehlikeye maruz kılmağadır. Değişmesi lâzımdır. Bu vaziyete derhal ve büyük bir azm ve ızzade ile çareleşmek mümkündür.

Tedrisat tarzları, ancak talebelerin tek beşine çalışmada ve öğrenmeğe mükteğir olacakları nisbette kesbi salâh edebilir ve yemleşebilir. Mâellifleri mukayese, memnurları tetkikle alakadar oldukları kısımları bulup okumak, şâşeler vücuda getirmek, işte asrı bir darlûfunda talebelerin senelerde tahşillerinin esasî telakkî ettikleri mesâiden büyük bir kısmı bunlardı. Daha iyi bir tarzda cem'i malûmat edebilmek için, bu talebede iki üç mühim lisan

Meslekin ameli cihazlarla temas ve irtibatını muhafaza edebilme üzere, ancak en müküll meseleleri, en nazik işleri kabul etmekle iktifa etmemesi icap ettiği fikrindeyim. Ve bu keyfiyet, yani meslekinin ameli cihazlarla temas ve irtibatını muhafaza etmesi, talebesi için hayırlı olduğu gibi salâhiyeti ilmiye ve fenniyesini âmmenin hizmetine mevkuflı bıraktığı cihazlarla heyeti iştimaîye için de fâidelidir. Bir memleketin birinci cerrahı, ya talâbe yetiştirmek için vazgeçmiş, yahut da müracaat eden müşterilere bakmağa ve hatta ağır vaziyetlerde amelîyat yapmağa reddeder vaziyette tasevvür edilebilir mi? Mesalen diğer fakültelerde de olduğu gibi Tıp Fakültesinde fitri kabiliyetleri ve Avrupada devamlı tahsilleri sayesinde büyük bir salâhiyet kazanmış kimseler bulunduğunu burada hatırlamakla mahzuzum. Tababet ile cerrahlığın muhtelif sahalarında, bu zatlar Türkiyeye çok iyi faaliyet unsurları ihzar etmektedirler.

3) Kâstakbel Darülfünun hocaları

Bugünkü profesörleri bir gün istihlâf edecek olan profesörleri Darülfünun şimdiden ihzara muktedir midir?

Böyle bir idame şeklinin mevcudiyeti şayanı temennidir. Meselâ Fransada, Almanyada darülfünunlar, günün birinde bizzat istad mevkîine erişecek kıymetli adamları vücudla getirmeğe ve büyük kürsülere merbut vazifelerde kendilerini muhafaza etmeğe itina ve ihtimam ederler. Beyana hacet yok ki bu genç alimler hemen daima memaliki ecnebiyede stajlar yapmağa giderler, zira bugün iktisabı ihtisas için bu yegâne tariktir. Fakat bu stajlar kısa olur ve mahiyeti itibarile gayet muayyen bir takım iktisabatı fenniyeyi istihdaf eder, ve günkü, darülfünun tahsili esnasında kâfi bir kültür

almıştır. Darülfünun heyeti talimiyesini bu suretle hazırlamak sayesindedir ki, (mektepe) yapmak imkânı temin edilir, yani büyük üsüdlara uzun bir hâlef sâilsilesi verilir. Temadî eden bu ilim mektepleri sayesinde de: nesiller geçtikçe ilim ve fen teali eder.

İstanbul Darülfünunun bütün hocaları benimle birlikte olarak bugün darülfünun vasıtasile orta tahsil muallimleri, kimyagerler, avukatlar, hulâsa mesalîi amelîye adamları yetiştirmek kabil olduğunu ve fakat hemuz müstakbel darülfünun hocaları yetiştirmek mümkün olmadığını teslim ettiler. Yüksek tahsil tedrisatına erişmek için takip edilen yol şudur : Bir garp darülfünununda uzun bir tahsil devresi geçirmek, oradan bir şahadnâme almak ve hatta orada iyi bir profesör nezdinde bir asistan mevkîi işgal etmiş olmak. O zaman buraya avdet ederek darülfünununda muvaffakiyetle icrayı tedrisat eylemek mümkündür.

Bu vaziyet şunu ifade eder ki : emri ahire kadar, atalarında bir rabita olmayan bir küll teşkil edecek, İstanbul Darülfünununun mesaisi, ve her yeni bayın bu mesainin veçhe ve manzarası üzerinde bir rol oynuyacaktır. Profesörler Berlinden, Leipzig, Parisden yahut Şikagoğan avdet edeceklerdir ve heyetlerine bir kaç da ecnebi profesör tertik olunacaktır. + Lâkin bu vaziyetle bir darülfünun anaasası vâcüt bulmayacaktır.

Profesörlerin tekmlî hazırlanışları memaliki ecnebiyede yapılmak zaruret teşkil ettikçe, darülfünun vazifelerinden bir kısmını ifa edememiş olacaktır. Ve kendisinin en güç

+ Her darülfünunda bir miktar ecnebi profesör bulunduğunu kaydedelim.

ve ağır vazifesi bu vazife olduğunda şüphe yoktur. Lâtin, aynı zamanda, en yüksek vazifesi de budur.

R) -Aynı mahiyet ve gayeli bazı hizmetler ve müesseseler- tevhit imkânları

Bu icmalde, mahiyet ve gayesi bir olan bazı çift hizmetleri tasvir etmek isterim ki, bunlar bazan cidden pahalıya malolmakta ve hemen daima esaslı ve müessir tek hizmet ve gayretin kıfayeti edeceği yerde kıymetçe daha dün iki gayret ve hümeti tazamanın eylemektedir.

Aşağıdaki vaziyetleri misal kabildinden zikreyliyorum, zira bu kadar kısa bir anket esnasında hepsini keşfedebilmiş olduğuma kail değilim.

1 - Haydarpaşa Hastanesi

Fıp Fakültesinin acip ve münasebetsiz yeri talebesine İstanbul şehrinin müteaddit ve vasi hastahanelerinden istifade etmelerine müsaade eylememektedir. Bundan dolayı, münhasıran fakülteye ait olmak üzere takriben 300 yataklı bir hastane tesis edilmiştir. Anadolü sahlinde bulunan bu hastane fazla miktarda hastaya malik değildir. Bu hastaların hemen cümlesi, talebe için bir yenilik istifade ve ehemmiyetini haiz bulunmayan müzmin hastalıklı kimselerdir.

Tatiller esnasında bu hastanenin beye yaradığını bilmiyorum. Fakültenin verdiği erkani resmîyeye nazaran, bu hastane 1931 ve 32 senesindeki 355,940 liralık umumî bütçesinden 145,500 liraya malolmuştur.

İstanbul : (gocuklar için, 150 yataklı) işli, (erkekler için, 300 yataklı) Haseki, (askerler için, 275) yataklı Gülhane hastahanelerine, daha bir çok hastahane ve Bakır-Köyünde 1500 hastalı emrazı aklıye hastanesine maliktir, ve

İstanbulda hakiki tıp hayatının bu hastanelerde geçtiği de gayri kabilli münakaşa bir keyfiyettir. Haydarpaşa hastanesinde bir senede görülen hastalar orada belki bir hafta içinde görülmektedir. İndi hastanın başı ucunda yapılan klinik tedrisatı doktorluğa en mükemmel hazırlayış kıymetini haiz bulunmaktadır. Pek çok hasta ve hastalık görmek lâzımdır. Sahâi mesaisi İstanbul tarafında olduğu halde Tıp Fakültesinin ösküdar tarafında mesaisi bir fakülte olmıştır. Fakat, bu hata sebebiyle her sene ihtiyar edilen masraf hem azım hem beyhude olduğu için de keyfiyetin her halde tashihini icap eder.

2) Hukuk Mektebi, Mülkiye Mektebi, Âli Ticaret Mektebi Türkiye hükümetinin müessesatı idariyesine Mülkiye Mektebi büyük hizmetler ifa etmiş ve ifa etmekte bulunmaktadır.

Takriben 150 namzetten 40 ının kabulü şeklinde neticelenen bir müsabaka ile talebesini temin eden bu mektep, üşleyli tedrisat senesi içinde hükümete iyi yüksek memurlar yetiştirmektedir. Manafî, bu mektepteki bir gok tedrisat Hukuk Fakültesinde mevcut tedrisatın aynıdır. Esasen de alelekeşer aynı hocalar tabir caizse tedrisatlarını Bayezitten Yıldızta naklelmektedirler. Mülkiye Mektebi Darülfünun kurbine taşıdığı takdirde yine talebesi müsabaka neticesinde vücut bulmuş bir leyli mektep vaziyetini muhafaza edeceği, fakat esasen Hukuk ve Midebiyat Fakültelerinde mevcut bulunan Hukuk, Tarih, Coğrafya, İktisat, Maliye ve sair tedrisatın mükellefiyetlerinden kurtulacağı aşikârdır.

Deha dır bir nisbette olmak şartile, Darülfünunla Âli Ticaret Mektebinde de bu kabıl müzaaf tedrisat görülmektedir. Bu mektep Darülfünundan uzakta da olmadığı için, talebesi

Darılfunulla bir olan derslerini darılfununda ders verilen yarım gün esasında ve darılfununda görmek suretile müzaaf tedrisatın tevhidı kolay olabilir.

3) Fen Fakültesi ve Eczacı Mektebi

Eczacı Mektebi talabesinin sırf kendilerine bazı hususî dersler verilmeğe şartı ile Fen Fakültesi talebesi meyanına karıştırılması mümkün bulunduğuna anlamak için, programlara şöyle bir nazar atmak kâfidir. Bu takdirde yine mektebin urvanı, teşkilâtı esasıyesı, diplomaları kallar, bunların kalması faideliştir. Lâkin aynı zamanda zirdeki dersleri iki yerde ayrı ayrı okutmağa hacet kalmamış olur : (Kimyayı Gayri Uzvi ve Uzvi, Fizik, Nebat, Jeoloji, Analiz Kalitatif ve Kantitatif.) Eczacı mektebine muhasır tedrisat şu şunlar olur : (Farmakoloji, Farmakognozi, Hıfzısalıha, Mebhasıttıp, Kimyayı İspengiyarı, Mebhasüesümm)

4) Tıp Fakültesi ve Dişçi Mektebi

Aynı vaziyet dişçi mektebinde de görülmektedir. Bu mektebin ilk sınıfı Tıp talebesi ile beraber P.C.N tedrisatına katıp eylemelidir. İkinci sınıf talebesi Tıp fakültesine merbut bulunmalı ve Anatomi, Fizyoloji, Bakterioloji, Hafızasıhha, ilâh dersleri katıp eylemelidir. Üçüncü ve buna ilâvesini teklif edeceğim dördüncü senevel ise, nazari ve ameli mahiyette mesleki hazırlanmağa hizmet eyleyeceklerdir. Protez laboratuvarlarından, diğşilğe ait klinik salonlarından ve sairreden vazgeçilemeyeceği mühakkaktır. Fakat tevhidı mümkün olan tedrisat bir takım tasarruflara imkân verecek ve bir takım mebaniyi serbest bırakacaktır.

5) Kütüphaneler

Darılfununun paraca gayet fakir olan ve mecmualar almak ve tamamı henüz gıkmamış asarın müteakip ciltlerini iştır eylemek imkânsızlığında bulunan merkez kütüphanesi, kitap hususunda yine oldukça zengindir ve son 1928 istatistğine nazaran 109,387 cilt esere maliktir. Meslekini bilen ve seven bir adam tarafından çok iyi idare edilen bu kütüphane, (desimal) usulile, alfabe sırasında ve mevzu taksimatına tevrikan yapılmış bir kataloga maliktir.

Diğer taraftan fakültelerin, enstitülerin ve bazı seminerlerin de ayrıca kütüphaneleri var. Bunların ellerinden alınmasını istemiyorum, çünkü yevmi mesai için insan bazı asarın eli altında bulunmasına muhtaştır. Vakât zirdeki tecelliyatı icap ettiren iki hatayı göstereceğim :

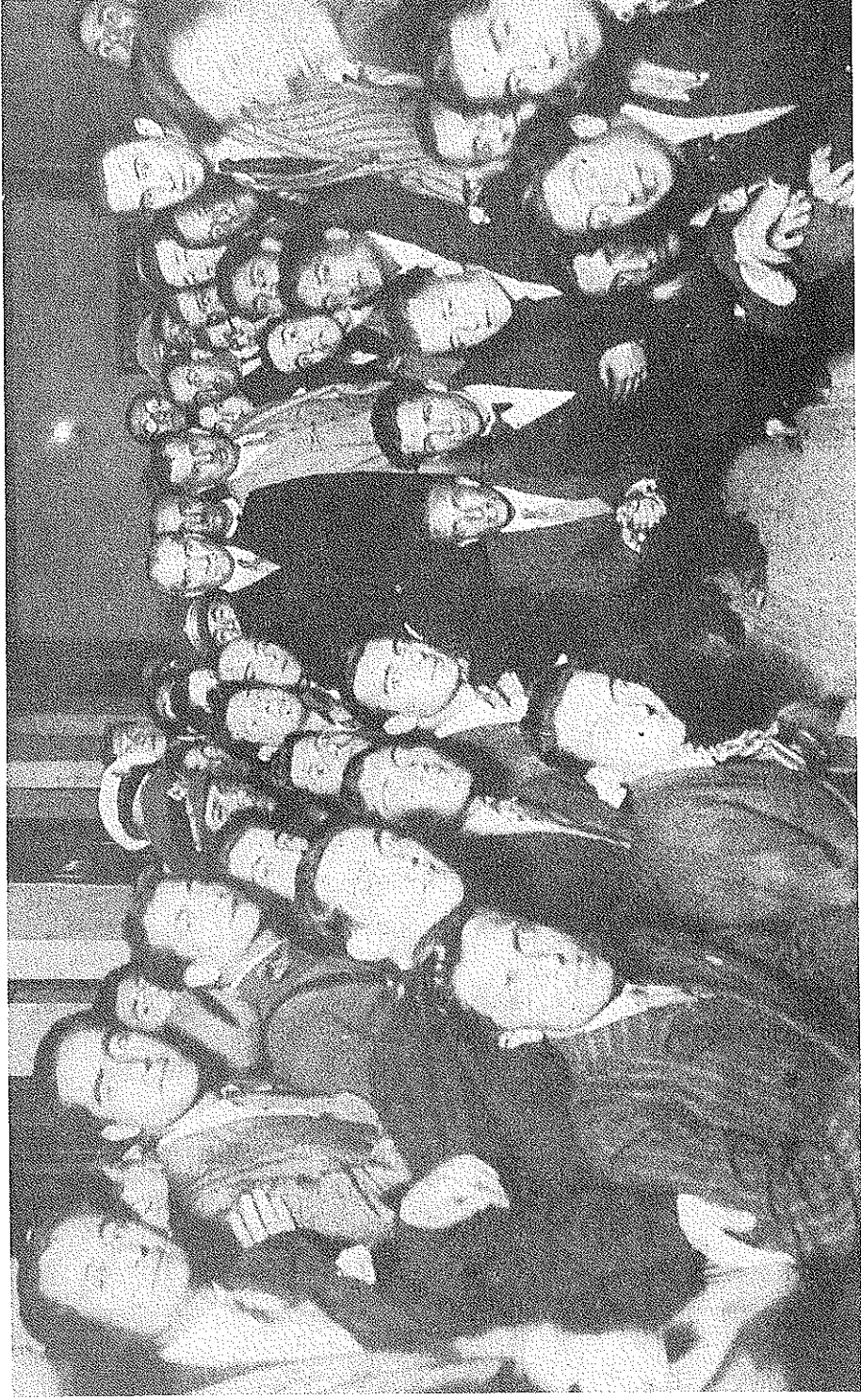
A) Esasen sahifeileri de her zaman kesilmemiş bulunan bazı kalın ve pahalı eserler hem merkez kütüphanesinde hem de seminer kütüphanesinde mevcut bulunmaktadır. Halbuki merkez kütüphanesinde mevcut olacak tek nüsha kâfidir.

B) Seminerin muvazaman olarak her sene nihayetindeki merkez kütüphanesine tevdi edeceği bazı mühim mecmualar hiç bir tarafta mevcut değildir.

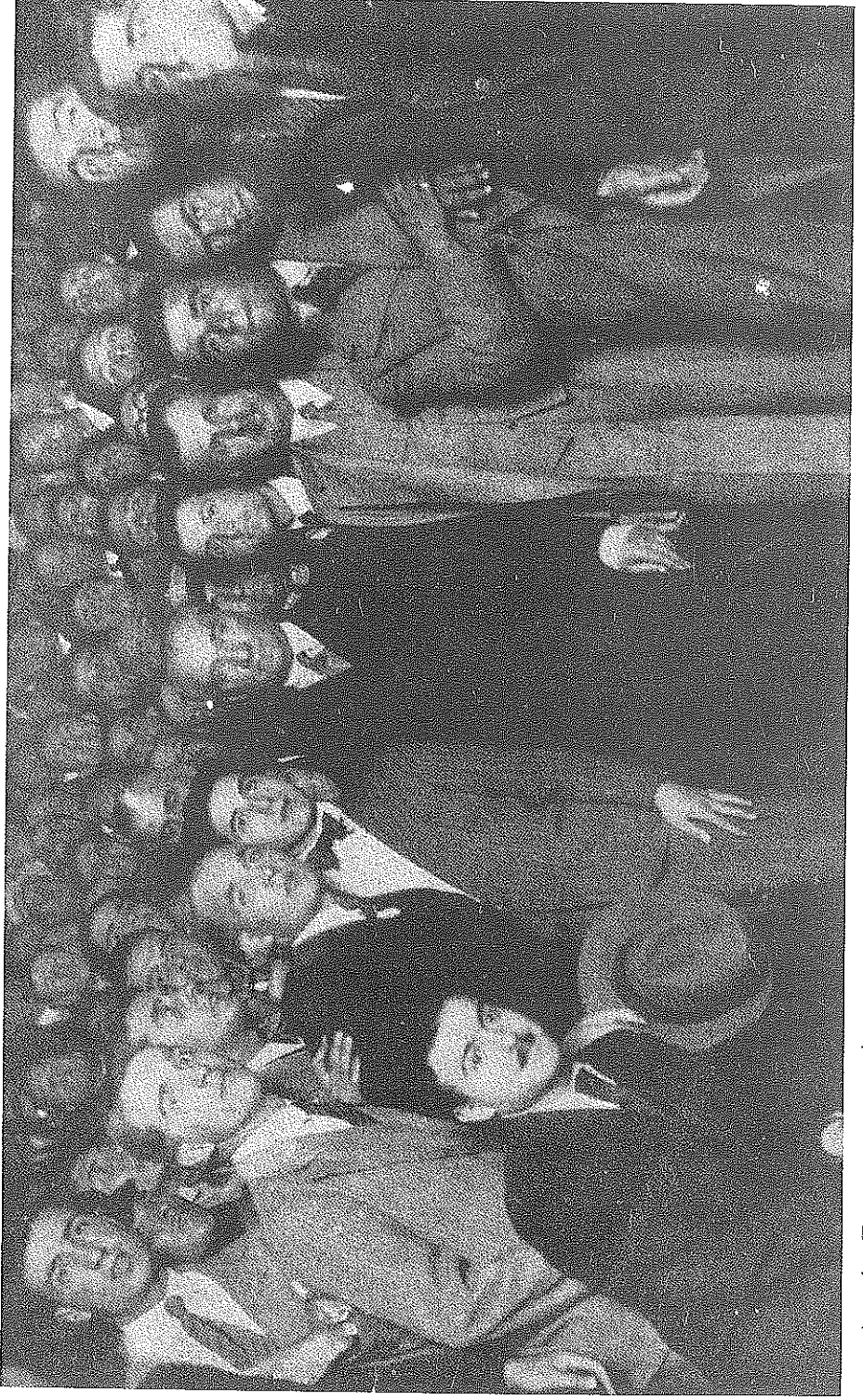
Satılınacak eserleri tayin etmeli ve satınalmalı; iş usullerini birleştirmeli; filân ve filân kitabın nerede bulunduğuna bilmek ihtiyacında olan seminer ve laboratuvar adedince işğleri teksir ederek bunların cümlesine göndermeli, ve bu suretle, bir kitaptan hiç kimsenin müvcaat etmediği bir çok nüsha yerine bir tek, fakat herkesin bilip müvcaat edebileceği nüsha bulundurulmalıdır.

Atatürk 15 Aralık 1930 günü İstanbul Darülfünunu'nu ziyaretinde yükseköğretim gençliği arasında bir dersi izlerken.

Atatürk 2 Temmuz 1933 günü İstanbul Darülfünunu'nu ziyaretinde kendisini sevgi gösterileriyle karşılayan yükseköğretim gençliği arasında.

Atatürk 2 Temmuz 1933 günü İstanbul Darülfünunu'nu ziyaretinde kendisini sevgi gösterileriyle karşılayan yükseköğretim gençliği arasında.

edilebileceğini gördüm.

Ziyaret ettiğim Filân Lise sınıfına, Filân Laboratuvara ait muvafakiyet misalleri de zikredebilirim.

Muvaffak olmak inkâının delilleri, tetkik ve rüyet sahasından toplanmıştır. Şimdi mesele, fazla madir olan bu muvafakiyetlerin daimî bir kaide mahiyetini almaları icap ettiğidir.

Üçüncü Basıl

İcrası icap eden ıslahat

İstanbul Darülfünunu bir tılsım tesirile birdenbire ıslah edilemeyeceği gibi bir kaç seneden ibaret kısa bir müddet içinde de tenasik ve tanzim edilemez.

Zirdeki teklifatı Maarif Vekâletinin kabule karar verdiği tasavvur edilirse, bu tekliflerin kuvveden fiile getirilmesi icap edecektir. Zannediyorum ki mesele eveliminde Emin ile tetkik edilecektir. Kendisi tarafından keyfiyetten haberdar edilecek olan darülfunun şüphesiz fikir ve reyini bildirecektir. Ve nihayet memleketin makamatı icraiyesi kararlarını tesbit eyledikleri vakti de, müşkülâtı sıralamak icap edeceğini tahmin eylemekteyim. Bütçe imkânlarına ve idarî imkânlarına tevfikân, bilhassa elzem olan işlerin tahkîm edileceklerini zannediyorum. İslahatın elzemiyet derecesine göre sıralanmış bir listesi zirde görülecektir. Kat'î bir tasarrufu emreden vaziyeti nazarıdikkate alarak pek pahalı projeleri teğrîhinden tevakkı etmiş olduğum, sahaifi müteakibede elbette teslim edilir umidindeyim.

İslahat ve Kâtibî Umumilik

İslahatın muvafakiyeti namına, ve bunların emriyevî haline geleceği zamana kadar, (Maarif Vekilinin Darülfünunun Reisi oluşunu) tavzih eden maddeler harfiyen tatbik muvafak olacaktır.

Bu tavsiye, eminin sarfahyetlerinin bir müddet için tahdidî icap ettiğini mi tazammun eder? Kat'iyyen. Bilâkis

Atatürk'ün çizgi, işaret ve notlarını taşıyan Prof. Malche raporunun upkibasını

Emîn sadık bir mümessili ve terümanı olacağı Vekâletle daîmî bir temas halinde kalmalıdır. Bütün Fakülteler üzerinde ve fakültelerin enstitüleri ve tedrisatı üzerinde, reislerin şahinî muavenetleriyle mutat olanın fevkinde bir hüküm ve müfuzu olacaktır. Tıbbî profesörlerin fiilî yardımları da elzemdir.

Türk milletinin menfaati namına yüksek tahsilin yeni bir feyiz ve itilâsına Jarülfünunda herkes bütün kuvvetile çalışa-caktır. Memleketin muhtağ bulunduğu büyük ve asrî Jarülfünunu vücuda getirmeye herkes yardım etmek isteyecektir.

Bu umumî ve müsterek irade bir gün ortadan kalkarsa, yapılıcak bütün islahatın geri kalacağı ve kuvveden fiile çıkamayacağı muhakkaktır. Yeni bir şuur ve zihniyetin herkesi sarıp kavraması lâzımdır. Terakkinin vücut bulmakta olduğunu talebeler, hatta bîyân halk kütllesi görüp takdir edebilmeli-dirdiler.

Mesaiye kuvvet ve hararet vermek bahsi münasebetilê, emanet mevkiî meselesi mevzu bahis edilirdi. Hükümetin dilediği şeyleri icra eyleseni için, bu intikal devresinde bir hükümet komisierinin eminin yerine geymesi icap ettiğini esyletiler. Ben, bu günde işbirlik edemem. Yüksek tahsil ancak kendi kendinden mesul olduğü kapaatına malik olduğü takdirde inkişaf edebilir. Bundan başka, bu dereceye kadar nazik ve mübhim islahat asıl bunu tatbik edecekler tarafından tamamilê anlaşılmanış ve benimsenmemiş olursa, yolunu çasışabilir ve mahiyetini kaybedebilir. Orada vücudu icap eden zihniyeti, ancak Jarülfünunu ve heyeti talimiyesini derinden derine bilen bir emîn tesis ve idame edebilir. Arkadaşlarının reyî üzerine hükümet ve Reisisütmür Hazretleri tarafından

teyîn edilmiş olan Emîn, tensip ettiği ve temenni ettiği yeni bir teşkilâtî hüsnü suretle tatbik edebilecektir. Kendisini başlarında istemiş ve kendisine yardıma müheyya bulunan arkadaşlarının, bu islahat yolunda yürütmeğe o muvaffak olacaktır.

Fakat çok şetin olacak bir işe eminin tamamen vakfı mevcudiyet edebilmesi için, günlük idarî meşguliyetlerin büyük bir kısmından kurtulması icap eder. İlmî ve tenbiyevî mesuliyetler kendisini kâfi derecede meşgul etmektedir. Binmenaleyh, doğrudan doğruya kendisine tabî bir kâtabî umumî-zirdekî vezaif ile tazvif edilecektir : Münaberatı ruzmanre, bütğenin ihzarı, raporlar, istatistikler, projelerin, programların, sirkülerielerin yazılması ve saire, fakültelerle idarî münasebat, kayıtlar, imtihanlar, dereceler, diplomalar, talâbe ile münasebat, inşaat, tamirat ve nakil işleri. Bu yüksek memur hükümet hizmetinde iktidarını ibraz etmiş bulun-malı ve Jarülfünun işleri ile meşgul olabilmek ve ecebileri kabul edebilmek ve icabında profesörlerle görüşebilmek için kâfi derecede kültüre malik bulunmalıdır.

Yeni teşkilât ve tanzimat eserinde, emanetin rolü esas teşkil edecektir. Binmenaleyh bu rolü bîşayetten tarif ve tasvir lâzımdır.

Jarülfünunun Muhtariyeti

Muhtariyet meselesinin de her türlü islahattan evvel halli icap eder. Fikirlerinin teğrinde profesörlerin ilmî vaziyetlerine yakışan bir ihtiyat ve itidalden mülahem olmaları lüzumunu teslim eylemekle beraber, Jarülfünunun ilmî ve manevî hurriyetinin kayıtlı ve şurut ile mahdud olma-ması icap ettiği burada tekrar edilir. Fakat, muhtariyet

başka bir şeydir. Bu, kendi kendine idare etmek salâhiyeti, hatta hakkindir. Darülfünun ilmi ve manevî hurriyetini bu şekilde tefsir ve telâhki edemez ve darülfünun bir unsuru bulunduğu hükümete sarîh bir şekilde tabi kılan kararınun ahkâmına da böyle vaziyet uyamaz.

Binaenaleyh, kanun projesinde, hükümetin Maarif Vekâleti vasıtasıyla Darülfünunun idare-i umumiye ve dahiliyesiile umumi mürakabesinde şâir bulunduğu tasrih edilecektir. Fakat bu keyfiyet, darülfünunun şahsî bütçesine malik olmasına, bunu hükümetin kontrolu altında odare etmesine ve hibeler ve vasiyetler kabul etmeğe salâhiyettar bir şahsiyeti manevriye teşkil etmesine asla mani teşkil etmez.

İslahatın Umumi Levhası

Şimdi, teklif edilen islahat listesinin umumi bir bakış için nasıl bir manzara arzettiğini görelim. Bunları bir sisile halinde sıralarken, bir mübaset ve mantık noktai nazarı takip ettim, ve hiç olmazsa baştaki ilk 12 rakkamda bilhassa elzemiyeti haiz tedabiri göstermeğe gayret eyledim. 1,3,4 ve 6 rakkamlara bilhassa işaret ediyorum. Hele tedris usullerine müteallik bulunan bu sonuncusu. tektikima havale edilen bütün mesele ve davanın nazârında merkezini teşkil etmektedir.

İstanbul Darülfünununun yeniden tanzim ve tensikî

A. Çalışma vasıtaları

- 1 - Liselerde Garp lisanlarının tedrisi
- 2 - Darülfünunda Fransızca ve Almanca lektürleri
- 3 - Birinci sene sonunda Garp lisanları için imtihanların tedrisi
- 4 - Türk lisanında neşriyat
- 5 - Kütüphane teşkilâtının merkezileştirilmesi ve raudmanların tedrisi
- 6 - Tedris usullerinin değiştirilmesi.

B. Mesainin ihzar ve tensikî

- 7 - Darülfünun heyeti talimiyesinin tarzı tayini
- 8 - Fakülte başına profesör kadroları
- 9 - Tıp Fakültesinin nakli
- 10 - Mülkiye Mektebinin nakli ve Yüksek Ticaret Mektebine ait tahviller
- 11 - Fakültelere müteallik meseleler :
Tıp (Derslerin sıraları, kütüphane, Dişçi Mektebi Hükuk (Meselelerde usul
Fen (Antropoloji, Coğrafyayı tabii, Baltalimanı, Kasabane, Elektromekanik, Ezzacı Mektebi
Edebiyat (Lisanıyat ve Filoloji, Garp edebiyatları, Sanat Tarihi, Muallim Mektebi ile haizi irtibat pedagoji,
Coğrafyayı tabii'nin ferne nakli, Tedrisatı tarhiyenin cem ve teksifi, bir dini islâm ve felsefi islâmiye tarhihi subesinin ilâvesi
İlhâkiyat (Edebiyata rapı
İleriide bir Ulûm İktisadiye ve İctimaiye Fakültesinin imkânı ihdası.

12 - Talebelerin hayatı

C. Darülfünunun tesirleri ve hizmetleri

- 1 - Orta tedrisat muallimeleri için tekemmül dersleri
- 2 - Umuma mahsus darülfünun dersleri
- 3 - Tatil dersleri, Arkeolojik tenezzüpler, kongreler
- 4 - Türkiye Darülfünunu mecmuası
- 5 - Millî bir fûnun, Mâebiyat ve Sanatlar Akademiyası

1 - Liselerde Garp Lisansları tedrisatı

Liselerin kıymeti hakkında birbirlerine tamamen zıt içtihatlar dıydum. Bunları burada mûhakaşa etmek istemem. Liseler, ekseriyet itibatle Darülfünunun vücuduna getirmiş olduğu hocalara mevcudurlar ve bu hayriyetle Darülfünun ve lise meseleleri birbirine temas eden meselelerdir. Darülfünunu islah etmekle liselerin seviyeleri yükseltilmiş olacaktır.

Şu kadar ki, tekabül eylemiş olduğum vazife bir noktada şahsî bir aukete beni mecbur bıraktı. Türkşeden başka bir lisanca cem'i malmattan pek çok talebenin hemen tamamile sciz bulduklarını ve ancak Türkçe okuduklarını gördüğümde, Fransızca'nın (ve kezaik Almanca ve İngilizce'nin) liselerde nasıl tedris edildiklerini tetkikim icap etti. Tağra liselerini hakkında ancak talebe'nin beyanatını biliyorum. Bu beyanat, bazı istisnalardan sarfanazar bu şubei tedrisatın oralarında büyük merkezlerden daha az nazharı itina olduğunu gösteriyor ki bu da callibi hayret bir keyfiyet değıldir.

Tahsis edilen seve ve saat adedine nazaran, liselerde istihsal edilen neticeler sarif bir surette gayri kâfidir.

Bakaloryaların ikmal edenlerin tahsil etmiş buldukları lisan ile mütakellim olmalarını, beni burada meğgul eden mevzu namına talep etmiyorum. İdrim bir ecnebi lisasını, zahmetsiz bir surette okuyacak bir derecede bilmeleri yeter. Şu anda lisan vukufunu yalnız öğrenmek ve malumat temetmek için bir vasita olarak telâki eylimorum. Kendilerine gösterilen eserleri okıyamyacak olduktan sonra, bir profesörün bir mevzu hakkında yazılmış eser listesini vermesi neye yarar? Bugün her yerde tahsili âli hiç olmazsa bir kabilsse iki ecnebi lisanı bilmeği icap ettirmektedir. Türkiye, Bulgaristan, Yugoslavya, Macaristan gibi lisansları harice intişar etmemiş ve fen sahasında kullanılmaması memleketler için bu mecburiyet daha büyük ve fazladır.

Türkiyede Garp lisanslarının teallümü sahasında mefkut olan şüphesiz ki bir mehtuttur. Her lisede kullanılan tedris usullerini yandaki lisedeki tedris usullerinden farklı gördüm ve bildüm. Aynı lise içinde bir hocanın pek müfit bir usul kullandığını, diğer hocanın ise tedrisatın takip etmesi icap eden yoldan tamamen aykırı bir yol takip etmekte olduğu cihetle talebelerinin vakitlerini boş yere kaybetmekte olduklarını gördüm.

Halbuki, elsinai ecnebiyenin talımı için mücerrep usuller vardır. Bu sahada bizzat ihtisas ittissap etmişim ve mevzu hakkında söz söylemeğe sahibî salâhiyetim. Bu işe tahsis edilen zaman tamamen kâfidir. Fakat ilk seneden itibaren gayet muayyen ve mazbut bir fonetik usulü takibi icap eder. Talebeler duyma ve telâffuz etme itibarile bir mümaresse ittissap eylemelidirler. 130 ilâ 200 kelimelik datma kullannılır ve

Fransuya aittir. Her ders Fransuya bir seyahat mahiyetini haiz olur.

Tabii ki bu usul Almanca, İngilizce ilâh için de muteber olan bir usuldür.

Fakat bu prensiplerle meşbu olarak yetmiş yeni bir heyeti tahminin liselelere girmesi için on yahut on beş sene beklemeye imkân yoktur. Bağlıca merkezlerde ve teğrada Fransızca'nın (ve arzu edilirse diğer ecnebi lisanlarını) tedris usullerini talime mahsus dersler teessüs etmelidir. Sınıflarda tabii usulî talimlerle beraber derslerin mürekkep bulunan bu tedrisat, seyfar olabılır ve binasınalevâ memleketin derslerinde bilhassa muvaffak olan bir iki mütebahassusa tevdi edilebilir.

Bilhaza lise müdürleri makteşir lisan hocalarını en münasip yerlere : yeni başlayan talebe iyi hocalara muhtağ oldukları için metoda en riayetkâr ve fonetiği en iyi olanlara iptidaya ve en zarif Fransızca söyleyen ve en iyi umumî kültürü olanları nihayete koyacaklardır. Bu saha için istidat ve kabiliyeti olmayan hocaları tarih, coğrafya ve felsefe gibi başka tedrisata memur etmek icap eder.

2 - Ecnebi Lisansları Lektörleri

Ecnebi lektörleri sahasında parüfütünde fena bir tecrübe yapılmış olduğunu biliyorum. Bu adamlar Berliş dersleri vermişler, lâzım olan şey ise bu değildir. Fakat velki de karşılarda bulunan talebe, kendilerine daha fazla bir şey verilemeyecek bir seviyede idi.

Ne olursa olsun, bu tecrübenin yeni esaslar üzerinde tekrarı makteşirdir. Bulgaristanda lektörler mevcut bulunmakta ve kendilerinden memnun kalmamaktadır.

en ameli şeyleri irae eder kelime bellemelidirler. Bu kelimelere ait sarf müşkülâtının ehemmiyeti yok, zira muhavere dersin esasıdır. Çocukların bu işten zevk duymaları lâzımdır. Zengin bir malzeme icap eder. Hiçbir şey tercüme edilmez, her şey gösterilir.

Bild/ kelimelerin fiş cenveli kendi kendine vücut bulur; öğrenilen lisan, içinde hareket edilmek ve hayatle yaşenilarak bellendir.

Yavaş yavaş, müteakip senelerde, hoca tesadüfün karşısına çıkardığı vesilelerle sarf usullerinden bahsederek talebelerinin dikkat ve alakalarını temmiye eder. Fakat kaide ve ahtâm serdedilmez. (Şifahan ve doğrudan doğruya) usulî esas teşkil etmekte berdevamdır. amafi birbirini takip eden hitâyeler okunur ve her derste hoca ile beraber hazırlanan imnâlardan bir miktar yazılır.

Mihayet, üçüncü veya dördüncü senelerde, Fransızca konuşmak meselesinin esas ve merkez kalmasına hâlel vermemek şartile, sistematik bir şekilde, fakat yine nazariyata bağlanmaksızın ve terennüata girmekte ifrata gitmeksiz sarf ile, hususile fiillerle iştigale başlanılır. O zaman yapılan vazifelerin dercesei peydayı ehemmiyet eder : bir takım edebî parçalar ezberletilir, muhaverele, küçük insular, bir kaç dakikalık konferanslar, münakaşalar ve saire yapılır. Sınıfta hulâsa etiketleri büyük sınıf sınıf talebeleri evlerinde okumakla mükellehtirler.

Her şeyin tipik bir mahiyeti haiz olduğu bir Fransızca tedrisat, sınıfta yapılır. Afişler, haritalar, cenveller mecmualar, kitaplar ve fotoğrafler hep Fransızcadır veya

aynı nisbet dahilinde verecektir. Bundan başka, küçük ilk talebeleri, hiç olmazsa/senede haftada 1 ders sahai intisalarına ait metinlere müteallik olmak, 1 ders de fransızca bazı mümares ve temriller arz edilmek üzere 2 ders göreceklendir.

Bu suretle lektürün haftada asgarî olarak 8 saat dersi olacaktır ki, tabii bir nisbettir. Vazifesi, talebelere metinleri zahmetisizce okuyabilmeğe kifayet edecek derecede lisan öğretmektir.

3 - Birinci sene sonunda lisan imtihanı

Büyük bir kütüb lisanında kâfi bir vukuf sahibi olmadan hakiki bir darülfünun mesaisine girişmek gayri kâbilidir. Binaenaleyh, bu vukufa malik bulduklarını isbat eylemezlerse, talebelerin zamanlarını ve paralarını yüksek tahsil senelerile heba eylemelerine mani olmalıdır.

Bulgaristanda da mevcut bulunduğu veçhile, birinci tahsil senesinin sonunda bütün fakültelerde, sınıf yahut sene sistemine tabii olmaları da dahil olduğu halde bir imtihan tesisini teklif ediyorum. Bu imtihan fransızcaya yahut almanca ve İngilizceye ait olmak üzere o Garp lisanile müharrev bir eser'in ve metnin yazılmış olduğu lisanla imalini de tazammun etmek suretile okumasını icap ettirecektir. Eğer talebe azamî olan 6 notuna nisbetle 3 alamazza, ikinci bir sene için lektürün derslerine kaydolmak şartile darülfünun derslerine devam edebilecektir. Bu sene sonunda yeni bir imtihana girecek ve ancak bu safer 3 alabilirse darülfünunda kalacaktır.

Bir Darülfünun Lektürünün rolü sarıh ve vazıh bir şekilde nedir? Bu, aleleker genç olan bir lisansiye ve doktordur ki, kendi lisanını tedris eylemek üzere bir kaç sene bir ecnebi darülfünununa gider. Kürsü sahibi bir profesörün yanında bulurur, ve lisanı maderzatında kıraatler, lüzumsuz seri tercedümler yapar, imtihan programlarında eserleri mevzu bahis olan müharrevler hakkında malumat ve izahat verir. Edebiyat tarihinin bir devresi yahut buna mümasil bir mevzu hakkında profesörün iznizama reyile kendi lisanında ders de verir.

Edebiyat Fakültesinde bir fransız ve bir Alman lektörü bulunmasa iyi olacaktır. Bir İngilizin kezalık müfit olacağında şüphe yoktur. Tarih, lisanıyat yahut arkeoloji hakkında bir tez inşaa gibi sebeplerle Türkiyede bir müddet bulunmağı arzu edebilecek lektürlerin hizmeti, az bir masrafla temin olunabilir zannındayım.

Nemzetlerin bir miktar Türkçe de bilmeleri şayanı temennidir. Esasen müstahdem bulunan lise profesörlerinin kullanılmaları fikri ileri sürülmüştür. Şayet bunlar filoloji ve tarihî edebiyat sahasında hakiki birer alim iseler, evet. Lâkin, aksi takdirde, vaktile lektür istihdamından elde edilmiş fena neticeler tekerrür eder.

Mütâaddit lektürlerin faideli olacıklarını söylemişim. Eğer bu dercede fedakârlığa muvafakat edilemezse, en mübren ihtiyar edilmeli ve hiç olmazsa bir tane fransızca lektörü celbedilmelidir. Bu lektür, Edebiyat Fakültesinin tekmil birinci sene talebesine haftada 1 saat umumî ders, 1 saat talebe mesaisi, 1 saat metinler kıraatleri dersleri verilmelidir. Müteakip senelerin daha yüksek dersler görmeği arzu edecek veya buna mecbur tutulacak talebesine de, ayın dersleri yine

Bu şerait biraz şedit görülebilir, fakat ben elzem telâkî eylemekteyim. Dardülfünunun pençelerini garp hayatı üzerine açmalıdır ve bunun bugün için yegâne garesi, talebeyi büyük Avrupa medeniyetine ait bir lisanla iktisabı vukuf mecburiyetinde barındırmaktır.

Bu münasebetle hakikaten şayanı tessüf bir noktaya işaret etmek isterim. Dardülfünunda tedrisatta bulunan ve Türkçe konuşmayan ecebî müteassıslar, bir tercümandan istiane evle-
mettedirler. Ağrılarından çıkan cümleler birbirini müteakiben tercüme olunmaktadır. Böyle bir terdümanın meharret ve vukufu cidden hayretlere sezadır, fakat bu halden derein ne kadar mütezarrır olacağını kim takdir etmez? Talebe, ecebî lisanı dinleyen samimler için icap ettiği şekilde ağırılık ve sadelik ile verilecek fransuza dersleri aulayabilecek bir seviyeye getirilmiş olmak icap ederdi, ve esasen, mahiyeti fenniye-
lerinden ayrıca, bu dersler lektürlerin tedrisat ve mesaisini ikmal edecektir.

4 - Türkçe lisanında neşriyat

Talebe Garp mehazierindeki malûmattan istifade edebilecek seviyeye getirilince de ikinci bir müşkülât baki kalır ki şudur: Türkiye kitaplığının münevver karilere ve talebelere kendi lisanlarında verdiği şey nedir? Çünkü Türk karihinin kendi lisanında bütün ilim ve fikir sahalarının şamil bir kelime ile, maasar hayatın bütün safahatına şamil bir edebiyata gittikçe daha fazla sahip bulunması şüphesiz ki pek ziyade şayanı temennidir.

İmdi, yakın zamanda bir himmet ve gayret gösterilmezse, sade mevcut eserler çoğalınmayacak, fakat bunların tesirleri az zamanda fevkalâde azalacaktır. Zira, yeni

alfabeyle alışmış gençlik için, eski harflerle mevcut olan her şey yakında gayri kabili istifade bir mahiyet alacaktır. O eski neşriyatın bilhassa şiir, edebiyat ve felsefesi diöive şahasında zengin olduğumu kabul edince de, halkın mahrum bırakılmaması icap eden eserleri ve tercümelere ihtiva eylediği teslim olunmalıdır. Etnaevaleyh, harf inkılabından evvel intişar etmiş eserler arasında hâlâ okunmağa lâyık aded edilen eserleri yeni harflerle tekrar tabetmek lâzumdur. Baş on sene sonra talebe bu eserleri behemshal yeni harflerle yapalmış tabirlardan okumak mecburiyetinde kalacaktır.

Diğer taraftan, bir daha söylenmiş olduğum gibi, yeni harflerle intişar eden Türkçe eserler seneden seneye fâzılaşmaktadır. Kamafi bu hususta sistematik hiçbir şey yoktur. Keyfiyet bilhassa roman muharrirleriyle sairlerin ve muharrir-lerin mahsulid himmetleridir; aynı zamanda bir telif yahut bir tercüme negreden hocaların himmetleri sebkât eylemektedir. Keyfiyet şayanı memnuniyettir, fakat bu kitapların lista-lerini teazüm ve tıx tertip eden şey tesaduf veya hevesdir. Ağır bu tarzda devam edilirse, fevkalâde mühim bir eserin tercüme edilmesi yahut kendileri için esas bir mahiyeti haiz bir etüdün neşrolunması için talebeler on yahut yirmi sene bekliyeceklerdir.

Vaktile bir telif ve tercüme komisyonu mevcut bulunmuş ve tevesi edilmiş bir şekilde Millî Talim ve Terbiye Heyetine inkılâp etmiştir. Bu heyet için bir komite teşkilini ve gelecek senelerde bu komiteye pek faal bir rol verilmesini teklif ediyorum. Ağır lazımsa salâhiyet sahibi kimselerle takviye ve ikmal edilecek olan bu komisyon, memleketin

Profesörlerle memaliki eserebiyede ki ulemalar reylerine de müvacaat edecek. ve sene besene tercüme olunacak eserlerin listesini yapacağı gibi yüksek kıymette esnabi vukuf tarafında Türkçe vücuda katılacak eserlerin de listesini tanzim edecektir.

Eğer on sene müddetle her sene malumatı beşeriyenin her sahasına dair Türk lisanında iyi bir eser negredilirse, bu memlekette terakkıyatı ilmiye bahsinde bir büyük hatve atılmış olacaktır.

Asar ilmiye ve fermiye kâmilinin miktarca az bulunması hasebile, Türkiye hükümetinin bu neşriyate yardım etmesi icap eder. Bu yardımın vereceği kuvvetle çok sıkı bir ihtinap temini mümkün olacaktır. Kuvvetsiz eserlerin, fena yapılmış ve hususile bazı müellifin isminden başka aslına mutabık yeri kalmamış tercümelemin neğrinden sarfınazar edilmelidir. Talebeler, müellifin bütün düşüncelerine tamam olarak peydâyı vukuf etmelidirler. Cetinde yaptığı hazf amelîyelerinden halkı alelekeser haberdar bile etmeyen bir mütevassıtın rastgele aldığı parçaları kalmamalıdır.

Türkiyede ki bütün ilim neşriyatı badema her zikredilen madde hakkında istişhadatı, eğer kabilsse eserin başına koymak üzere sarıh bir muhteviyat cetvelini, zikredilen esaminin bir firistini ve müvacaat edilmiş eserlerin alfaba sırasile değıl lâtın birer tahlilî ihtiva eder bibliyografyasını mühtevi bulunmalıdır. Talebe için bütün bu malûmat elzemdir. İyi ihtiyatlara ve iyi mesai usullerini temin eylemek icap eder.

5 - Kütüphane teşkilâtının merkezilemesi ve raddımanlarının çoğalması

İkinci faslan R harfinin 5 inci numarasında, mevcut müteaddit kütüphaneler arasında bir ahenk ve işbirliği mesai bulunmadığını söyledim.

Bu mazuru ortadan kaldırmak ve kitapları azamî imkân nisbetinde talebinin ebedî istifadesinde bulundurmak için evlemlerde müferrit fiş sisteminin kabulünü teklif ediyorum. Medresetülkurzat binasını işgal eden merkezi kütüphanedeki usul tamamile modert bir usuldür. Bu kütüphanenin müdürü fakhite, enstitü ve seminer kütüphanelerinde aynı usulün tabrikama memur edilmelidir.

Her kütüphanede her fiş katalogunun üzerine fişte yazılı kitabın nerese bulunduğunu iki kelime mukayyot buluncaktır. Mesela İspinozanın hayvan cemiyetleri hakkındaki eserini alalım. Tabii merkezi kütüphanede bir fiş esasen de merkezi kütüphaneye konacak olan bu kitabı bildirecektir. Lâkin aynı zamanda, aynı şekilde bir fiş fen fakiltesi kütüphanesinin jooloji kısmında, edebiyatın ulûmü igtimaiye kısmında ve eserin mukayyot olaçağı diğer enstitülerde mevcut bulunacaktır. Kezalik tek nüsha olarak Türkiye Cumhuriyetinde veya Türp Fakiltesinde bulunacak olan bir kitabın da merkezi kütüphaneye de fişi bulunacak ve icabında oraya bu kitap getirilecektir. Bu suretle, lüzumsuz yere masraflar artırılmadan fazla faide temini kabildir.

Satırılunacak eserler hakkında kütüphaneler arasında bir itilâfın mevcudiyeti lâzımdır. Vezai fi artığı takdirde maşurun da tezyidi icap eden merkezi kütüphaneye müdürü, her sene satılmalması tavsiye edilen eserlerin listesini

tanızine memur bir komisyonca riyaset eylemelidir. «Sas itibarile, daima mürcaat edilen kitaplarla hemüz teclit edilmemiş mecmu:ların enstitülerle seminerler tarafından alınkonularak diğer eserlerin merkezi kütüphaneye girmesi lâzımdır.

Kütüphanelerin açık buldukları saatler kâfi değildir. Tekmil sene esasında merkezi kütüphane okuyuculara saat 18 e kadar kışgâde bulunmalıdır. Hatta haftada iki kerre saat 22 ye kadar açık bırakılması iyi olur. Gece çalışmak isteyen talebe şimdiki halde buna fırsat bulamamaktadırlar. Ve tabii, hocalar da talebelerine hazırlanacak etütler vererek bu fırsatların husulüne hizmet etmelidirler.

Tarzı faaliyetleri bir cümle ile kabili tesbit ve tayin olmayan diğer kütüphanelere gelince, bunlarda da kolayca çalışmak imkânı temin edilmelidir. Devamlı bir tetebubda bulunan talebe buralarda bütün günü geçirebilmeii ve bir lira emavet etmek mukabilinde temin edilen bir anahtarla kütübk kilitli bir çekmeceye kendine ait kâğıtları bırakabilmelidir. Okuyuculara ait istatistiğin sür'atle artması lâzımdır. Senede 2500 okuyucu ve mürcaat edilmiş 5000 cilt pek azdır.

Mihyet harice kitap irası meselesini de halletmek lâzımdır. Bu hususta kendilerine sual sorduğum kimseler, eğer harice kitap iare edilirse bunlar meyanından çoğunun kaybolacağını temin ettiler. Diğer taraftan, Galatasaray, Bahçeköy Orman mektebi, Robert Kolec gibi bazı mektepler hiçbir mahzur karşısında kalmadan harice kitap iare eylemektedirler. Geçen sene, Robert Kolec harice ve sade leyli talebesine değil her şeyit okuyucuya verdiği binlerce kitaptan 4 cilt zayi emiştir. Bu kadarı bütün kütüphanelerde olur.

Bir tecrübede bulunmalıdır. Bazı müstesnalardan sarfınazar, talebelerin evlerinde kitapları yoktur ve eylevm, bir şey, yahut faydelli hiçbir kitap okumamaktadırlar. Şiddetli bir talimatname tenzim emelidir. Fazla eskitilmiş, lekelemiş yahut zayı edilmiş her nüsha talebece tenzim edilmelidir.

Bu tehlikelere karşılık olmak üzere 2 yahut üç liralık, hatta daha fazla bir paranın emenet alınması istenebilir. Madir kitaplar yahut müteaddit ciltlerden mürekkep eserler iare edilmez. Hüüasa, lâzımgelen ihtiyatlara mürcaat edilsin, lâkin talebeler için bazıca kitap irası elzemdir.

Bu keyfiyet, kalışma vasıtalarının ıslahı için teklif edilen tedabirin heyeti memnusi meyanına dahildir. Bütün bu tedbirlerin talebeyi kendi başına çalışabilecek hale getirmeği istihdad ettiği nazarıdikkate arz edilir.

6 - Tedris usullerinin tebdili

«Evkalâde haizi ehemmiyet bir noktaya geliyoruz. Talebelerin kendi ellerinde çalışma vasıtaları olmadıkça, ders onlar için her şeydir. Fakat bu çalışma vasıtaları onlara verilir verilmez, ders, derülfürun tahsilindeki mahdut olan hakikî yerini alır.

Vazifesinin dersini harfiyen bilmekten ibaret bulunduğunu talebenin zihninden çıkarmak lâzımdır. Halbuki, hemen hepâi henüz buna kani bulunmaktadırlar. Talebe hiç kimsenin, hatta en yüksekk bir üstadın bile derülfürunun derühte ettiği terbiyei fikriyede kendi yerini almayacağına kail olmalıdır. Lâzımgelen gayret ve himmeti hiç kimse talebenin nam ve hesabına yapamaz ve gayeye ulaştırılacak olan gayret ve himmet, ancak talebenin bizzat gösterdiği gayret ve himmettir. Kendiliğinden

bir şey yapmayan ve kendi kendine bir şey yapmayan bir talebe de imtihanlarını geçirebilir ve şahadetname alabilir. Fakat fikir hayatını fetretmemiştir. Talebe faal, müteşebbis olmalı, kendi kendine girişeceği bir çok şeyleri bulmalı ve yapmalıdır.

Bir terbiyevi bedeniye hocasının talimlerini göstermesi ve idare etmesi fakat bazularını çalıştırmakta talebeyi kendi kendisine terk etmesi gibi, devrülümün hocası salımağa sevketmeli, sarfedilecek şeyi anlatmalı, bunun vasıtalarını vermeli, fakat (kendini kendin kurtarmalısın.) fahasınca irkişafın temin edecek olan yine talebenin kendisidir.

Profesörler birer konferanşçı gibi telâtki edilemezler.

Bir profesör hayat ve hareket veren bir adam, bir müşavir ve bir rehber olmalıdır. Fakir hâmen diyeceğim ki, kendi küçüklerine mevcudiyetle bir misal veren daimî bir talebedir.
Vazifesini nasıl tasavvur etmeli?

Bu sahâde Tıp ve Fen Fakülteleri hâisi rüchâh bir vaziyettedirler. Klinikleri ve laboratuvarları, öteki yerlerde yapılması icap eden şeyler hakkında birer misal arz etmektedir. Esas takrirî tazammun eden ders bu fakültelerde tabiatile için bir kısımdan ibarettir. Fakat bunlar hakkında bu kaydı serdettikten sonra, bütün devrülümünde şirahi ve nazari tedrisatın azaltılması icap ettiğini söyleyebileceğime kailim. Dersleri esas nokta üzerinde teksif eyliyerek vekayin tafsilât ve teferruatı hakkında kitaplara müracaatı istinâaf ve temin eden umumî bir himmet ve muvaffakiyet, hayırlı ve mesut olacak, tedrisata zindalık ve hayret verecektir.

Esas dersleri, daha ilerlemiş talebeye mahsus hususî tedrisatı ve meselîi amelîyeyi birbirinden her yerde ayırmak lâzımdır.

Esas ders, umumiyetle bir fen için methal mahiyetini haizdir. Zaten lisenin yapmış olduğu şeyin daha tafsilât ve teşe'ubâtı ihtiva eden bir tekrarı değildir. Tamamile farklı bir ihtiyaca cevap verir. Bu ders, alâkayı hatta teheyhûğ ve hayranlığa varan bir alâkayı tahrik etmek, bir fennin büyük meselelerini, hudut ve ittisalatını, kendine mahsus usulleri ve şaheserlerini göstermekle mükelleftir. Lâgatları, ansiklopedileri ile, kendisini talime tahsis edilmiş eserler gibi büyük bir ihtisas ve vukuf-la yazılmış mühim kitaplara ve mecmualarile, velhasıl mevzuun vücut verdiği bütün bir edebiyat ile talebeyi ağına kalması lâzımdır. Tabii vekayidi esasiye ve mühimmeyi de teşrih eylemesi icap eder, fakat, bunları, yüksek bir noktadan, büyük hatları bir dag zervesinden görülmüştür. Vekayidi tafsilâtı gözönünde mekşûf olan bir peyzağe bakıyormuş gibi gösterir.

Her ilme ait bir esas ders aynı miktarda saat tahsis kabül değildir. Keyfiyet ilme göre müteharriktir. Fakat bu tarzda tasavvur edilen bir dersin, ansiklopedik ve her şeyi tarif ve izah eden bir dersten daha az saat işgal edeceği muhakkaktır. Seneî tedrisiye esnasında haftada iki üç ve nihayet dört saat tasavvur ediliyor.

Bu esas ders az değişir. Çünkü tedrisin mesnedini teşkil eder. Kâmafi, vaziyeti hazırlaya tamamile mutabık olmak için teşrih ve talim eylediği fen hakkındaki bütün nesriyat ile bilâ fasıla beslemek mecburiyetindedir. Grafikleme, klişeler, epigrafokoplar ve ilâh gibi vesâiki teşhirîyeye mühtaş- tur. Bir sene zarfında büyük bir keşif vukubudur, büyük bir alim vefat eder, pek mühim bir eser intişar eyleser bir dersin buna haer ve tahsisi de muvafıktır. Ağır maruf bir

alim memleketten geçerse kürsüsünü bir saat için kendisine terk ve takdim de iyi bir harekettir. Bu suretlerle talebe ilmin zihayat bir mahiyet ve mevcudiyetiile temasa girerler. Hafızada bir yahut iki saatlik hususî tedrisat farklı bir mahiyeti haizdir. Bu tedrisat ikinci seneden itibaren ve ilerlemiş talebeye hitap eder. Bir seneden obir seneye yenilemesi lâzımdır. Mevzuları profesörün tedris eylediği fennin bir kısmına mahsusardır. Öğretmen bir kitap hazırlamakta ise, bu husustaki taharrifatını profesörün bu hususî derste teğrin eylesinde hiçbir mahzur yoktur. Bu suretle taharrifatından ilkönce talebesi müstefit olurlar. Bu tedrisat mahsusa esnasında ilmin bir fasıl tamik edilir ve bu misal ile öteki fasıllarda da nasıl çalışmak icap ettiği gösterilir. İhsasen hazırlanmış ve ilerlemiş bulunan bir seminin heyeti önünde, duyulan şüpheleri izah ve teğrinthen, her fende tesadüf edilen müşkülata ve tenakusları göstermekten kaçınmak icap etmemelidir.

Bu ders esnasında talebeler kendi kendilerine mütemadiyen sualler soracağı, halledilecek meseleler ile karşılaşacağı öğrenirler. Ve bu, lâzımdır. Kat'î hükümlere ve kanunlara bağlanıp sınırlanmak fennin zıddı ve aksidir. Gençler, bu ders esnasında, bir fennin hiçbir zaman kat'î ve değişmez bir şekil almadığını, ilmi kanunlarımıza artık yeni kanunların yaklaştığını, ilmi kanunlarımızın başka kanunların yerlerine gelmiş olduklarını ve başka kanunlar tarafından istihlal edilceklerini öğreneceklerdir.

Mesafî amelîyeye gelince, bu isme lâyak her darülfünun tedrisatı zamanın hiç olmazsa üçte birini ve bazan nisfını buna tahsisle mükelleftir. Laboratuvarları olan fakültelerde bu nisbet daha da f

Mesafî amelîyeye İstanbul Darülfünununda mevcuttur. Edebiyat ile hukukta کافی derecede mevcud değildir. Mahdut bir kaç ziyareti müteakip kat'î bir hüküm vermeğe cesaret etmeden diyeceğim ki, Fen Fakültesinde müteahvül ve muhtelif şekillerde mevcuttur. Ve bazan, uzun zamandanberi hemen hiç değişmeyen bir programla bir az fazla sabit ve adeta mihaniki bir mahiyet almıştır. Mamafî, fende gayet faalâne tanzim ve idare edilen laboratuvar mesaisine tesadüf ettiğimi tekrar ederim.

Mesafî amelîyeye ya kliniklerle laboratuvarlarda yahut talebe konferanslarıyla seminerlerde yapılıır. Bu son vaziyet bilhassa laboratuvarları olmayan fakültelere aittir. Fransız usulü olan ilk usul ve bilhassa Almanyada tatbik edilen ikinci usul, denebilir ki aynı şeyi ifade ederler. Bir profesörün idaresi altında toplanmış bir talebe gurupu, bir kaç hafta zarfında ihzari müteahvül bulunan bir takım mevzularda çalışmışa profesörleri tarafından mükellef tutulur ve bilâhare bu talebeler, münakaşa ve tenkidler yapılan igtimalarda mesailerinin neticelerini izah ve teğrin ederler.

İstihlaf edilen gaye şudur : talebeyi, kendisine öğretilmiş usuller mücibince, ve bunları tatbik etmek ve kendisine öğretilmiş mis sevelerden haktile istifade eylemiş olduğunu isbat etmek üzere çalışmaya hazırlamak.

Gayr Darülfünunlarında bu talebe mesaisine o kadar büyük bir ehemmiyet verilir ki, alelekser bu mesai taallük ettiği ders hakkında imtihan yerine geçer. Derece imtihanlarına kaydölmüş talebeler, seminerde bir etüt ihzar etmiş olup bu etüdünün de profesörü tarafından kabul edilmiş bulunduğuna mübeyyin bir vesika göstermesi talep edilir.

Münakaşayı teshil için, seminerlerde bir masa etrafında toplanırlar. Sık sık kitapları müracaat lüzumu mümkün bulunduğundan kütüphane yakınındaki bir odada içtima olunur.

Her sene yahut semestrin başlayışında profesör mesai mevzu-larını, hiç olmazsa talebe başına bir mevzu hesabı verir. Bazan bir içtimada iki talebe eseri okunabilir. Grup halinde bu eserlerin en iyilerini okumak da mümkündür. Mevzuların listesi salona asılır. Bunlardan birinci intihap eden talebe intihap ettiği mevzuun yanına ismini yazar. Bu intihabın ilk günlerden yapılması lâzımdır. Üçüncü hafta başında, en kısa mevzuun alması olan talebe yazısını vermektedir. Bundan sonra da, hazırlanan yazıların birbirini muntazaman takip etmesine dikkat eylemelidir. Bundan evvel de katalogta taharriyat usulü kendilerine öğretilmek, kendileriyle beraber her mevzu hakkındaki eserlerin bibliyografyası tetkik olunmak gibi mesai için talebe kütüphaneye götürülürler.

Mevzuların hududu ne kadar muayyen ve mazbutsa o kadar iyidir. Nütkâ benzeyen eserler vücutta getirilmemelidir. Başına vakâlar, tarihler, muayyen taksimat olmalı ve istifade edilen menabide kıymetli eserler arasına derneğatın kitapları karışmamalıdır.

Bütün seminer mesaisi için talebenin ilkönce mevzuuna ait bibliyografyayı tertip ve tanzim eylemesi ve bazı hususatta şüphe içinde kalmışsa bunu profesöre göstermesi lâzımdır. Bundan sonra okuması ve notlar alması icap eder. Bu münasebetle hoca bir fişin nasıl yapıldığını, fişlerin nasıl tasnif edildi-klerini, bir kelime ile her tettebbu ve tefekkür eserine hazırlanmış teknik mahiyetini talim eder. Talebenin zihninde fikirler

terekküp ve teşekkül edince, planını yapar, lâzımsa bunu hocaya arz eder ve nihayet tezyîğ başlar. Şekli kat'isinde kağıda geçirilmemiş seminer mesaisini terciih ederim. Mücmel notlar üzerinde konuşmağa alışmalıdır.

Umumiyet itibarile, talebe tarafından hazırlanan şey hocaya bir ders evelinden tevdi edilir. Bu suretle onu önde okumağa hocanın vakti olur. Talebenin hazırladığı mevzuu teğrini esnasında hoca iki mühakkik tayin eder, lâkin mevcut bulunan bütün talebenin söz söylemeğe hakkı vardır ve mevzuun telhis ve heyetini mecmuacın tam bir tarzda tetkiki hocaya terettüp eder. Müsbet mahiyette münakaşa usulünü tesise müte-madiyen gayret etmelidir. Kemali hurriyetlik ve muarız fikir ve içtimada tam bir hümetle ifadei meramı temin eden bu usul, objektif hareket edebilmek hususunda mükemmel bir mümarese mahiyetini haizdir.

Bu tarzı tedris son bir gartı da icap ettirir : haftada yahut her on beş günde bir, talebeilerile konuşmak ve mesalleri hakkında kendilerine vesayada bulunmak üzere, hocanın darülfünun bürolarından birinde bir kabul saati olmalıdır.

İster dâras, ister tedrisatı mahsusaya, laboratuvar veya seminer tedrisatına taallük etsin. Darülfünun vazifesinin derin ve binaenaleyh serbest bir şekilde düşünür düşünceler vücutta sekiilmek olacağını hiçbir zaman nazardan dur tutmamalıdır.

Mahalli âlide metot meselelerinin bu kadar mühim olması bundandır. Müğahadeye, tecrübe ve kontrola alışmak; fer'i ahvalden kavaidi umumiyeyi, yahut esasattan fer'i halleri keğf ve istibrah usullerini tahsil ve terkip metotlarını şuurlu bir tarzda tatbik edebilmek; ve her tetkik ve taharri için elzem

olan faraziye sistemini de tam ve sâhhatli bir şekilde kullanmağa muktedir olmak sayesindedir ki, fikrin herhangi sahâsında artık bulutlara istinat emiyen, bilâkis müsbet keyfiyetlerde istimali mümkün olan ve hayatı zenginlestirebilen sağlam bir eser vücude getirilmesi mümkündür.

İşte fikrî ve ilimî teşekkülle hayat arasındaki bu sıkı rabata da bir derûlünun başlıca düşüncelelerinden birini teşkil eder. Mütlak bir mücerrihlik ve nazariyecilik sistemle mücadele etmek lâzımdır. Hayatın hadise ve vakaları her tetkik ve tahsilin esas ve menşesinde şahı mevki eder ve hayatın ihtiyaçları her tetkik ve tahsilin varacağı neticedir. Sanat, şiir, felsefe, riyaziyyatı âliye veya astronomi faraziyyatı âliyesi gibi vücud ve lüzumu derhal göze görülmeyen, fakat ademi mevcudiyetleri hayatı şan ve şerefinden mahrum bırakan ve tezlil eden ihtiyacatı âliyenin de bu ihtiyaçlar kelimesinin hududu içinde bulunduğunu söylemek ise tabii zattir.

Hakikatlere istinat etmek lâzımdır. Bu memleketteki vaziyetin icabatı ve ihtiyacatı meçhulümüz değildir. İstanbul derûlünunu gibi bir derûlününde, Türkiye gibi baştanbaşa yeniden teşekkül eden bir memlekette, bu icabat ve ihtiyacat her taraftan fazla alâkâ ilmiyevi celbetmelidir. Memleketin jeolojisi (bu sahada Ankara'nın da jeolojik haritasını gördüm. Ve bu sahada iyi çalışıldığını biliyorum.) Türkiyenin tabii ve iktisadî coğrafyası, iklimi, ezhar ve nebatatı, kara ve deniz hayvanları, sekinesi (antropoloji), mazisi (kabilet tarih, tarih, vesik), hıfzassıhhası, sanayii, kültürü ve güzel sanatları derûlünunun tekâmül kürsileriyle alakası olan bütün bu şeyler, tektikatı mühimme ve esasîyeye ilk mevzu olmalıdır.

İlim ve fen için yeni bilgiler verecek olan bütün bu mevzular burada el altındadır. Ve bu mevzulardaki araştırmalar ve eserlerle, insanîyetin umumî sermayesi fikriyessine Türkiyenin verebileceği ve vermeye muktedir olduğu şahsî hisse yavaşa yavaş temin ve ihzar olmaktadır.

Memleketin bütün hayatını vazın bir şekilde görüp tesbit temeli ve ilim derecesine şakarmalıdır. Ve bunu bütün alım bilmelidir, ve tabii, bütün öteki milletlerin ilim ve fen sahâsında neler yaptığından da memleketi haberdar edilmelidir.

Şerhî Avrupa ile Anadolu'daki büyük medeniyetler burada değişse nerede tebebb edilecektir? Bizans arkeolojisi Bizans eserlerinin bulunduğu bu topraklarda tetkik edilmezse nerede edilecektir? Ya Türk sanatı tarihî? Bunların hepsini saymak çok uzun olur. Lâkin zikredilen bu iki üç misal de tedrisatına can vermek için derûlünunun yakınında bir çok hazineler bulunduğunu göstermeğe kâfidir.

Metotlar hakkında bir söz daha söyleyelim.

Bu tarzda/bensik ve tekâmül esnasında, imtihan usullerinin de değiştirilmesi icap ettiği aşkardır. Sene esnasında okunmuş ders hakkında bir isticvap ile iktifa etmekle devan olunmasına imkân yoktur. Her hoca fakül tesine imtihanında istenebilecek maddelerin bir programını vermekte muktedir bulurmalıdır. Dikkatle tetkik ve kabul ettikten sonra, derûlünun bu programları neşredebilecektir. Ve namzetlerin bedema derslerle konferanslarında olduğu kadar da yalnız olarak hazır-lanabilecekleri kabul edilecektir.

İmtihanlar, vasi bir bilgiden (hafızadan) çok ziyade, muayyen mesalelerin hükmü (metot) cihetini istindaf etmelidir.

(Hangi daire evrakına cevap teşkil ettiği için tarihî rica olunur.)

Atatürk'ün çizgi, işaret ve notlarını taşıyan Prof. Malche raporunun tıpkıbasımı

B. Mesai teskilât ve tanzimatı

V. Hıvâti tahmîyenin karza tavnîni

Derülfünun talimatnâmesine nazaran, bir yer mühtal olduğu vakit o yerin ait olduğu fakültenin meclisi müderrisini bir namzet irae eder; sonra derülfünun divanı bu hususta bir karar verir; Maarif Vekâletine bir teklif arzeder; kezalık Maarif Vekâleti de Reiscümbura bir teklif arz ederek tayin de Reiscümbur tarafından icra olunur. (Madde 14)

En yüksek makâmı ironya kadar vâran bu silsilei teklifat, tam bir emniyetin zamanı mahiyetini haiz ise de, azîmet noktasında bazı zaif noktalar arzylemektedir.

(Mühtal bir ders) ne zaman bir şekli kanunide inhiâl edilmiş bulunur? Namzetliklerini koyabilecek/kimseler bu inhiâlden nasıl haberdâr olurlar? Namzetler hakkında ne şekilde bir anket yapılır ve bunu kim yapar?

Vekâletin hüküm ve reyine keyfiyeti terkten evvel, derülfünunun teşkilâtı dâhiliyesi vaziyette iki defa amel olmaktadır. Tabiiyat itibarıyla derülfünunun kendi heyetini bizzat vücuda getirmesine hâkimek için, bu suretle kuvvetli edille mevcut bulunmaktadır. Memaliki haricîyede de tabii edilmiş olan bu usul, oralarında dâima müşâhî edilmiştir. Burada da umumî bir tasvirle nazhar olmamaktadır.

Vükuründen nice zaman evvel tayin keyfiyetinin esasen tesbit edilmiş ve tekrâr etmiş bulunduğu, bu müvasebetle söylenebilir. Fılvaki, müderris tayin edilebilmek için, 15 inci maddeye nazaran hiç olmazsa 15 sene muallim olmuş bulunmak lâzımdır. Bundan başka, 12 inci maddeye nazaran, muallim olmak için 30 yaşını bitirmiş olmak iktiza eder. Bu suretle, müderrislik yolu,

en muvafık garait içinde bulunmak keyfide 45 yaşına kadar seddedilmiştir.

Muallimlerin tayininde hakim olan ve tabii edilen usul hakkında talimatnâmede hiçbir kayıt bulunmamış. Buna mukabil, fakülte profesörlerinin kontrolü altında yapılacak sıkkı imtihanlar geçirmeğe mecbur bırakılan müderris muavinipleri hakkında pek etraflı bir nizamnamei mahsusna mevcuttur.

Şu halde, nefisümünde işler bu suretle ceryan eylemektedir : bir kere silsileye müderris muavini sıfatıyla girmeye uzun fasallardan sonra ve fakültenin vereceği karara göre muallim ve bilâhara profesör mevkiine gelmektedir.

Bu vaziyet, genç bir alimi büyüklüğünün keyfi ve arzu-larına tam bir şekilde teslim ediyor. Bu, onun şahsiyeti için ne cesaretbahş, ne de hatta emin ve salim bir şey değildir. Diğer taraftan, bu medit intizarın devamı müderrisinde, müderris muavininin imtihanı esnasında gösterdiği evsafın yerine fera bir memur zihniyeti kaim olabilir.

Hulâsa : Beklemekle geçmiş bütün bir gençlik, dışarıdan hiçbir rey serdedilmeden teklif edilmiş tayinler, derülfünun haricinde meydana çıkması olup bütün bu muayyen şağalar yapmadan namzetliğini vazetmek isteyen bir alime karşı kapının adeta mesnet bulunması; mevcut usulün mahzuruları işte bunlardır.

Binaenaleyh, bazı tedbirlât teklif ediyorum.

Böylemide, muallim ve müderris muavini kelimelerinin Fransızca tercümelerinde bir ittıvatsızlık görmekteyim. Bunların ilki hakkında muhtelif yerlerde chargé de cours ve maître, professeur ve diğeri hakkında chargé de cours ve professeur adjoint tabirlerini gördüm. Türkçede müstameil

tabirlerin muvafık olup olmadığına daha salâhiyetlilere terke-
derim. Fakat Fransızca mukabilileri olarak müderris için
Professeur titulaire ve muallim için Professeur en charge
ve müderris muavinini için Professeur adjoint denmesini
muvafık zannediyorum. Binaenaleyh bu raporda ve kaunun proje-
sinde bedeme bu tabirleri istimal edeceğim.

Bu küçük nokta bir kere tesbit edildikten sonra, hocasının
vefat etmiş veya istifaya ayrılmış olduğuna her ders için şu suretle
hareket edilmesini teklif ediyorum :

A) Bir müderris tarafından işgal edilen sabit kürsüler
müsteana olmak üzere bir münhal vukunda fakülte ve darülfünun
Maarif Vekâletine iş'arda bulunarak muallim veya müderris
muavininin istihlâfı mı icap ettiği, yahut programlarda bazı
tadilat mı teklif edileceği ve yahut kürsünün ilga mı edileceği
sorulur.

B) Vekâlet kürsünün münhal bulunduğuna karar verdiği
takrîde, talep edilen şartları ve tevdi istenen vesakı
mübeyyin ve on beş gün müddetle behemâhal umumî bir kayıt
defterî açılır. Türk tabiiyetini haiz olup matlup vesakı
tevdi etmiş bulunan namzetlerden başka hiç kimsede bir günâ
hak yoktur. Münhal için cerebî bir mütehasıs daveti hakkı
mevcuttur.

C) Namzetlerin listesi ile dosyaları fakülteye gönderilir.
Mametik vesikalarının fakülte tetkik ve namzetlerinin kimliği
hakkındaki fikir ve kanaatını arava mürapعاتlara bavaan eden.
Fakülte Reisi verilmiş reyleri Amine, o da Vekâlete bildirir.

D) Bunun üzerine, Vekâlet azayı tabiiye ile her tayin
için intihap olunan azaden mürrekkep bir anket komisyonunu

63
tayin eyley. Azayı tabiiye Darülfünun divanındaki azadır.
Vekâlet tarafından intihap olunan aza adedi 5 olup Darülfünundan
yahut da hariçten seçilebilir.

B) Bir hafta evvelinden tahminen davet edilen anket komisyonu
bizzat rey sahibî olan Amine'nin riyaseti altında in'ikat eder.
İlk sözü alââdâdar Fakülte Reisi alır. Ekseriyet arayı istihsal
eden namzedin ismi istinâz bir zabıtnamesi ve bütün dosyalarla
birlikte Vekâlete takdim olunur.

F) Maarif Vekâleti vaki müzakereâtı ve namzetlerin istihsal
eyledikleri reyleri tetkik eyedikten sonra, tayini icra eden
Reisicümhurun tasvibine teklifini arzeder.

G) Müderris muavinini olsun veya olmasın Darülfünuna kabulü
isteyen her namzet, müderris muavinleri hakkındaki nizamnameyi
hazıranın 4, 5, 6 ve 7 inci maddelerinde mevzuubahis müsabaka
imtihanına tabidir. Mamafî, alââdâdar fakülte ile Darülfünunca
azhar edilen rey tevfikan, doktoralarını yapmış ve ilmi
şöhretleri umumî eserler ve konferanslarla müesses bilirmiş
olan namzetleri müsabaka imtihanından Vekâlet istisna eyleyebilir.

Eğer tayin hakkındaki bu şartlar kabul edilirse, muallimlik
için 30 yaşına varmış bulunmağı ve müderrislik için 15 sene
muallimlik stajı görmeğı isteyen maddeden vazgeçilebilir.
Zekâ ve liyakatı müesellem ve muhakkak bir şahsiyetin fazla
erken eriştiğı endişesi asla varit olamaz. Bugünkü sistemle,
bir (Pascal) paşkalı müderris tayin edilmeğı ömrü yetmiyesekti.

Bu faallıktan ederken, ancak tayini icra edenin bir istifayı
Kabulle veya istifaya mecbur etmeğı sarâhiyeti bulunduğuna
kaidesini kat'î bir surette tabdik etmek lüzumu tasrih ve tektik
eylemek isterim. Bu kaidenin tabdik şekline gelince eğer bir
azalı Emanet kendisine teklif ederse, keyriyeti Maarif Vekâleti

kendi tasvibile ve kendi teklifi olarak Reisiçümhura arzedecektir ve ancak tayin keyfiyeti tarafından icra edilmiş olan Reisiçümhur yaptığı eseri bozabilir. Reisiçümhur tarafından ittibah edilecek karara intizaren, mühim ve ağır ahvalde, kabul olduğu kadar kısa bir zamana intihisar etmek üzere işten el çekilmek hakkı verilebilir.

Kanun projesinde, hocalar hakkında tafsilâtını burada mübâhâşe kabul olmayan ahkâm mevcut bulunmaktadır.

2. Makûlde başında heyeti talimîye kadroları

Her fakülte için lâzım olan heyeti talimîye kadrolarının asgarisi itibakidme ve olabileceğini söylemekliğim benden defaat ile talep olundu. Maarif Vekâletinin bu hususta bazı endişeler beslemesini tabii buluyorum. 1927-1928 senesinde nesradilen broğürün 33 ilâ 36 sayfelerinde mevaddı tedrisiyenin mühim bir miktara balığ olduğu muhakkaktır. Mûderris, muallim ve mûderris muavimleri miktarı bilhassa yüksektir. Prengin olarak hoca miktarını azaltıp kalanlara daha iyi sarafatı maddiye temin edilmesi icap eylediği aşikardır.

Türkiyede ikenetimin kısalığı hesabıle hocaların şahsiyetleri hakkında hiçbir hüküm vermeğe ve bir teklif serdeylemeğe zaman haktım yoktur. Eğer ihtimal verdiğim gibi hükümetin bu hususta kavaatları varsa ve raporunu esas ittibah ederek bu kavaatlarına göre hareket edeceksa, kararlarının mesuliyetini derubte edemem. Meselenin bütün mahiyetini bile bile aldığım mesuliyetlerden asla korkmam. Fakat haksızlıktan korkarım.

ve şahıslarını tanımlayorum diyebileceğim kadar az tanıdığım ve vücudta getirdikleri eser hakkında tam bir kanaat hasal mukadderatını edemediğim hocalarını ~~muhtazır~~ tayin edebileceğim mukadderat

Atatürk'ün çizgi, işaret ve notlarını taşıyan Prof. Malche raporunun tıpkıbasımı

ittihazında, burada bulunalı bu kadar az zaman geçmişken âmil olmaklığım da benim için hakperestave bir hareket teşkil etmez.

Kanunî eğer heyeti talimîye tenkis edilirse, işsiz kalan hocaların bahsetmiş olduğum ilmi tercümelere memur edilmelerini, yahut derecei iktidalarına göre bir ~~muhtazır~~ mektep idaresiyle yahut hatta yükeek bir mektepte bir hocalıkla tavziflerini mühasip bulduğumu söyleyeceğim.

Bilhassa bunu zamandan beklemek icap ettiğini zannediyorum. Mevcut tedrisat miktarını tedricî olarak ve inhilâl vukubulduğa Derülfünrunun azalmasına müsaade edilirse, yine büyük bir şey yapılmış olur.

Bu istikbali hazırlamacıyı güzel bir yolu da, ilâ nihaye teşe'up kabiliyetini henüz olan mevaddı tedrisiyeri azaltıp fakat her fakültede bir mûderris tarafından işgal edilen sabit kürsüler, asadını kanunda tayin eylemektedir. Kaideten, her ilim yahut büyük bir ilmin her mühim kısmı/sabit kürseyü binaenaleyh bir mûderrisi icap eder, Derülfünrunun rey ve mütalesasını aldıktan sonra şâbit bir kürseye diğer bir mûderris yahut icabı hale göre bir muallim tarafından derubte edilmek üzere muvakkaten ikinci bir kürsü ilâvesi hususunda Maarif Vekâletine salâhiyet veren bir maddeli kanunîye mevcut olmalıdır. Lâkin bunların istifaları takdirinde, lüzumu hakikî halî müstesna, kanunî adede rücu edilir.

Takribî bir mahiyette olmak ve daha tamik edilecek bir tektik neticesinde taddil edilebilmek şartıile, esas kürsüler, yani bahsehâl mevcut olması icap eden ve kanuna kaydedilmeleri muktezi bulunan kürsüler şunlardır :

Tip Fakültesi için (16 sabit kürsü)

- 1 - Anatomie normale
- 2 - Histologie et embryologie
- 3 - Physiologie et chimie physiologique
- 4 - Pathologie générale et anatomie pathologique
- 5 - Clinique médicale et pathologie interne
- 6 - Clinique chirurgicale et pathologie externe
- 7 - Gynécologie et obstétrique
- 8 - Maladie des enfants
- 9 - Clinique psychiatrique
- 10 - Dermatologie et vénérlogie
- 11 - Clinique ophtalmologique
- 12 - Clinique oto-rhino-laryngologique
- 13 - Thérapeutique et matière médicale (méthode de traitements)
- 14 - Hygiène et bactériologie
- 15 - Radiologie (diagnostic et traitements)
- 16 - Médecine légale, déontologie

Urologie, memaliké harre hastalıkları ve saire gibi fevkalâde mühim olan tedriâtinin da bakı kalmaları icap ettiğî umhakkaktır. Sarih ve Ket'î olarak tekrar ederim ki, bu levha yalnız müderrislerle aittir. Muallimlerle müderris muavinlerinin vaziyetlerini esas kadroya tevzikan tayin etmek icap eder. Bu mülhaza bütün fakülteler hakkında vardır.

Tip Fakültesine raprı takdirinde Dişçi Mektebi muallimlerinin vaziyeti de, bu karar ittihaz edildiğî zaman tesbit olunacaktır.

ren Fakültesi (12 sabit kürsü)

- 1 - Riyaziyatı âliye, cebir, headess. Temrin
- 2 - Calcul différentiel et intégral, mécanique rationnelle exercices
- 3 - Calcul des probabilités - Analyse supérieure
- 4 - Astronomie (élémentaire, mathématique et physique) Métrologie
- 5 - Fizik (tecrübî ve riyazî)
- 6 - Kimyayı gayri uzvî - Analyse qualitative
- 7 - Kimyayı uzvî - " quantitative
- 8 - Mineraloji (cristallographie optique)
- 9 - Jeoloji, paleontoloji ve coğrafyayı tabii
- 10 - Zoologie descriptive et Génétique
- 11 - Hebatat (Physiologie et anatomie, Génétique)
- 12 - Antropoloji (paléontologie humaine, anthropométrie, eugénique)

Mazacı mektebinin vaziyetini ayrıca tetkik lâzımdır.

Hukuk Fakültesi (12 sabit kürsü)

- 1 - Mehal ilmi hukuk, hukukun umumî tarihi
- 2 - Roma hukuku
- 3 - Hukuku âmme ve mukayeseli hukuku esasıye
- 4 - Mukayeseli Türk ve Avrupa kanunu medenileri
- 5 - Droit civil Turc et droit civil comparé droit des obligations
- 6 - Hukuku ticaret ve bahriye droit commercial et maritime
- 7 - Hukuku idare
- 8 - Hukuku umumiye ve hususiyel divel
- 9 - Hukuku ceza ve tatbikatı cezaiye
- 10 - Procédure civile - poursuites et faillite
- 11 - İktisat-fer umumî malî - icra ve iflâs
- 12 - Tıbbî adlî (Tıp fakültesinde)

Edebiyat Fakültesi (12 sabit kürsü)

- 1 - Umumî lisanîyat - Hindü Avrupa lisanlarda tabikâti
- 2 - Türk Edebiyatı : muharrirlerin teğrih ve tefsiri ve Edebiyat Tarihî
- 3 - Fransız " " " "
- 4 - Röneasman bugüne kadar mukayeseli edebiyat : metinlerin izahatla kıraatı ve bu eserlerde tezahür eden fikir tarihî.
- 5 - Felsefe Tarihî. Umumî psikoloji.
- 6 - İktimaiyat, ahlâk, terbiye.
- 7 - Mütâbik, théorie de la connaissance, tasnifi fûnuh.
- 8 - Eski medeniyetler tarihî : şark, Yunanistan, Roma.
- 9 - Türkiye Tarihî.
- 10 - Ekmübeî cedide ve Türkiye ile Avrupa münasebatı tarihî.
- 11 - Şark ve Garp sanatı tarihî.
- 12 - Acem ve Arap edebiyatı.

Elyevm ancak 3 talibesi bulunan İlahiyat Fakültesinin İslâm Tarih, Felsefe ve din şubelerini teşkil etmek üzere Edebiyat Fakültesine raprı fikri daha ileride teğrih ve teklif edilecektir. Teksir ameliyesi bu takdirde orada da zirdeki şekli icap edecektir :

İslâm tarih, felsefe ve din şubresi

Edebiyat Fakültesine merbut (6 sabit kürsü)

- 1 - Metafizik ve felsefî din
- 2 - Kur'an tarih ve tefsiri
- 3 - Din ve hukuku İslâm tarihî
- 4 - Arapça
- 5 - Acemce
- 6 - Hadis

Tatbik sahasına girildiği takdirde tekrar teklifi icap eden bu takdir ve taksime göre takriben mevcut doksan müderris yerine ceman alınmış müderris kalmış olacaktır.

9-Tıp Fakültesinin nakli

Tıp Fakültesinin esasında ve temelinde mevcut olan bir vokesandan muztarıp ve mütezarrır bulduğumu söylemişim, İstanbul hastane ve kliniklerinden boğaziği ile ayrılmış bulunmaktadır. Ve geçen sene 145 500 liraya mal olduğu halde, Fakültenin Haydarpaşadaki hastanesi bu mahrumiyeti kat'iyen telâfi edemiyor.

Buna ikisi ortası bir şare teklif edilmişti : Tıp talebesinin ilk iki senelik tahsillerini Haydarpaşada yapmaları ve 100 yatağa temzil edilmiş bir hastanenin bu mütedilere kirayet edeceği düşünülüşü, son üç senelik klinik tahsil için de İstanbul hastanelerine gelmeleri tasavvur edilmişti.

Uzun mülahazalardan ve muhtelif iğfhatlardaki mütehasşınlarla müteaddit müzakerelerden sonra, cezri bir karar ittihaza zana cesaret ederek Tıp Fakültesini tamamen İstanbula nakletmek icap ettiği kanaatine vardım. 100 yataklık bir hastane yine o kadar pahalıya malolacaktır ki, kısmen icra edilecek nakil keyfiyeti yine her sene büyük bir masrafı icap edecektir. Fakat eğer bu 145 500 liranın heyeti memnuası tasarruf edilirse, fakültenin hüsnü suretle halışebilmesi için lâzım bulunan bütün masarifi seneviyenin karşılığı elde bulunmuş olur.

Ezizatihi nakil keyfiyetinin pahalıya malolacağı şüphesizdir. Masarifi makteziyenin bir kısmını evkafa hatta

Kendisine bu suretle meccanî doktorlar temin edecek ölçen vilâyete tahmil eylemek acaba mümkün olmaz mı diye düşünüyorum. Zannediyorum ki Darülfünuna Mısırlı bir Prenses tarafından mühim bir miktara baliğ, lâkin Kahire mahkeme-lerinde hali ihlâfıta kalan bir teberru vukubulmuştur. Davanın ne halde bulunduğum bilmiyorum. Lâkin eğer bu hibe keyfiyetini akim baraklamak mümkünse, bir miktar nakil masarifiye tahsis edilebilir.

Fazla olarak, Haydarpaşadaki vasi mebari başka devair tarafından da alınabilir. Son günlerde, gazeteler Üsküdar Velâyetinin ikinci bir hastane inşasını düşünmekte olduğunu yazıyorlardı. İşte Haydarpaşada hastane olmağa mübeyya bir bina bulunmaktadır. Burada bir lise de tesis edilebilir. Merki gayet sâhibidir.

Fen Fakültesinde güdülen dersler ve Dişçi ve Mozacı mektepleri talebesiyle beraber yapılacak bazı tedrisat meseble, fakülte, İstanbulda Darülfünuna uzak olmanın bir yere getirilmelidir. Kendisi için klinik ve poliklinik vazifesi görecek olan hastanelere de tramvay hatlarıyla merbut bulunmalıdır. Darülfünunun arkasında bulunan binalara işaret etmişim. Bu binalar muvafık olacak ve fakülteye Haydarpaşadakinden çok az bina icap edeceği için belâğat mabeleğ kifayet edecektir.

Bayezitte Fakültenin idarî teşkilâtı, kütüphanesi, ders odaları ve hıfzassıhha, fiziyo-loji klinikleri gibi müstakillen çalışan klinikleri bulunacaktır. Haseki, Cerrahpaşa, Gureba, Şişli hastanelerile Bakırköy kliniğinde fakültenin klinik ve poliklinikleri tesis edilecektir.

Bu hastanelerin şimdiki müdürleri tabii tekmi mesuliyeti idariyyeyi muhafaza edeceklerdir. Yalnız her hastane, ihtiyağlarına göre miktarı tesbit edilmek üzere 40,50 yahut 80 Yataklık bir servis verecek, bu servisin tabii mesuliyeti de tedriatı için bu servisten istifade edecek olan müderris ait bulunacaktır. İdarî nokta nazardan, hastane müdürü profesöre, klinik şeflerine, asistanlara, enterenlere ve talebeye her türlü mülahazat ve tavsiyelerine sendine salâhiyettardır. Tababet noktasından, müderris hastanede ikamet edecek olan klinik şefi ve asistanları vasıtasıyla hastabakıcı heyeti ve hastalar üzerinde mutlak bir salâhiyet sahibidir.

Kliniklerinden istifade edilen her hastanede, talebe için lâzım olan laboratuvarlar inşar edilecektir. Müstesna ahval harîş olmak üzere bazı saatler talebeye tahsis olurmak suretilir, rontgenler için mesele kolayca kabili haldir.

Bu şekil mesai tesbit edildikten sonra Filân sabah Filân hastanede ve Filân sabah Filân hastanede bulunmak üzere talebeler muhtelif klinik ve polikliniklere gödeceklerdir. O hastanelerde laboratuvarlarda çalışacak ve mütebaki tedrisatı Bayezitte göreceklendir. Stajyerler hastanelerde bünyet eyleyeceklerdir.

Tahsilleri müdeince pek az doğum vakasında bulunacakları yerde (bir profesör doktorasından evvel tek bir doğumda bile bulunmadığını söyledi), talebeler bu vakalardan 100 tane 150 tane görecekler, ve bir kısmında çocuğu biszat doğurtacaklardır. Tıbbın ve Cerrahinin her kısmında da nisbet aynı olacaktır. O zaman hocalar hakiki birer klinisyen olmak zevkini tadacaklardır. Her ders bir

yataktan o bir yatağına başına geçerek, hastaların başuçuğunda, laboratuvarı, radyolojinin, ameliyat odasının, fethmeytin temin ettikleri mütemadi deliller ve isbatlarla yapılacaktır.

Hastaların miktarı kâfide olması ve bir büyük şehrin arzettiği bütün hastalık nümunelerini talebelerin görmeleri keyfiyeti, talebelerin hazırlanmalarını bir değil on kere aslah edecektir.

Bir taraftan profesörlerden ve diğer taraftan hastane müdürlerinden mükkepe beş altı kişilik bir müteahhaslar komisyonu, bu işitiraki mesainin meydana bazı profesörler Hastanelerin erkânı tıbbiyesi meyânında bazı profesörler ve şimdiki profesörlere klinik şefliği yahut asistanlık emniği mütesadit hekimler bulunması sayesinde keyfiyet çok kolay olacaktır. Hastanelerin erkânı idariye ve tıbbiyesi bu çok hayırlı işe yardım ve hizmet etmeği dileyip istediklerine beni temin ettiler.

Bu zevattan biri baba şühur müvacehesinde "Tıp Fakültesinin nakledilmesi yeniden hayat bulacağına" söyledi. Oum gibi ben de bu için Türk Tababetinin istikbali noktasından tamamile hayatı bir mesele olduğuna kail bulunuyorum.

10 - Mülkiye Mektebinin nakli ve icap edecek tahavvülât

Mülkiye Mektebini Bayezide tekrup etmek suretile bir çok derslerin birleştirilmesi ve bunlara badema Hukuk, Mülkiye ve Âli Ticaret Mektebi talebelerinin müştereken devam etmelerini temin olunacaktır.

Mülkiye mektebinin ilgası icap ettiğine kail değilim.

Talebesinin müsabaka ile temini gibi bir mümcaziyete malik bulunmaktadı ve Türkiye idaresi ona bir çok iyi erkânı memurını medyunudur. Müsü suretle devam eden bir şeyi değiştirmek lâzımdır. Müsabaka usulü, leyli şekil ve bazı tedrisatı mahsusla idame ve muhafaza olunduktan sonra, Mülkiye Mektebi Hukuk Fakültesinin idari bir şubesini teşkil etmek üzere geri kalan kısımlar hukukla birleştirilmelidir.

11 - Fakültelere müteallik bazı mesaili

husussiye

Preansiplere teallik etmek ve Darülfünunun teşkilâtı umumiyesine icrayı tesir eylememekle beraber, onun salim bir şekilde icrayı faaliyete eylesesinde amelî bir ehemmiyette bulunan bir takım teklifler zirden cem ve tasnif edilmiştir.

A - Tıp

Derslerin sırası - P.C. M dan sonraki ilk sene talebesi için klinikler mevcut bulunduğunu bazı hocalar bana söylediler. Halbuki mesele kalbin derabanını anlamanak yahut bir iltihap hakkında hüküm vermek için icap eden teşrih ve fiziyooloji malumatına bu talebeler sahip bulunmadıklarına göre, mezdür sene içinde bu kliniklerin bir faidesi olamaz.

Buna mukabil, tahsilin son devrelerine nazari dersler biriktirmelidir. Bu son devreye bu bahisler malûm olarak girilmelidir. Zira artık bu devre tabikat devre ve şahesâdır. Kütüphane - Yeni yerine taşınan Fakültede, asarı esaiyeye, mecmualara malik ve tamamile yeni bir kütüphanenin tesisine ihtimamati mahsusla sarfetmek lâzımdır.

İnzarar - Başıluca laboratuvarlarda serileri tecdit etmek, ve müstahzeratın daima taze olmalarına, doğru etiketler taşımalarına, usul adresinde tasnif edilmiş bulurmalarına ve sık sık istimal edilmelerine itina etmek icap eder.

Dişçi mektebinin ilhaki Tıp Fakültesine rapte edilerek (P.C.N) ile tababeti umumiyenin bütün tedrisat ve laboratuvarları için onunla birleşen dişçi mektebi, dişçi yetiştirmeye müteallik bütün fennî ve meslekî istihzaratına müteallik teşkilâtını muhafaza edecektir.

İdârî noktai nazardan, mektebin reisi Tıp Fakültesinin Reisi olacak, mektep hocalarının iştirakına o riyaset edecektir. Rabnı tayi daha fazla takviye için, dişçi mektebinin tabip olan hocaları fakültenin meclisi müderrisin iştirakına tabî bir surette iştirak edilecektir. Fakültenin diğer hocalarındaki hukuka bitememihâ sahip olacaklar, fakat Darülfünun divanına ancak müderris oldukları takdirde hak intihabı haiz bulunacaklardır.

Müstahbel doktorlar için olduğu gibi bir P.C.N sınıfının kabulü lâzımdır. İkinci senede, başlıca saatler tıp talebesile müşterek olacaktır. Sonra da, bilhassa dişçilik mesaisi ve protez için iki sene amellî surette ve klinikte çalışmak muktedirdir. Bu vaziyet dişçilik tahsilini 4 seneve ibtîz emektardır.

Bu meslek pek kârlı olduğu için, umumiyetle tevakkî ettiğimiz müddeti tahsil temdidî keyfiyetine tahammüllü vardır.

Adedi pek kesir olan Bulgar talebelerinin Türğe bir P.C.N imtihanından çekimemeleri ve bunu istememeleri endişesi izhar olundu. Bu talebeyi uzaklaştıracak hiçbir şey yapmamak muvafık bulunduğunda şüphesiz yoktur. Hususî bir beveti imtihanîyenin Bulgarları lisanslarında isticvap eylemesi, yahut haklarında müsahhakârane hareket olunması gibi vaziyetler kabili iltidastır. Üsasen de tahsilin islahı keyfiyetinin talebeleri kaçıracaklarını zannetmiyor, aksini tasavvur ediyoruz. Kendisini alâkadar eden

bu P.C.N ve dördüncü sene noktalarında Bulgar hükümetinin reyline müvafakat edilebilir.
(Hangi dâire evrakına cevap teşkil ettiğinin tasviri için olur.)

Atatürk'ün çizgi, işaret ve notlarını taşıyan Prof. Malche raporunun üpkıbasımı

B - Hukuk

Bu behište, daha evvel de temas etmiş olduğum bir temenniymi beyan ve izahdan başka bir diyeceğim yoktur. "Keselelerde usul" denilen şeyir hukuk fakültesinde daha tamim ve tatbik edilen bir mahiyet almasını istiyorum. Barodaki işlerde, mecmualarda, mahkeme kararlarında ve ananatinde talebelere mülâhaza, kaunulları, hukuk kitaplarını tetkika, hükümleri birbirile mukayese için mükemmel bir fırsat veren az çok munda pek çok mesele ve vaziyet bulunabilir.

Messen bu usul seminerlerde tatbik edilmektedir. tekrar ediyorum ki bunu umumileştirmek lâzımdır.

C - Fen

Fen Fakültesi gençtir. Merkez merkezi bir biyoloji tedrisatına malik olmamasından korkuyorum. Bu keyfiyet bir kürsü ihdasını icap ettirir mi? Buna karar vermeden evvel, zooloji, nebataat, kimya, fizik ve fizyoloji hocaları arasında kâfi bir vahdet teessüs temin ettirilebilir. Ektün bu hocaların bu muhtelif dersleri verdikleri esnada kendi derslerine müteallik mühim biyolojik hadisat ve tazahürat üzerinde ısrar etmeleri suretile, biyolojik bir zihniyet temin ve tamim edilecektir. Bir fen ve ilim havası, ancak fenler arasında bu nevi temas ve mühaseretleri teessüs suretile halkolunabilir.

Coğrafyayı tabii - Edebiyat Fakültesinin coğrafyayı tabii den mahrum edilebileceğini tekrar ederim. Her şeyi cemetmek kabil değildir. Bir Edebiyat Fakültesinin vazifesi humanisme'î inkişaf ettirmektir. (D harklı fasla müracaat) coğrafyayı tabii gibi ulüma tabiiyeye mensup bir ilim buna pek uzaktan

yardım eder. muhteviyatı ve usulleri itibarıyla, bu ilmin jeoloji ve mücavir ulum ile ise bilâkias pek sıkı mukarret-leri vardır.

Antropoloji - Top Fakültesinde mütevazı bir antropoloji tedrisatı mevcuttur. Bu tedrisat fenne yakışır ve inkişafa nazar kullunması mümkündür. İnsanın tarihine, bugünkü morfoloji, veraset, inkişaf, ırk meselelerine vukuf, ilim müstehasat ile iştiğal eden ve mühim bir kısmı mürebbi ve muallim olacak olan bütün tabiiye talebesi için mühim bir şeydir.

Fen Fakültesinde bir antropoloji kürsüsü fen fakültesi talebesinden gayri yüksek muallim mekrebi talebesini, edebiyat fakültesi ile top fakültesinin(mustakbel askeri doktor, mektep doktoru ve hıfızasıha doktoru gibi) bazı talebesini cezp ve celbeyliyecektir.

Rasathane - Astronomi talebesi Kandilli sırtlarında bulunan Rasathanedeki istifade emelidirler. Malûmatı hazıraları tamamile nazardır ve buna gayri kâfi görülmüştür.

Zoooloji istasyonu - Teknelere ve vapurlara malik bulunan ve zooloji tedrisatı için mühim bir merkez olması icap eden bu istasyonu hakkında da rasathane mühaseretile serdediyediğim mütalesayı tekrar edeceğim. Talebe burada bütün gün kalmalarını icap ettiren stajlar yapacak, zihayat hakikata, deniz hayvanatını tekkik edeceklerdir. Kendilerini ilimî taharrüfata alıştırarak olan şey bu tarzda harekettir. Elektromekanik Enstitüsü - Elektromekanik Enstitüsüne mühendis mektebinde mevcut bulunmayan bir şubei mahsusla sıfat ve mahiyetinin tarınması için Maarif ve Mafia Vekaletleri

arasında bir itilâf husulünü tavsiye ediyorum. Birbirlerine rekâbet etmeyen fakat birbirlerini ikmal eyleyen bu enstitü ile mühendis mektebinin şahadetnameleri, bir mevkiî resmîye nazmet oldukları zaman hamillerini tamamille müsevi bir mevkie koymalıdır.

Ezacı Mektebi - Fen Fakültesine reptedilecek olan ezacı mektebi, tamamile mesleki olanlar müstesna bütün fakülte tedrisatından istifade edecektir. P.C.H ile idare rejimi hakkında alınacak ahkâm, diğgi mektebinin aynıdır. Fen Fakültesi Reisi mektep hocalarının meclisine riyaset eder. Tahsil müddetini temdit icap etmez.

Laboratuvarlarda çift aletler - Bilhassa laboratuvarlar birbirlerine yakinken paballı ve nadiren kullanılır aletler satılmaktan içtinap etmelidir. Aynı katta iken (polarimetr) ve (sasarimetr) aletleri gördüm ki bu bir lükstür. Fakülte bu tarzda iştinmaları bir merkezden geçirmegi talep edebilir.

Kütüphane - Kitaplar gayetle değerlidir. Belki yakındaki Darülfünun kütüphanesi binasının dahilinde bir fen fakültesi kütüphanesi merkezisi vücuda getirmelidir. Mesaiî rozmerre kütüphanelerine gelince, bunları ve bilhassa kimyadanakini pek ziyade mahrum oldukları lüzumlu kitaplar ve mecmuaları zenginleştirmelidir.

D - Edebiyat

Darülfünun kültürü için edebiyatın rolü fevvin rolü kadar mühimdir. Tarih dahil olduğu halde edebiyat tedrisatı vaktiile fevvin aksi ve zaddı bir tahsil addolunurdu.

Buğün ulûmu manevîyes (pences morales) gittikçe teazuv eylenekte ve muasır humanisme'ne saşlam bir temel temin eylemektedir. Ulûmu riyaziye ve tabiiyenin bilhassa "hendesî bir zihniyet" humaniste ulûmun ise bir "incecik ašniyeti"

vücuda getirdikleri muhakkaktır. Lâkin bu iki temayül ve tevcedü hayatta alelekser görülen iki nevi misaza tevafuk eder ve bunların herbiri muayyen bir vehbeyi istihdaf eyler. Cemiyetin heyeti mecmuası mebin tabiiyatçılarla ince tefekkür ve tahlil adamlarına muhtegtar. Binaenaleyh edebiyat fakültesi kendi sâhasını teşkil eden darülfünun mesaisine vakfı mevdu-diyyet eylemelidir : nazide ve halde derunî insanın tetkiki, onun ifade ve fiil vasıtaları, eserleri; işte edebiyat fakültesine uyan saba budur. Bir kelime ile söyleyelim ki, edebiyat fakültesi heyeti iğtimaiyye kültür ismile ifade olunan sıfata yüzek bir derecede malik kimseler verir.

Kimyagerler yahut doktorlar değil fakat doğru düşündü, en küçük fer'ül-ri sezer ve sezdirir, derin, güzel sanatları duyar, zevki ince, ve teakup ve teselsülü insanîyetin muvevî tekâmülünü teşkil eden hassasiyet ve muhakeme şekillerini öteki alimlerden ziyade yenileştiren adamlar getirir.

Mahiyetini tarîf hakkında ısrar edişim ise şu mülâhasam. muhik göstermek içindir : İstanbul Edebiyat Fakültesi noktasından müfuzum tamamen temin ve tatbik edebilmek için humaniste ilk henüz mevcut olmayan bazı derslerde techiz edilmelidir.

Umumî bir lisaniyat kürsüsü bana elzem görünüyör. Fakültede Şark ve Garp edebiyatları okunuyor, çok tarîf okunuyor, ve bu okunuş metinler üzerinde muhakasalı kıraatleri tazammun ettirir, fakat lisan hadisesinin ne olduğu hakkında, onun büyük kasamaları, lisanın hayatı, psikoloji ve sosyoloji ile münasebatı hakkında talebenin hiçbir fikirleri yoktur. Yani demek oluyor ki, hayatı dahiliyenizin en mühim sahalarından birini henüz peydâyı vukuf etmemişlerdir.

Umumî lisanîyat görmeden müteâlif lisanlarda filolojî/dâha^{pin} hususî meselelerle meşgul olmak nasıl mümkün olabilir. Lisanîyat büyük bir muasırî fendir. Edebiyata müteveccih dîmeğlar üzerinde gayri kabil münakaşa bir kıymetî terbiye-viyesi vardır. Müstakbel lisan hocalarını inzara cîdden yardım eder. Böyle bir kürsü ile fakülte yeniden canlanacaktır. Bir taraftan hududunu genişletip sağirtan tabîî coğrafyayı şakarmak ve mahiyetini teksif edecek olan lisanîyatı vürmek pek isabetli bir hareket olacaktır.

Filolojî elyevm kâfi derecede tedris edilmemektedir. Bir Fransuz ve kabil olursa bir Alman lektürle filolojik tedrisatın inkişaf edeceğine ümit etmelidir. Bu, bir zaruretîdir. Programda mevcut her lisan bütün hayatîleşme tedkik ve talim olmalıdır. Onun menşeleri, dikkatle okunması icap eden eski metinler, zamanımıza kadar eşkâli tarihî-yeleri, ve hatta lehçe şekilleri, bunların hepsi mühimdir. Filolojî tedrisi hem fonetikten, hem eski yazılardan, hem tarihî hem mukayeseli sarftan, hem metinler şerhinden istifade eder ve hakikî bir edebî kütür için elzem bir kıl teşkil eyler.

Bundan sonra her edebiyatın tedrisi metinlerin izahında istinat eyliyecektir. Eğer talebe bu muharrire ait hiçbir şey okumamışlarsa, bir muharrirden bahsetmek ve onun hakkında hüküm vermek derüflütün şiarına uygun değildir. İlkönce bu muharririn tipik bir yazısını tahlil etmeli, fikir, hassasiyet, teşbihat ve lisan zîbi bütün anasını birer birer tetkik etmeli, bu muharriri bundan evvel tetkik edilmiş olanlarla mukayese etmelidir. O zaman ders bir mana alır ve sanîinin üzerinde tesirlerini ve aksülamelîlerini gösterir.

Atatürk'ün çizgi, işaret ve notlarını taşıyan Prof. Malche raporunun tıpkıbasımı

Fakülte, tabîî şark sanatı ile Garp sanatını ve arkeolojîyi ihtiva edecek bir sanat tarihi dersine de muhtaçtır. Bu dersin bir müderrise tevdiî şart değildir. Projeksiyonlarla ve eserlerin kopyeleri ile pek çok resimler teşhir eden bir ders saati, sonra her hafta yahut her on beş günde bir bir arkeolojî tenezzühü kâfidir. Bu ders bilhassa Garp sahasında edebiyat tarihleriyle temas ve irtibat halinde bulunacaktır. Müteddit tarih kürsülerinin toplanması benim için gayan arzu görülmektedir. (Bâha evvel kürsülerin lüksini hakkında yapılmış levhaya müracaat) aynı profesörün tarihi kadimle muasır tarih hakkında mütehasıs olamayacağı aşîkârdır. Fakat emâneî cedide tarihî müderrisinden muasır zaman tarihini tedris etmesi ve eski Yunan ve Roma tarihî müderrisinden de emâneî kadimeî şarkîyyeyi bilmesi talep edilebilir.

Bevvelere lüksinden ziyade fakültenin mesaiyi müdde ve mevzu itibarı ile ayırmasını isterdim. Bu süre şunu kast ediyoruz ki, tarihî kadim, talebeler için kitabeler üzerinde mesaiyi (abâdeleler yahut "heyetî talimiyelerin" vücuda getirilme) dikleri abâdeleler üzerinde ve eğer kabil olursa hafriyatı icap ettirir. Kurumu vüsta tarihî bir takım eski fermaaların suretlerini okumağa talebeyi sevketmelidir. Zümmeî cedide tarihi de menabi hakkında muhaberelevde, hatıralarda, diplomasi vesaikında taharriyat icrasını istilzem etmelidir. Tarih talebesinin evrak ve vesaitten istifade etmesi pek mühimdir. Hatta, ilk zamanlar yapılmış tarih sırası ile paket haline koymak üzere karakarışık kâğıtları tamimden ibaret olsa bile, bu yine lüzumlu ve istifadeî bir şeydir. Bilâhara, taşrada tarih hocası olan bu talebe, belki bulunmuş şehirdeki evrak içinde keşifler yapacaktır.

Türkiyat Enstitüsünün bana bu zîniyete muvafık şekilde çalışıyor görüldüğünü beyan etmekle mükellemim. Talebeyi orijinal tetkiklere götürüyorum. Bâzok neşriyatta bulunuyor. Kendisini bundan dolayı tebrik lâzımdır.

Fakülte dahilinde bir enstitüye malik olan pedagoji tedrisatı sahasında Yüksek Muallim Mektebindeki pedagoji tedrisatı ile temas ve tesanüt görülmeyince de hatırlatılm. Bu vaziyet böyle devam etmemelidir. Bu noktada sıkı bir tesanüt mevcut olmalıdır. Fakültede yapılan daha ziyade tahriri ve içtimai pedagoji ile yüksek mualliminde yapılan daha ziyade psikolojik ve talimi pedagoji birbirlerini ikmal eder ve birbirleriyle alakadar olmak mecburiyetindedir. Bundan başka, psikoloji kürsüsü her ikisi ile iştiraki mesaiide bulunmalıdır. Pedagoji enstitüsünün mesai programını tekrar tetkik ve tanzim lâzımdır.

Diğer taraftan, fakültede temsil edilmekte bulunan sosyolojinin daha takviyesi lâzımdır. Şimdiki halde bu nokta üzerinde ısrar etmemekle beraber, az çok yakın bir atide fakültede bir ulümü içtimaiye ve iktisadiye şubesi tesisi icap edeceği ve bu şubenin muvafakiyet takdirinde yeni bir fakülte olacağı keyfiyetini hatırlatırım.

Böyle bir şubeyi terkip edecek maddeler, (istatistik, anket, beynelmalel menabi malûmat) gibi kendine mahsus metodları muhtevi genç ilimlerdir ve yeni Türkiye bu nevi taharrifatla meşgul bir darülfünun heyeti mesaisinden uzun zaman müstagni ve mahrum olamaz.

Zirde, hem edebiyat hem ilâhiyat fakültelerini alâkadar eden bir teklif teğrih edilmektedir.

F - İlâhiyat

Eğer bir takım icabet âliye sebebine ilâhiyat Fakültesini muhafaza arzu edilmekte ise, bu vaziyet karşısında bir mütalea serdine kalkılmayacağı tabiidir. Diyaneti islâmiye hakkında duyduğum hümrata rağmen meselyi dışarıdan muhakeme ediyorum ve bu hususta kendimi selâhiyetli görmüyorum.

Fakat eğer bu fakülteyi herhangi bir fakülte imiş gibi tetkik ve mütalea caise, vaziyeti hazırasının idame edilemeyeceği müakkaktır. 13 müderris ve 3 talebesi var.

Diyanet işleri idaresi ile evkar idaresinden bu fakülteyi üzerlerine almaları ve ilâhiyat talebesi için muayyen bir meslek tayin ve tespit etmeleri talep edilebilir.

Bu fakülte ulümü dinîye şubesi yahut diyanet ve felsefi islâmiye tahriri şubesi namları altında edebiyata da reppedilebilir.

Her halde şimdiki şekillerle brolar, idare kadroları ve heyeti talimiye pek pahalıya malolmaktadır. Bundan başka, bu kadar hayattan ve istifkaldan mahrum şerait içinde tedrisatta bulunmak cesareti karan bir şeydir.

12 - Talebelerin hayati

Bir Darülfünunda tedrisat her şey demek değildir. Hakiki bir mümtaziyeti ruhîyeye erişmek için şart olan terbiyevi mümtazlar içinde geçirecekleri temiz ve yüksek bir muhiti talebelele ihtimam eylemekte, fikren ve irfanen mümtaz bir tabakayı bu suretle yetiştirmektedirler.

İstanbulda talebe cemiyetleri mevcut olduğunu, sporun talebelerin meşhurluğuna, Haydarpaşadaki fakültede de olduğu gibi Bayazıtta kendilerine ucuz yemekler ihzar edildiğini ve nihayet

Atatürk'ün çizgi, işaret ve notlarını taşıyan Prof. Malche raporunun tıpkıbasımı

fakir talebelere ekalliyet mekteplerinde ve idarelerde aylıklı hizmetler bulunduğunu gördük.

Şayanı takdir olan bu temayülü şimdi inkışaf ettirmek

lâzımdır. Bu hususta bazı teklifat serdedeceğim. Bazı noktalarda esasen düşünülmüş cihetleri teklif edersen özür dilerim. İstanbuldaki Darülfünun talebelerinin tarzı hayat-larını bütün ta'ssilâtı ile bu kadar kısa bir zamanda bilmeğe imkân bulmadım.

A) Neşriyatı maddiye fakülte kitaplarının yardımı ile Darülfünun kitabehi talebeler için münasip İkretkâh ve Rasayunları bulur ve talebelere bunların listesini verir.

Kışın Darülfünun binalarında ucuz öğle yemekleri ihzar edilecektir. Kitabet, talebelerin istifa edebilecekleri iş tekliflerini cemedebilir ve onların müracaatlarına teşkil eder. Bunlar : umumî veya hususî dersler, idatî mesai, tercümeler, muhasebe, muhabetatı ticariye, eenebi alimleri için nadir nüshaların istinsahı mesaisi, Almanya'da mevcut olduğu gibi turistlere rehberlik gibi hizmetler mevcuttur.

Kitabet meccanâ bir tarzda tedavi edilebilecekleri kimlik ve polikliniklerin bir listesini talebelere verir.

Bir kooperatif talebelerin kitap, kâğıt, tuvalet eşyası ve sair gibi ihtiyacatını temin eder.

Fen fakültesinde olduğu gibi / talebelere kansis edilecek bir salon kendilerine birçok hizmetler ifa edebilir : cemiyetler her gün bir tavasi toplanmak üzere orada iktima eder. Orada her zaman mektup yazmak için zarf kâğıt, bazı gazete ve mecmualar bulunur. Darülfünunun bayrağı camlı bir dolap içinde orada durur.

Darülfünunda spor hayatını inkışaf ettirmek için onu tanzim eylemelidir. Amerika veya Avrupada, aynı zamanda sporcu olan ve mütevazı bir ücret mukabilinde Türkiyeye gelerek bir taraftan arkeoloji, sanat, tarih, antropoloji taharriyatı gibi şahsî tet-kikatle iştigal ederken bir taraftan da basketbol, futbol, tenis ve kireçlilik takımları teşkil edecek ve gâlaştırılacak bir genç âlim bulmak mümkündür. İyi tanzim edilmiş bir spor kadâr hiç bir şey tesanüt zihniyetimâ hizmet edemez.

Girilen yerlerde profesörlerin kısa konferanslarla her sene bir takım tenezzühler icrası da bu meyanda yapılacak şeylerden-dir.

B - Eski talebe cemiyetleri - mühim mevkiiler işgal eden

zevatin yardımları ile İstanbul Darülfünununun eski talebelerine mahsus bir cemiyet teşkil etmeli ve bu cemiyet memleketin her tarafında yayılmış pek çok kimse cemedilebilmelidir. Cemiyet azası, bilhassa darülfünun müdâfatları ihdasına hizmet edecek olan küçük bir taahhütü senevîde bulunacaklardır. Temas ve irtibatı muhafaza etmek ve darülfünunun hatırasını taziz etmek emelile, her üç sene de bir iktima yapılacak ve bu iktimalardan biri İstanbulda diğeri de münavebe ile bir vilâyet merkezinde vukubulacaktır.

C - Emine takdim ve altın kitap - her sene başında ve tedri-kata münâşeretten azamî bir ay evel darülfünun talebesi emine takdim edilir. Bu kısa bir merasimdir. Etrafında reislerle müderrisler bulunan eminin kısa bir kağ sözünden sonra her yeni talebe darülfünunun altın kitabına vazî inza eder ve eminin elini sıkarak şerefine mazhar olur.

D - Derûlfûnun mükâfâtı bir sene evvelinden muşabakaya konacak mevzular hakkında talebece inşar edilmiş eserleri talif için resmî bir kararla yahut da (tanzim edilerek bir nizamname mahsusaya tevrikân derûlfûnıa Vekâletin tasvîplerine arz edilecek) eşhası hususiyeye tarafından mükâfât- lar ihdas edilmektedir. Bir jüri heyeti teslim edilen eserleri tetkik ve mükâfâtları ita eder.

F - Derûlfûnun sümûl Mayıs ayının evvelinde mükâfâtların tevziî umumî bir iqtimada vukua gelir. Muhtelif jüri azaları raporlarını okurlar. Emin mükâfâtları tevzi eder. Bir konferansa yahut musiki iqtimalı emal eyiler. Bu merasimden akşama kadarki zaman açık havada yapılacak işpor hareketi gibi sade bir eğlenceye yahut fakültelerin icra edecekları terezzühlere tahsis olunur.

Bu tekliflerin gayesi kolayca anlaşılabilir. Talebenin derûlfûnunu kendi evi ve fikri vatan gibi telâkki etmesi ve sevnesi lâzımdır. Bazı memleketlerde içinde tahsil edilmiş olan derûlfûnundan bahsederken kullanılan lâtinçe Alma Later, tatılı anme tabiri burada da nasıl hisler vücuda gelmesini arzu ettiğini gösterir. Bu hususta Mülkiye Mektebi ile Galatasaray derûlfûnundan fazla merbutiyet ilham etmeğe muktedir olmış görünüyorlar. Derûlfûnunun eski talebesi onun hakkında bir muhabbet ve minnet bir his muhafaza etmeli- dirler. Bunun tahtı temine alınmış bir şey olduğunu söylemeye cesaret edemem.

G - Mâhsil müddetini Semestr meselesini burada derin bir şekilde mevzu bahis edemem. Amafî talebelerin senede ancak altı ay bir hafta çalıştıklarını tasvir etmek lâzımdır.

Atatürk'ün çizgi, işaret ve notlarını taşıyan Prof. Malche raporunun tıpkıbasımı

Bu keyfiyet kendilerini daha fazla çalıştırmak için bir şekv hizmeti gören bir mahiyeti haiz değildir. Sömestriğin kıs sömestri l Teşrinievelden 31 Kanunusaniye, ve yaz sömestri 15 Şubatdan 31 Mayıs'a kadar imtidat eylemek üzere tesbitleri teklif edildi. Bu sahada hiç olmazsa bu kadarlık bir terakkiyi tavsiye lüzumuna kaalim.

C - Derûlfûnunun harışteki tesir ve

hizmetleri
Bir derûlfûnunun yenileşmesi کافی değildir. Du yenileşmesinin inkârun azamî derecesinde geniş bir muhit için mürit olması lâzımdır. Daha caulla, sineinde bulunduğu muhitin hakikatlerine daha yakın bir derûlfûnun bütün memleket için bir irfan merkezi olmalıdır.

A - Bu noktadanbazarıdan, derûlfûnuna daha vasi bir faaliyet sahasına vermek müsterek seciyesini teşkil eden muhtelif teklifler görülecektir. Kıymetli muhabbetler temin ederek derûlfûnunun bu suretle nıfuzunu söfâllatacaktır.

B - Orta teahrisat hocaları için tekemmül dersleri

Bu tarz dersler Türkiye'de verilmiş bulunuyor. İaıpları müteazam bir teşkilâta tevzikan vermek daha muvâfık olur. İalahat devresi esnasında bir kısım lise hocalarını yeni usullerden haberdar kılmak için bu bir yol ve çare olacaktır. İleride hepisi için tedrisatlarını temkiye etmek ve mükemmelleştirmek hususunda bir fırsat teşkil edecektir.

Ortanekteplerinin gerek fen ve gerek edebiyat hocaları, gurup halinde olarak İstanbul derûlfûnunda ve kablice bu hususa tatil zamanlarını tahsis ederek toplanacak, derûlfûnun heyeti talimiyesinin (müdderis, muallim ve muallim unvanlarının) idaresi altında seminer ve laboratuvarlarda çalışacaklardır. Aynı gurupu her beş yahut altı senede bir tekrar getirecek olan bir devir nisbeti tertip edilebilir. Bir haftalık tedrisat bu turada bir cemî mahmud ameliyesine kifayet eder.

mesela yeni yazılmış eserler hakkında malumat edinmek yeni tabahhri ve tedris usullerini tatbik etmek, lise sınıflarında bazı tatbik derslerinde hazırlanmaktadır. (Ağır işima batıl devresinde vukuşa geliyorsa, bu tecrübe için derese zelmeğe muvafakat edecek küçük bir talebe gurupu davet edilir.) Ota tedrisat müdür ve mürettilerini usullerini irae eder ve amelî konferanslar yaparlar. İhtisas sahalarında bilhassa muvafık olan yahut müfit bir usul başarmış bulunan hocalar, bu hususta izahat ve teğrihat icrasına da davet edilirler. Seyahet masarifi iştirak edenlere verilmelidir. Kendilerine bir de ikamet tazminatı ita olunur.

14 - Umumî Darülfünun dersleri

Her kış, Darülfünun hocaları ve hatta Türk veya ecnebi alimleri, talebeye ve ahaliye hayatın her sahasındaki yeni hadiseler hakkında ceman on iki kadar mevzuu teğrih ile tavzif kılınacaklardır. Meccarı olan ve bir çok projeksiyon-larla, resimlerle, grafiklerle, bütün irae ve teğrih vesaiti ile techiz edilen bu konferansların gayesi, halk küllisini terakkiyatı cediiden haberdar tutmaktır. Gazetecilere bu iştimalarda bir mevki tahsis edilir, ve her konferans tafsilâtına gazete azamî bir yer tahsis etmeleri yevmi matbuattan talep edilmelidir.

Bu derslerin inzari, kitabeti umumiyenin muavenetile emanet makamına aittir.

15 - Tatil dersleri, Arkeoloji tenezzüpleri, kongreler

İtalya, Yunanistan, Misir, münevverlerden mürekkep seyahat cevanlarını muvafakiyetle temin etmektedirler. Fikrince buna Türkiye aynı derecede muvafık olabilir. Pak yortuları eenasında ve yazın, şimendüfer ve vapur kum-payalarının büroları vasıtasile ecnebi turistlerinin ziyaretlerini temin etmek mümkündür. Bu turistler memleketle iki üç hafta kalmak üzere getirtilirler ve arkeoloji, tarih ve sanat tenezzüpleri icra ederek bu mevzular hakkında Darülfünun hocaları tarafından yapılacak konferansları dinlerler. Bazen bu inzari konferanslar vapurda gezirten verilir.

Bazen Almanyada, bazan İngilterede, Fransada, İsviçrede ve ilâh yapılacak iyi bir reklam sayesinde, kârunuvelden mukaadem üçyüz yahut dört yüz kayıt temin olunur ki, bu da, seyahat için cazibi şartı dahilinde vapur istifae edilme-sini temin eder.

Türkiyeve fennî ve ilmi kongreleri celbetmek de muvafık olur, ve bunun yapılacağını biliyorum. Bütün bu halier sade Darülfünun talebesi arasında faideli rabıatalar halket-meikle kalmaz, lâkin turistlerin ziyaret emiş oldukları memleket hakkında muhabbet halkeder. Bu tarz seyahatlere şahsen faal bir tarzda iştirak ettim ve her iki taraf için mucip olduğu menafii bilirim. Yeni Türkiyeinin mesai hemlesi gelinip mahallinde takdir olunmağa lâyıktır ve balâdaki şartı dahilinde gelmiş her turistin Türkiyeinin bir dostu telâki edilebileceği muhakkaktır.

16 - Türk Darülfünunu mecmuası

Türkiyede intişar eden ve birbirlerine pek yakın mevzularla meşgul olan mecmuaların kesretine mütehayyir kaldım. Sade her fakültenin yahut hemen her fakültenin değil, fakat birçok enstitülerin, hastahanelerin, birçok profesörlerin ve birçok liselerin kendilerine mahsus mecmuaları var. Aldığım cevaplara binayı mihkeme eylersem, bu mecmuaların geniş bir sahai intişarları yoktur. Bunlar gayet şayanı takdir olan lâkin randmanları kâfi olmayan himmetlerdir.

Bu son sebeplerde az çok muvakkat bir mevcudiyet temin etmiş olan mecmuaların listesi pek cesaretbahş değildir.

1890 iles 1903 denberi intişar eden fakat eski nüfuz ve ehemmiyetlerine malik bulunmayan serveti fümün-uymang ve iğtibah istisna edilsese, alâkabahş bir çok geçriyat artık mevcut bulunmamaktadır. Haftalık olan (Yeni mecmua) ile (Büyük mecmua) dan sonra, Maarif Vekâletine mensup olan haftalık (Hayat) mecmuası (1925-1930), Hariciye Vekâletine mensup olan aylık (Aynı Tarihî) mecmuası 1923-1931) ve Türk Ocaklarının naşiri efkârî olan (Türk Yurdu) tatili negriyat evlemişlerdir.

Bu liste karşısında korkuya düşmemelidir. İğtibahların ve efkârî umumiyenin yeni vücut bulduğu her memlekette, devamlı mecmualar meydana çıkmadan evel mecmualar doğar ve süzatile ölürler.

Arzu edilecek bir isim verilme üzere aylık ve her nüshası takriben 80 sahifeyi bulacak bir Türk Darülfünunu mecmuası vücuda getirilmesi hükümetin tetkik ve teshil eylemesini teklif ediyorum. Bu mecmuanın fasılları gayet iyi tespih, umumi kültür, fümün ve tatbikat, edebiyat, sanat, tarih, ulhmu

ahlâkıya, iktisadiye ve iktisadiye, şüun ve saire kısımlarını ihtiva etmelidir. Darülfünunu mesuliyeti tahtında olarak mahdüt bazı fen ve edebiyat adamları tarafından idare edilecek olan bu mecmua, Türkiyenin bütün münevver tabakasına hitap edebilmelidir. Her makalenin sonunda 10 ilâ 30 sahifelik bir icmal, bu mecmuya ecebî kütüphanelerini abone etmek imkânını temin edecektir.

İki sınıf kari ve aboneye malik olmak üzere mühavabe ile bir fen ve bir edebiyat numarası neşretmek, yahut bunları aynı zamanda fakın ayrı ayrı neşretmek, bu suretle de her şeyi birden okumak isteyenlerle ancak ihtisasları dahilindeki şeyleri okumak isteyenleri ta'min etmek mümkündür.

17 - Millî fümün, edebiyat ve Güzel

Sanatlar Akademisi

Başta memleketlerde olduğu gibi bir honoris causa doktorasax indasını şimdilik bir tarafa bırakıyorum. Bu keşriyat bütün fakülteler doktora unvanını verdikleri zaman nazarıdikkate alınır. Bu tarz payeler, darülfünunlar ve payeleri kazananların memleketleri arasında kıymetli tabiatlar vücuda getirir. Bir hoboris causa doktorun mensup olduğu ilim ve fenne bahş şeref eylemesi icap ettiği azadei beyardır. Bu haktan kadard kaymetimi teslil etmemek lâzımdır.

Paket Türkiyenin teşkilâtı fikriye ve ilmiyesini ikmal için vücuda getirilmesi şimdiden düşünölmek icap eden bir şey, millî bir fümün, edebiyat ve güzel sanatlar akademisi'dir. Bu akademi Tip; Fümün; Edebiyat; Tarih dahil olduğu halde

ulunu hukukiye, siyasiye, iğtimaiye ve iktisadiye; arkeoloji dâhil olduğu halde Güzel Sanatlar şubelerini ihirva edecektir.

hâmetler için talep edilecek evsafın neler olduğu bir nizamnamele tesbit edilebilir. Bu evsaf gayet esaslı ve ciddi olmalı, Darülfünunda esaslı bir surette çalışmış olmak, orijinal neşriyat yapmış bulunmak gibi şartlar konmalıdır.

Tefahürü temaiye edecek sebeplerden hazretmem; lâkin, muhtelif sebeplerle, henüz tefekkürün ve ilmin bütün tabakata iğtimaiyede mazharı hürmet olmaduğı bir memlekette, daha malik bulunmadıkları hürmet ve itibarı onlara temin etmek ve şahsî menfaatler peşinde koymayan ilim tettiiklerine ve sanata büyük bir kıymet verildiğabi halka göstermek lâzımdır.

+ +

Umumî intaç

Katimesine işte gelmiş bulunduğumuz bütün bu raporun Zayesi, İstaabul Darülfünununun millî kültür ve modern ilim için âli bir makam haline nasıl ifrag edilebileceğini göstermektedir.

Son bir defa tetrar ediyorum ki, meselemin merkezi, ilimlerini arbak sabit olup nakli ile muvazzaaf bulunan vahdetler seklinde deşil. İâkin melekânî dâimesiyeyi vâcûda nâzirici tarzında telâkki evlenektir. Darülfünun, ilmi zihniyeti hâletle mükelleftir ve bunun haricinde selâmet yoktur. Bu zihniyet ise, kendilerini şahsî araştırmalar

Karşıında bulundurmak suretile talebeler tarafından kuvvetli ve azimli bir gayret sarfedilmesini temin sayesinde ve mühhasıran bu sayede inkişaf eder. Raporunda her şey bu şarta tabi ve muallaktır, ve bu olmadan hakikî bir darülfünun, hakikî bir faaliyeti fikriye yoktur.

Darülfünun meselesi esas itibarıle Türkiyanın fikrî, manevî, hatta istikbalî meselesidir. Eğer bir medeniyet ilimsiz yahut, ilmin zıddına olarak terakki ve taali edebileydi, o zaman darülfünunı kapamak suretile bir tasarruf temin edilirdi. Fakat eğer bir medeniyet ancak ilminin terakkisi nispetinde terakki aylarsa, o zaman şübeye hiç mahal yoktur, ve darülfünunun iyi bir medeniyet alataı olmaz. için her şeyi yapmak lâzımdır.

Bu yüksek noktainazar dâhilinde mesele tespit edilince, kıymet ve haysiyetini zayetmeden darülfünun teşemmülüz mümkaka- şatin mevzuu olamaz. Şimdiye kadar mesainin etrafında bulunduğum ihtilâf ve iştirak mesainin nihayete, islahatın semerelerinin iktibafına kadar devam etmesini temenni ederim. Aminim ki, Darülfünunun bütün azasını ve dostları, müğterek bir terakki mefâiresinden mülhem oldukları halde onun inkişaf ve terakkisine hizmet edeceklerdir.

Darülfünun meselesini ona yakışan bir şekilde mümkakaş etmek için, şahsen kendimin de itinaap etmiş olduğum zaviyei rüyette şahsî cevki edilmesini, yani 1950 ile 1970 arasındaki ve bugünkü talebelerin müstahşilleri ve reisleri olacakları Türkiyanın mayalen vuzuh ile rüyetine şailğılmasını teklif ediyorum.

İstaabul, 28 Mayıs 1953

Albert Kalche

Not : Raporda yer bulunmuş bazı noktalardan gıfahen bahsetmek emelindeyim. İu meyanda :

1 - Makteplere vakfedilmiş emlak ve mebalig meselesinin Eykaf Umum Mudurlugu ile muzakeresi. Bunun bir kısmının Darulfunun bütgesine gelmesi kabili kabulüdüdü?

2 - Bazı servislerde asistan adedinin tezyidi.

3 - Teröümelerin tez ve vazife olarak artık kabul edilmemesi.

4 - Bazı mevâddı mahsusâ için itinalı ve kuvvetli, müddetçe kısa dersler.

5 - Hidematı umumîye yahut hususî teşebbüslere müstere. İlnî mesai.

6 - Baallimlere tevdi edilen dersler ve meselâ edebiyatta Türkler tarihi dersi tabîî programda kalmalı ve müderrisler tarafından ıgğal edilen kürsülerin tenkisinden bunlar mütezarrır olmalıdır.

7 - Fen Fakültesine merbut bir Türkiyenin jeolojik haritası servisi (öteki Balkan memleketlerinde mevcuttur.)